

Izjava
Socialne komisije
francoskih škofov

REHABILITIRATI
POLITIKO

Cerkveni dokumenti
90

Cerkveni dokumenti 90
REHABILITIRATI POLITIKO

Izjava
Socialne komisije
francoskih škofov

REHABILITIRATI POLITIKO

Družina
Ljubljana
2001

CERKVENI DOKUMENTI 90

Naslov izvirnika: Comission sociale de l' Episcopat (français), Rehaberiter la politique, Centurion — Cerf, Paris 1999. Prevod: Janez Perko ml. Lektorica: Marija Bratina. Redakcija: Drago Ocvirk in Rafko Valenčič. Oprema: Lucijan Bratuš.

Zbirko CERKVENI DOKUMENTI izdaja Družina d. o. o. Urednik: Rafko Valenčič. Uredništvo: Trubarjeva 80, 1000 Ljubljana. Uprava: Družina d. o. o., Krekov trg 1, 1000 Ljubljana, SLO. Za založbo: dr. Janez Gril.

Tisk: Tiskarna Ljubljana d. d., februarja 2001.

CIP - Kataloški zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

261.6:32

REHABILITIRATI politiko : izjava Socialne komisije francoskih škofov / [prevod Janez Perko]. - Ljubljana : Družina, 2001. - (Cerkveni dokumenti, ISSN 1318-1262 90)

Prevod dela: Rehaberiter la politique

ISBN 961-222-340-8

1. Comission sociale de l'Episcopat. - I. Socialna komisija francoskih škofov glej Comission sociale de l'Episcopat
111315456

**Izjava
socialne komisije francoskih škofov**

REHABILITIRATI POLITIKO

UVOD

1. Škofovska socialna komisija želi na politiko pogledati z drugačnimi očmi in spodbuditi na tem področju še druge države. Pomagati hoče, da bi v njej znali razločiti nove nujnosti. Kajti nastop evra in graditev Evrope, proces ekonomskega, finančnega in medijskega poenotenja v svetovnem merilu, velike tehnične novosti in pretresi - vse to nagovarja občo zavest, odgovorne politike in vsakega državljana.

2. Spričo solidarnosti s človeškim rodom se kristjani ne morejo obrniti stran od dejstev tega sveta, ki je na vseh področjih stopil na pot naglega spreminjanja, kakršnega še ni bilo. Z vsemi drugimi sodelujejo pri nenehni graditvi prihodnosti svojega kraja, svoje pokrajine, svojega naroda, Evrope, skupnosti narodov in vsega človeštva.

Živimo v laični družbi. Te razmere nikakor ne pomenijo, da sta krščanska in etična razsežnost odrinjeni iz javnega prostora. Katoličani sodelujejo tako kot vsi državljani v političnih razpravah. Upravičeno povzemajo besedo, da bi branih svoje krščansko prepričanje ob spoštovanju prepričanja drugih.

3. Politika je kolektivno, nepretrgano delo in velika človeška avantura. Nenehoma dobiva nove in večje razsežnosti.

Zadeva obenem vsakdanje življenje in usodo človeštva na vseh ravneh. Podoba, ki jo ima v naši družbi, je treba na novo ovrednotiti. Možje in žene, ki se z njo ukvarjajo, pa tudi vsi tisti obeh spolov, ki želijo prispevati svoj delež k »skupnemu življenju«, zaslužijo našo spodbudo.

Prvo poglavje

JASNOVIDEN POGLED NA POLITIČNO STVARNOST

I. RAZVREDNOTENA POLITIKA

4. Zdi se, da smisel politike izgublja svojo ost in svoj pomen; poglejmo si nekatere simptome te bolezni.

Vtis nemoči

Javno mnenje ima občutek, da so vsakokratni voditelji nemočni pri reševanju velikih sodobnih problemov in načrtovanja prihodnosti: množijo se vsakovrstni ukrepi in javne pomoči, vendar brezposelnost nikakor ne upada in oblike revščine postajajo vse hujše. Število kaznivih dejanj v izpostavljenih četrth mnogih mest narašča in poraja nove strahove. Socialna neenakost se zgošča v posamezne območne izbruhe. Družbena povezanost in soodvisnost sta tako v nevarnosti.

Poleg tega se moške in žene, zaposleni v politiki, pogosto izkažejo za nesposobne, da bi izvedli korenite in potrebne reforme, predvideli prihodnje dogodke. Njihove odločitve so kratkoročne, vse prepogosto sprejete na podlagi pričakovanja volilnega uspeha.

Na drugi strani se veliko ljudi pritožuje nad preobilico zakonov in predpisov. Toda kakor hitro se pripeti kaj neprijetnega ali nepredvidenega, zahtevajo za to ustrezno zakonodajo in si prizadevajo pokazati na krivice. Verjetno pre-

več pričakujejo od političnega delovanja in se ne zavedajo njegovih omejitev. Upravljanje državnih zadev postaja vse bolj težavno zaradi vedno večje zapletenosti problemov, njihove medsebojne odvisnosti in naglice tehničnih sprememb, ki otežujejo potreben (kritični) odmik in razmislek.

Oddaljitev centrov odločanja

5. Zdi se, da se centri odločanja oddaljujejo in izgubljajo v anonimnosti, manevrski prostor za pobude pa se krči. Odgovorni politiki in družbeni delavci se spoprijemajo s kompleksnostjo problemov, z nujnostjo neodložljivega, z neusmiljeno logiko trga. Pogosto so v skušnjavi, da bi se sklicevali na izvedence, da bi popustili pritisku lobijev ali ulice.

Vodilni razred, ki bi bil odrezan od vsakdanjih skrbi prebivalstva, ne bi mogel držati svojih obljub. Prepad med tistim, kar ponujajo institucije, in med zahtevami državljanov se širi. Veliko slednjih ne razumeti tega, kar se dogaja, ne sodelovati pri kolektivni usodi glede skupne prihodnosti. Od tod močno pojemanje aktivističnega delovanja, neredna volilna udeležba, rastoče izostajanje od volitev, upadanje vpisanih na volilnih seznamih, zlasti med mladimi generacijami.

»Afere ...«

6. Številne »afere«, ki zadevajo osebnosti in stranke, so izzvale obtožbe, sumničenja in posploševanja. Omadeževale so svet politike in vse, kar sodi k njemu, pa čeprav zadevajo samo nekatere in so bile v preteklosti najbrž enako pogostne. Vse te nepravilnosti spodkopavajo zaupanje državljanov.

Naj bi se torej politika skrčila samo na upravljanje zapletenih zadev in razreševanje spopadov med različnimi interesi, na uravnavanje skupinskih ali krajevnih sebičnosti in podrejanje logiki strankarskih aparatov? Takšno poplitvenje odpira prostor za vnovičen razcvet ekstremističnih ideolo-

gij, ki se zanašajo na strahove in razvijajo demagoške teme, te pa vodijo v izločitve in sovraštvo.

II. CILJI POLITIKE

7. Ob takšnem spraševanju trdimo, daje politika brezpojno potrebna: družba, ki jo omalovažuje, se izpostavlja nevarnosti. Nujno jo je treba rehabilitirati in na vseh področjih (vzgoja, družina, gospodarstvo, ekologija, kultura, zdravstvo, socialno varstvo, pravosodje) še enkrat premisliti o dejavnem odnosu med politikom in vsakdanjim življenjem državljanov.

Uresničiti skupno življenje

8. Politika hoče v resnici uresničevati načrt »skupnega življenja« ljudi in skupin, ki bi brez nje drug drugemu ostali tujci. »Tisti, ki politiko sumničijo nečastnih dejanj, si o njej pogosto ustvarijo omejeno predstavo ... Politično delovanje ima v igri neverjeten vložek: prizadevati si za družbo, v kateri bi vsak človek v drugem človeku prepoznal svojega brata in z njim tudi tako ravnal.«¹

Iskati skupno blaginjo

9. Politična organizacija obstaja zaradi skupne blaginje in zanjo. To je več kot seštevek posameznih individualnih ali kolektivnih interesov, ki so si pogosto med seboj v protislovju. To skupna blaginja »je vstota vseh tistih pogojev za družbeno življenje, ki so potrebni, da morejo posamezniki, družine in združenja čim bolje in čim lažje doseči lastno popolnost.«² Zato mora biti predmet neutrudnega iskanja vsega tistega, kar služi čim večjemu številu ljudi ali omogoča

¹ Lurd 1972: *Za krščanske postopke v politiki*, 4. poglavje

² Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* Cerkev v sedanjem svetu, 74, § 1.

izboljšanje razmer za najbolj prikrajšane in najslabotnejše. Upoštevati mora ne le interese zdajšnjih rodov, temveč enako in z vidika skladnega razvoja tudi interese prihodnjih rodov.

Obvladati nasilje

10. Nasilje je v srcu človeškega bivanja. Eden od ciljev politike je, da ga obvladuje povsod, kjer se pojavlja: prestopništvo, kriminal, ugrabljanje in zadrževanje talcev, terorizem, sramotne krivice, interesni spori, nove vojne, grožnje notranjemu ali zunanjemu miru ... Da bi se izognili zverinskosti surovega nasilja, politika pridržuje državi monopol nad zakonito in nadzorovano fizično prisilo. Prizadeva si, da bi to nasilje nadomestila s pravom (z zakoni) in z besedo. Postavlja ustrezne posredniške institucije in postopke, ki varujejo človeka samega pred lastnimi odkloni, zlasti z iskanjem pravičnega ravnotežja med sodno in politično oblastjo, da bi zagotavljala svobodo za vsakega državljanu.

Tako bodo lahko živeli skupaj in drug drugega ob zagotovljeni varnosti priznavali kot enakopravna in različna bitja državljanu in državljanke, ki se razlikujejo po spolu, starosti, družbenem razredu, poreklu, kulturi, veri ... in si zaradi tega pogosto nasprotujejo.

Politika je nekakšna »velika združevalka« skupni imenovalec različnih področij življenja v družbi: gospodarstva, družinskega življenja, kulture, okolja. Je v vsem, a ni vse. Prav hitro bi se znašli v totalitarizmu, če bi se država namenila vzeti neposredno v svoje roke vse vsakdanje dejavnosti.

Ovrednotiti politično delo

11. Političnemu angažiranju ni mogoče odrekati plemenitosti. Zlorabe sicer so, vendar ne smejo biti drevo, ki zakriva gozd vseh tistih, ki so v skrbi za pravičnost in solidarnost, da razdajajo svoje moči za skupno dobro in svojo dejavnost pojmujejo kot službo, ne pa kot sredstvo za izpolnitev

osebnih ambicij. Razgaljati korupcijo ne pomeni obsojati politiko v celoti in prav tako ne opravičevati skepticizem in umikanje iz političnega delovanja.

III. LUČ KRŠČANSKE VERE

12. Krščanska vera je ena izmed najpomembnejših sestavin evropske zgodovine in kulture. Za sodelovanje pri veliki in lepi nalogi uresničevanja »skupnega življenja« nam krščanska vera ne daje niti izvernih analitičnih in strateških pripomočkov niti institucionalnih modelov, ki bi jih uporabili; nas pa nagovarja, naj prispevamo svoj delež k skupnemu iskanju z vsemi ljudmi dobre volje. Ponuja nam nekatere etične in duhovne točke za orientacijo. Te si lahko delimo z mnogimi sodobniki, ki niso kristjani.

Krščanska vera daje smisel

13. Krščanska vera nam ponuja smisel, ki je sposoben usmerjati celotno osebno in skupno življenje. Človek, ustvarjen svoboden in odgovoren po Božji podobi, je poklican, da nadaljuje Stvarnikovo delo, katerega zadnje obzorje je zbrati vse človeštvo v telesu vstalega Kristusa. V njem bomo vsi eno, postali bomo občestvo, kjer bo vsak v polnosti priznan kot Božji otrok. Pri delu za uresničitev tega »skupnega življenja« vseh, da bi Zemlja za vse postala primerna za bivanje, že sedaj na svetu slutimo in okušamo - »tako na zemlji kakor v nebesih« - to občestvo vseh ljudi, nalogo, za katero si je treba nenehno prizadevati, čeprav je njena izpolnitev vedno nepopolna.

Krščanska vera daje smernice

14. Krščanska vera nam prav tako daje orientacijske točke, ki razsvetljujejo naše misli in nam navdihujejo dejanja.

§ 1. Prvenstvo dostojanstva človeške osebe. Vsaka ustanova, vsaka družba je v službi napredovanja človeka, poklicanega, da si vzame besedo in da sodeluje. »Sobota je ustvarjena zaradi človeka in ne človek zaradi sobote« (*Mr 2, 27*).

§ 2. Posebna pozornost, namenjena ubogemu, slabotnemu, zatiranemu - živim podobam utelešenega Kristusa: »Kar koli ste storili enemu od teh mojih najmanjših bratov, ste meni storili« (*Mt 25, 40*). Veličina politike je, da priznava, vključuje v družbo in spodbuja napredovanje najbolj prikrajšanih in odrinjenih ter odpravlja razčlovečujoče življenjske razmere.

§ 3. Oblast, razumljena kot služba, ne kot nadvlada: »Med vami pa naj ne bo tako, ampak največji med vami naj bo kakor najmlajši in predstojnik kakor strežnik« (*Lk, 22, 26*).

§ 4. Spoštovanje nasprotnika: tudi on ima svojo resnico. Evangelij nas celo vabi, naj gremo še dlje: »Ljubite svoje sovražnike in molite za tiste, ki vas preganjajo, da boste postali sinovi svojega Očeta, ki je v nebesih. On namreč daje svojemu soncu, da vzhaja nad hudobnimi in dobrimi, ter pošilja dež pravičnim in krivičnim« (*Mt 5, 44-45*).

§ 5. Odprtost za splošno, zlasti s presedanjem slehernega nacionalizma in rasizma. »Bog ne gleda na osebo, temveč mu je v vsakem narodu všeč tisti, ki se ga boji in pravično ravna« (*Apd 10, 34-35*).

§ 6. Delitev in splošna namembnost dobrin, »Kako more Božja ljubezen ostati v človeku, ki ima premoženje tega sveta in vidi, da je brat v pomanjkanju, pa zapira svoje srce pred njim?« (*1 Jn 3, 17*). Bog je »Zemljo z vsem, kar vsebuje, določil za uporabo vsem ljudem in narodom, tako da morajo ustvarjene dobrine v pravem sorazmerju pritekati v roke vseh; pri tem naj bo pravičnost vodnica, ljubezen pa njena spremljevalka.«³

³ Pastoralna konstitucija *Cerkev v sedanjem svetu*, 69, § 1.

Krščanska vera daje upanje

15. In končno nas krščanska vera ukorenini v upanju na Božji dar, ki nas kliče, naj bomo v polnosti in za vselej deležni njegovega življenja. To upanje, ki temelji na Kristusovem vstajenju, daje našim zemeljskim prizadevanjem, s katerimi skušamo počlovečiti svet, vso njihovo težo. Je gotovost, utemeljena v Bogu, da se ne bo izgubilo nič od tega, kar storimo iz ljubezni, pa četudi damo piti samo kozarec hladne vode (*prim. Mt 10, 42*). »Vrednote človeškega dostojanstva, bratskega občestva in svobode bomo namreč potem, ko smo jih ... razvijali na zemlji, znova našli, toda očiščene vsakega madeža ... V skrivnosti je to kraljestvo že navzoče na tej zemlji, dosegljo pa bo svojo dovršitev ob Gospodovem prihodu.«⁴

⁴ Pastoralna konstitucija *Cerkev v sedanjem svetu*, 39, § 3.

Drugo poglavje

SKUPNO ŽIVLJENJE V DEMOKRACIJI

16. V vseh dobah in vseh različnih civilizacijah so človeške družbe preskusile številne vrste političnih ureditev. »Skupno življenje« poskušamo danes uresničiti v okvirih demokracije. Ta sicer v celoti ne izpolnjuje pričakovanj ljudi, vendar pa se v svojem zahodnem tipu, utemeljenem na ravnotežju oblasti in suverenosti ljudstva državljanov, ki so enaki pred zakonom - kaže kot najbolj počlovečujoč moel, pa čeprav ga je treba nenehno prenavljati.

Demokraciji grozi anemičnost

17. Zadnjega pol stoletja zajema demokratični veter vedno več držav in področij v škodo totalitarnih režimov. Demokracija zmaguje v glavah in je nikjer več ne spodbijajo. Izjema so reakcionarne ali v preteklost obrnjene ideologije, ki v resnici ne sprejemajo enakosti ljudi med seboj niti njihove poklicanosti k svobodi in socialnemu bratstvu.

Vseeno pa demokracija prepogosto poraja razočaranje in nejevoljo pri teh, ki so jo podedovali. Videti je, kakor da stajo prizadela staranje in slabokrvnost; demokracija razkrija nekatere svoje omejitve in slabosti. Vse preveč je državljanov, ki postajajo porabniki in zahtevajo vedno več zagotovljenih pravic, sprejemajo pa vedno manj zaupanih dolžnosti.

Demokracija namreč ni naravna danost niti dokončna pridobitev, temveč rezultat bojov zaporednih generacij, ki jih mora vsaka nova generacija znova začeti in nadaljevati na svoj račun.

18. Poglavitni vzrok za krhkost naših demokracij je v vdoru skrajnega individualizma, miselnosti »vsakdo zase«, tega sadu liberalizma, ki zavrača sleherno obveznost, in splošne permisivnosti, ki dopušča vsakomur početi, kar mu ugaja. Ker živijo Francozi v družbenem ozračju, kjer vlada ta strah pred prihodnostjo in pomanjkanje skupnega načrta, so ujetniki trenutka in čustev. Zato se krčevito oklepajo svojih ugodnosti in koristi, od države - skrbnice za vse - pa zahtevajo, naj zanje skrbi in jim postreže s takojšnjimi uspehi.

Drugi vzrok je treba iskati v preveličevanju različnosti, v identitarnih ali etničnih reakcijah skupin, ki se zaradi občutka ogroženosti ali prezrtosti zatekajo k nasilju in hočejo druge zatreti in izključiti. Da bi se izognili tem zapiranjem vase, mora politika odprtosti in spodbujanja spreminjati te različnosti v oblike vključevanja v družbo in prepletanja kultur.

Zahteve demokracije

19. Demokracija potrebuje krepost, pri voditeljih in pri samih državljanih. Potrebuje etiko, ki sloni na sistemu temeljnih vrednot: svobode, pravičnosti, enakopravnega dostojanstva vseh ljudi - tistega, čemur pravimo spoštovanje človekovih pravic.

Spričo nekaterih oblik demokratičnega delovanja, za katere se zdi, da polagoma spodkopavajo prav te kreposti, ki jih demokracija potrebuje, je nujno potrebna previdnost; to še zlasti velja takrat, kadar menimo, da je neka odločitev veljavna zaradi samega dejstva, ker je izglasovana z večino glasov.¹

Prav tako je nujno razumeti, da pravice vsakogar pomenijo dolžnosti vseh. Pojem državljanstva, o katerem je da-

¹ Janez Pavel II., Okrožnica *Evangelij življenja*, 1995, 18-21.

nes toliko govora, ne more biti skrčen samo na nadzor, ki naj bi v rednih časovnih presledkih veljal odgovornim politikom, izbranim v ritmu zaporednih volitev. Vsakdo je nosilec družbene rodovitnosti, ki jo je treba ovrednotiti. Preiti s stopnje državljana porabnika na stopnjo državljana sodelavca je eden od pomembnejših ciljev. Politika je delo vseh.⁶ Brezplodno je pričakovati od politikov, vodij podjetij, policistov, državnih uradnikov in oblastnikov ... državljansko zavest, ki je ne bi bilo tudi pri celotnem prebivalstvu.

Demokratično vedenje in ustanove

20. Ni resnične demokracije brez demokratičnega vedenja: naučiti se spoznati in priznati drugega; dajati prednost razpravi pred spopadom; razvijati dialog in občutek za kompromis, uveljavljati prevlado razuma nad strastjo; izključiti nasilje in laž.

Demokracija predvideva pred možnostjo izbire premislek in razpravo, informacijo in analizo, nadzorovana pravila igre. Nepogrešljiva vloga političnih strank pri tem je vzdrževanje javne razprave. Vloga sindikatov, različnih združenj in svobodnega tiska pa je, da k njej prispevajo svoj delež. Zaželeno je, da pri tej izmenjavi mnenj spregovorijo tudi Cerkve.

Predstavniška demokracija zelo potrebuje prenovitve, zlasti z večjim dostopom žensk do javnih funkcij in z razjasnitvijo stopenj lokalne samouprave. Predstavniška demokracija kliče po demokraciji sodelovanja. Prostor je obsežen od sodelovanja državljanov do odločitev, ki so jim najbližje glede na njihove potrebe: šola, stanovanje, zdravje, prevoz, urbanizem, ureditev življenjskega okolja, boj proti prestopništvu, stalno izobraževanje, pobude, ki ustvarjajo zaposlitve ter družbeno in kulturno razgibanost.

⁶ Socialna komisija francoskih škofov, *Politique: affaire de tous*, v: La Documentation catholique, 1991, N° 2039, 1041-1050.

Učna doba demokracije

21. Demokracije se učimo v praksi vse življenje. Družba, ki bi temeljila na socialni pomoči, lahko vodi v neodgovornost ali tudi v propadanje in celo smrt demokracije.

Pri stalnem učenju gre za razumevanje velikih tokov naših družb in institucij, ki se zavzemajo, da bi jih vodile, za vzgojo za kritično zavest in zlasti za prevzem odgovornosti.

§ 1 . Družinsko življenje je prvi kraj socializacije otroka, učenja pravil za življenje v družbi, prebujanja moralne zavesti, vzgajanja čuta za dobro in slabo.

§ 2. Na drugi strani igra šola prvenstveno vlogo še posebno s priznavanjem in spoštovanjem drugega in drugih, z odprtostjo za svet, ki ga je treba zgraditi, z učenjem za delo v skupini in širjenjem kulture odgovornosti.

§ 3. Obdobje mladosti bi lahko bilo posebej izkoriščeno za prebujenje zavesti glede pomena političnega dela, odprtega za pravo razmerje do človeštva. Mladi so v veliki večini naklonjeni človekovim pravicam, zavzeti za napredek miru in solidarnosti, vendar jih premalo med njimi dojema pomembnost politike, ki je kljub vsemu glavni model uresničevanja teh vrednot. »Prosim vas, mlade v letu 2000,« je dejal papež Janez Pavel II. 8. maja 1995, »da bodite čuječi spricho kulture sovraštva in smrti, ki se pojavlja. Zavrzite ozkosrčne in nasilne ideologije, zavrzite vsakršno obliko pretiranega nacionalizma in nestrpnosti; prav prek tega se neopazno vtihotaplja skušnjava nasilja in vojne. Zaupano vam je poslanstvo, da odpirate nove poti za bratstvo med narodi, da zgradite enotno človeško družino.« ⁷

Janez Pavel II., Nagovor ob obletnici konca druge svetovne vojne, 8. maja 1995, v: *La Documentation catholique*, 4. junij 1998, št. 2117, str. 537.

§ 4. Posebno pozornost je treba nameniti raznovrstnim mrežam družbenega življenja, pobudam za območni in solidarni razvoj, mestom dogovarjanja in programiranja, kjer moške in žene izražajo svoje težnje in določajo, čemu bodo dajali prednost. Na teh stopnjah usklajevanja (medsebojnega približevanja) prevzemajo akterji natančno določene odgovornosti. Novi načini družbenega komuniciranja (npr. internet) in izmenjav (npr. stažiranja, potovanja) spletajo neposredne vezi med skupinami: izmenjujejo se izkušnje, ki gladijo nasprotja med zakoreninjenostjo v določenem svetu in postopnim odpiranjem veseljnosti.

§ 5. Vemo za velik vpliv množičnih občil (posebno avdiovizualnih), ki oblikujejo vedenjske vzorce in vrednote. Omogočajo nagel prenos informacij in seznanjanje s tistim, kar se dogaja na sleherni zemeljski točki. Težko pa se včasih uprejo skušnjavam, ki se jim pravi poenostavljanje zadev, spogledovanje s senzacionalnostjo, dopuščanje prevlade čustev nad razumom in sumničenje politikov.

Mar ta množična občila ne bi mogla kritično pogledati na svoje lastno delo, uveljaviti nadzor in spoštovati deontološki kodeks, ki bi omejeval nevarnosti odklonov? Ravno tako pa je zaželeno, da se vsakdo nauči kar najboljše uporabljati ta mogočna komunikacijska sredstva.

Kaj Cerkev uči o demokraciji?

22. Sveto pismo ni moglo govoriti o demokratičnem režimu. Kljub temu pa se demokratične vrednote in viri, iz katerih se navdihuje krščanska vera, resnično stekajo v isti točki. Tri bistvene točke, v katerih se skriva moč za obnovev resnične demokracije, izhajajo iz trajnega in vztrajnega nauka Cerkve.

§ 1. Cerkev poudarja pomen vmesnih organizacij (strank, sindikatov, združenj, skupnosti, Cerkev ...), ki prispevajo k

odgovornosti vseh in zajezujejo nevarnost zlorabe oblasti od zgoraj.

§ 2. Cerkev že dolgo poudarja tudi načelo subsidiarnosti. To zahteva na eni strani, da najbližji organizacijski stopnji prepustimo tisto, kar je mogoče tam obravnavati. Na drugi strani pa spodbuja, da na naslednjo višjo stopnjo in tako naprej po lestvici navzgor prenesemo tisto, česar premajhne ustanove ne morejo opraviti.

§ 3. In končno Cerkev utemeljuje priznavanje pluralnosti. Ta ne pomeni niti nevtralnosti niti brezbržnosti, temveč priča o relativnosti mišljenj in političnih programov, ki si ne morejo nikoli domišljati, da obsegajo vso resnico.

Tretje poglavje

EVROPA IN PROCES POENOTENJA SVETA: NOVE RAZSEŽNOSTI

23. Demokracija se ne more omejiti na krajevne, območne in državne probleme. Evropa se združuje, svet postaja enoten, kar vse kliče po novih pravilih igre, ki bodo kos izzivom pred nami. Te nove razsežnosti, na katere vse prepogosto gledamo kot na zlo usodo, si zaslužijo, da vidimo v njih priložnosti za snovanje načrtov, ki bodo pritegnili čim več udeležencev.

I. EVROPA - AVANTURA, KI JI VELJA SLEDITI

Lep uspeh

Evropo gradijo - po zaslugi vztrajnih politikov že skoraj petdeset let - ljudstva in institucije, ki jih je sama postavila. Za cilj si je zadala uresničitev miru, sprave in solidarnosti med državami, ki so se v obeh svetovnih vojnah surovo spopadle. Dosežki ekonomskega, socialnega in kulturnega razvoja so vredni upoštevanja, vendar bo treba prehoditi še dolgo pot.

24. Svet Evrope, katerega petdeseto obletnico ustanovitve smo obhajali lani (1998), ima zdaj že od padca berlinskega zidu sem štirideset držav članic in štiri pridružene članice. Samo veselimo se lahko doseženih ciljev pri krepitvi pluralne demokracije s prevlado prava, pospeševanjem družbene in kulturne povezanosti z vsemi mehanizmi, vzpostavljenimi za zaščito človekovih in socialnih pravic. O teh dosežkih prepričljivo govorita tako nedavna postavitev

Evropskega sodišča za človekove pravice, ki je v zadnjem času postalo stalna ustanova, kakor tudi tudi nadzorni mehanizem za pravice, ki jih zagotavlja Socialni listina.

25. S svoje strani je Evropska zveza, ustanovljena pred skoraj petdesetimi leti z Rimsko pogodbo, od šestih držav članic prišla na petnajst. Njen glavni cilj je ustanovitev zveze narodov, ki bo med seboj vedno tesneje povezani. Uspešno ji je že uvesti enotno valuto, ki naj bi zagotavljala monetarno stabilnost. Začela je pogajanja glede svoje širitve s kakimi desetimi državami srednje in vzhodne Evrope.

Kljub svoji počasnosti, okornosti in včasih razočaranjem pa Evropska zveza dokazuje, da je skupnost držav vzela v svoje roke svojo skupno prihodnost ob upoštevanju vseh raznolikosti. Zvezaje povabilo k spremembi ravni in k osvobajanju od preozko nacionalnih in preveč v preteklost zazrtih vizij.

Mar torej ni za vsakogar nujno, da poglobi svoje znanje o Evropi, njenih institucijah in da sodeluje na volitvah, ki usmerjajo njeno prihodnost? Mar ni dolžnost kandidatov in političnih strank, da dajo vsem na voljo potrebne informacije in razložijo, za kakšne vloške gre, da bi se lahko temu ustrezno odgovorno odločili?

Določiti jutrišnje cilje

26. Bolj ko Evropska zveza raste, bolj ji je potreben skupen načrt, bolj mora natančno določiti svoje smotre. Zveza ni samo velik trg. Dokazuje, da politike ni mogoče skrčiti na ekonomijo. Imeti mora tudi socialno, kulturno, človeško in duhovno razsežnost.

Evropska zveza spodbuja k preseganju meja, k vnovičnemu ovrednotenju pomena naroda, področja pristojnosti držav in poklicanosti pokrajin, k jasnemu uravnovešenju moči. Izziva k prizadevanju za skupno dobro, ki bo obsežnejše, kot je skupno dobro nacionalnih držav. Pomeni razvojno stopnjo na poti k univerzalnosti.

Za to pa se mora dvigniti nad razliko med njenimi institucijami in javnim mnenjem, priklicati mora na dan politično moč na evropski ravni, doseči soglasje glede svojih končnih smotrov in spodbuditi dejavno udeležbo vseh državljanov, še posebno mladih, ter si s tem pridobiti večjo demokratično legitimnost. Institucije same ne bodo naredile Evrope. Zgradili jo bodo ljudje.

Delo za mir v svetu

27. Ne da bi odstopila od zahteve po silah za posredovanje v službi miru v svetu, postavlja združena Evropa v ospredje tudi voljo, da se za vselej odpove vojni in dokončno uveljavi mir med narodi, ki so v tem stoletju sprožili dva svetovna spopada. Poziva nas, da se kaj naučimo iz raznih odrešitvenih ideologij, ki absolutizirajo raso, narod ali razred in ki so v preteklosti povzročile in še vedno povzročajo toliko zla. Nedavni ali zdajšnji spopadi spričujejo, daje kultura miru nujno potrebna.

V življenju udejanjiti predstavo o človeku

28. Združena Evropa je tudi pojmovanje človeške osebe, ki je sad antične filozofije in krščanskega sporočila. To nalaga Evropski zvezi in narodom, ki jo sestavljajo, neizogibno obvezo, da pospešujejo, odločno oznanjajo in dosledno uresničujejo človekove pravice v njihovi vesoljnosti in nedeljivosti. Ena njenih nalog je, da se v vsej ponižnosti in brez osvajalskih teženj čuti odgovorno za to sporočilo.

Odprtost v svet

29. Združena Evropa se ne more zapirati vase. Odprta je v svet, kot je v zgodovini že dokazala s svojim misijonarskim poletom, s svojimi vezmi z vsemi ljudstvi na tem planetu. Preseganje meja in sporov je lahko priporočilo za druge celine in dejavnik ravnotežja v zbeganem svetu. Naučiti se bomo morali deliti z drugimi ljudstvi Juga in Vzhoda,

dajati večjo veljavo načinu življenja kot pa življenjskemu standardu, kakovosti vzajemnih odnosov kot pa kopičenju dobrin. Z Evropo lahko, če bomo to hoteli, od divjega hlastanja za gospodarsko rastjo k skrbi za trajen in solidaren razvoj.

II. GLOBALIZACIJA - IZZIV ZA DEMOKRACIJO

Navidezna zla usoda ...

30. Danes se vedno bolj vse odigrava na ravni planeta: denar, ekonomija, okolje, vojna in mir, boj proti mamilom, kolektivna varnost in celo pravosodje. Že leta 1967 je papež Pavel VI. v svoji okrožnici *Populorum prog ressisio* izjavil: »Socialno vprašanje je postalo svetovno vprašanje« in »razvoj je novo ime za mir«. ⁸

Globalizacija zbuja danes strah. Zdi se, da ne gre toliko za novo razsežnost človeških dejavnosti kot za nekakšno zlo usodo, ki se vsiljuje vsem. Gospodarska, finančna in medijska globalizacija, ki briše meje in kulture, se vsekakor pojavlja kot hud izziv za demokracijo in za prihodnost človeštva. Postala je očitna resničnost, ki preplavlja izmenjave in predstave. Za nekatere je to obvezna stopnja na poti do splošne blaginje človeštva.

Papež Janez Pavel II. je pred kratkim v svoji apostolski spodbudi *Ecclesia in America* v prid Cerkvam ameriške celine - to sporočilo velja za ves zahodni svet - izjavil: »Če proces svetovnega poenotenja vodijo samo zakoni trga, ki jih mogočni uveljavljajo v skladu s svojimi interesi, so posledice lahko samo negativne. To pa so, na primer pripisovanje absolutne vrednosti ekonomiji, brezposelnost, krčenje in propadanje nekaterih javnih služb, uničevanje okolja in narave, naraščanje razlik med bogatimi in revnimi, nepo-

⁸ Pavel VI.. Okrožnica *O delu za razvoj narodov*, 26. marec 1967, 3 in 76.

štena konkurenca, ki revne narode postavlja v vse bolj izrazito podrejen položaj. Cerkev sicer ceni pozitivne vrednote, ki jih s seboj prinaša proces poenotenja sveta, vendar z zaskrbljenostjo gleda na njegove negativne vidike.«⁹

Usodo je treba skupaj obvladati

31. Globalizacija nima v sebi niti tiste usodnosti niti vse-navzočnosti, ki ji ju nekateri pripisujejo; postala bo tisto, kar bodo iz nje napravile skupine ljudi in njihovi predstavniki. Namesto da ji pritikamo peklenške latnosti, je bolje, da jo skušamo napraviti bolj človeško s krepitvijo solidarnosti med narodi in skupinami, z moralnim dvigom trga, s priznavanjem slehernega človeka v njegovem neodtujljivem dostojanstvu.

»S svojim družbenim naukom Cerkev tehtno prispeva k vprašanju sedanje globalne ekonomije. V tej zadevi se njeno moralno stališče opira na tri bistvene vogelne kamne: človeško dostojanstvo, solidarnost in subsidiarnost. Globalno ekonomijo je treba analizirati v luči načel, socialne pravičnosti, upoštevajoč prednostno odločitev za revne, ki jim je treba omogočiti, da se v takšni ekonomiji branijo, in zahteve mednarodne skupne blaginje.«¹⁰

Izzivi, vredni človeštva

Globalizacija se kaže kot velik izziv, ki ga je treba sprejeti zavoljo dostojanstva vsakega človeka v njegovi enkratnosti in neponovljivosti, vsakega naroda v njegovi zgodovinski in kulturni samosvojesti ter človeštva v njegovi enotnosti in univerzalnosti.

⁹ Janez Pavel II., Apostolska spodbuda *Ecclesia in America*, 22. januar 1999, 20, v: *La Documentation catholique*, 2197, 7. februar 1999.

¹⁰ Janez Pavel II., Apostolska spodbuda *Ecclesia in America*, 55.

32. *Politični izziv.* Družba potrebuje etično in politično usmeritev, ki namerava podrediti ekonomijo politiki. Le-ta mora namreč dobiti nazaj vse svoje pravice, tako da bo človeštvo tudi na tej ravni vzelo lastno usodo v svoje roke in da se bo vsak človek čutil državljana sveta.

Spomnimo se, kaj je zapisal Janez XXIII. v okrožnici *Pacem in terris*: »V našem času postavlja univerzalno skupno dobro pred nas probleme svetovne razsežnosti. Rešiti jih je mogoče samo z javno upravo, katere moč, ustroj in možnost delovanja bodo ravno tako dobili svetovne razsežnosti in ki bo lahko svoj vpliv uveljavila po vsej Zemlji.«

Večstranski sporazumi, ki se sklepajo med državami, celinskimi skupnostmi, ki se organizirajo - kot npr. Evropska zveza -, prizadevno delo Organizacije združenih narodov (OZN) in organizacij, ki ji pripadajo, zaznamujejo prvo razvojno stopnjo v tej smeri.

Povsod opažamo zavzetost nevladnih organizacij, ki opozarjajo na to svetovno razsežnost, pričajo o začetkih mednarodne civilne družbe in postajajo upošteevane sobesednice držav in pristojnih mednarodnih organov, zlasti na področju trajnega in skladnega razvoja, miru, spoštovanja človekovih pravic in pravičnosti.

33. *Kulturni izziv.* Na področju kulture lahko svetovni proces poenotenja širi dosežke znanosti, zdravstva, izobraževanja. Pospeševati mora izmenjave in srečanja, razširiti možnosti izbire, upoštevati posamezne kulture, da bi vanje lahko presadili koristne novosti. Kdaj pa kdaj se je s katastrofičnimi poudarki govorilo o trku kultur in spopadih civilizacij. Le po kakšni zablodi naj bi se narodi neizogibno razhajali med seboj v imenu svoje kulture? Mar ni vsaka kultura sad in seme lastne poti, ki se hrani iz dialoga z drugimi kulturami in iz lastnega teženja k univerzalnosti?

Janez XXIII., Okrožnica *Pacem in terris* - Mir na zemlji, Ljubljana 1963, 137.

34. *Moralni izziv*. Kako ne bi zdaj, po petdestletnici Svetovne deklaracije o človekovih pravicah, povzeli in poglobili prelepo izraženo misel, ki je postavljena na njen začetek: »Prirojeno človeško dostojanstvo vseh članov človeške družbe«.

Zaradi svoje vesoljne razsežnosti in svoje ukoreninjenosti v raznovrstnih kulturah, zaradi svojega dolgega sopotništva v teku zgodovine ima Cerkev svojo vlogo in lahko podaja izjemno sporočilo, da bi lahko sleherni mož, sleherni žena in vsi skupaj postali ustvarjalci svoje lastne poti in graditelji svobodnejšega in bolj človeškega sveta.

POZIV

35. Cerkev se nikakor ne oddaljuje od svojega poslanstva, kadar spregovori v političnem prostoru. V njem gre namreč za človeka in za človeštvo. Kako naj ne bi nenehno skrbela, da ne zamre vprašanje, ki odmeva že na prvih straneh Svetega pisma: »Kje je tvoj brat Abel?« (/ Mz 4, 9)? Mar ni področje politike po slovitem stavku papeža Pija XI. »prostor najširše ljubezni, politične ljubezni?«^{1 2}

Ko delajo kristjani za skupno blaginjo, v službi vseh in brez želje po oblasti, se kristjani v demokratični in laični družbi dobro počutijo. Prinašajo ji svoj prispevek, ne da bi privolili, da se njihova vera odrine v »zasebnost«. Ta vera ima človeško in socialno razsežnost. Da bi demokracija žive-la, mora v javnosti priznati ustrezno veljavo njenim religioznim in filozofskim virom in naukom.

36. Kristjani vedo, da politika ni vse v človekovem življenju, kajti človek se docela uresniči samo v Bogu. Vedo pa tudi, da sodelujejo pri načrtu, ki ga ima Bog s človeštvom, ko delajo za edinost človeške družine in za dostojanstvo

^{1 2} Na Združenju italijanskih univerz, 18. decembra 1927, DC 1930, kol. 358.

slehernega njenega člana. Hkrati se trudijo za vzpostavitev Božjega kraljestva na zemlji, pa četudi le-to ne bo na svetu nikoli v polnosti doseženo.

37. Cerkev nima niti lastnega tehničnega znanja niti institucionalne moči za doseg političnih ciljev, vendar po svoji poklicanosti poživlja duhovne energije, opominja na utemeljitveno vlogo transcendenčnih in duhovnih vrednot pri graditvi sveta, ki bo bolj vreden človeka, Božjega otroka. Kristjane poziva, naj v svojih skupnostih in gibanjih razmišljajo, razločujejo in delujejo skupaj z drugače verujočimi in vsemi ljudmi dobre volje.

Zato tudi] naslavljamo ta poziv z željo, da bi spodbudili ustvarjanje prostora za srečevanje, vzajemno delitev in primerejanje stališč med ljudmi, ki so različno angažirani v politiki. Vse to delamo za to, da bi pokazali na vse tesnejšo povezanost med osebnim angažiranjem in evangeljskim klicem.

DODATEK

Opomba: V dodatku navajamo nekaj značilnih in pomembnih besedil iz cerkvenega izročila in cerkvenih dokumentov, ki so namenjeni bodisi meditaciji, bodisi študiju vloge kristjana v svetu.

IZ PISMA DIOGENETU

Kristjani v svetu

Kristjanov ne loči od drugih ljudi ne dežela ne govorica ne običaji. Nikjer ne prebivajo v lastnih mestih, ne govorijo posebnega narečja in ne živijo izrednega življenja. Njihovega nauka jim ni iznašla ne srečna domisel, ne bistrournost zvedavih mož, niti se ne oklepajo kakšne šolske modrosti kot nekateri.

Prebivajo v grških in drugih mestih, kamor je usoda koga zanesla; prilagodijo se krajevnim običajem glede obleke, hrane in drugega življenja, živijo pa vzorno in čudovito, da vse preseneča. Živijo vsak v svojem kraju, a ne kot stalni naseljenci; udeležujejo se vsega kot državljani in sprejemajo nase vsa bremena tujcev. Sleherna tujina jim je domovina, in vsaka domovina tujina. Ženijo se kakor vsi drugi in rodijo otroke, vendar otrok ne izpostavljajo. Imajo skupno mizo, ne pa skupna ležišča.

Živijo v mesu, a ne živijo po mesu. Mudijo se na zemlji, njih domovina je v nebesih. Pokorni so zakonitim postavam, a s svojim življenjem prekašajo ostale. Ljubijo vse, a vsi jih preganjajo. Ne poznajo jih in jih vendar obsojajo; more jih in jih s tem oživljajo. Ubogi so in bogatč mnoge; vsega jim manjka in imajo vsega v izobilju. Jemljejo jim čast, a

oni v nečasti žanjejo slavo. Obrekujejo jih, a oni se izkazujejo pravične. Sramotijo jih, a oni blagoslavljujejo; ponižujejo jih, oni pa izkazujejo čast. Delajo dobro, a kaznujejo jih kakor hudodelce; celo smrtne kazni se veselijo, kot da vstanejo v novo življenje. Judje jih napadajo kot drugorodce, Grki jih preganjajo; ne vedo pa sovražniki povedati, zakaj jih sovražijo.

Da na kratko povem; kar je v telesu duša, to so na svetu kristjani. Po vseh telesnih udih je duša razsejana, kristjani pa po vseh mestih sveta. Duša prebiva v telesu, mi pa od telesa; Tudi kristjani prebivajo na svetu, pa niso od sveta. Nevidna duša je skrita v vidnem telesu; tako tudi kristjani so na svetu, njihovo bogoslužje pa je nevidno. Meso sovraži dušo in jo napada, čeprav mu ne dela nobene krivice, ker mu brani uživati naslade; tudi kristjane sovraži svet, čeprav mu ne delajo nobene krivice, ko se protivijo nasladam.

Duša ljubi sovražno meso in ude; tudi kristjani ljubijo sovražnike. Duša je v telesu zaprta, a prav ona drži telo skupaj. Tudi kristjani so na svetu kakor v ječi, a prav oni držijo svet pokoncu. Neumrljiva duša prebiva v neminljivem šotoru; tudi kristjani prebivajo kot tujci v minljivosti, pričakajoč neminljivost v nebesih. Duša se krepi, če se mrtvičiš in postiš v jedi in pijači; tudi kristjani se od dne do dne bolj množijo, čeprav jih preganjajo. Bog jih je postavil na tako važno mesto, da ga ne smejo zapustiti.

Drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor

PASTORALNA KONSTITUCIJA

CERKEV V SEDANJEM SVETU (1965)

ČLOVEŠKA DEJAVNOST V VESOLJSTVU

33. Postavitve vprašanj

1. Vedno je človek s svojim delom in umom skušal bolj razviti svoje življenje. Danes pa je, posebno s pomočjo znanosti in tehnike, svoje gospostvo razširil skoraj čez vso naravo in ga še dalje širi; zlasti zaradi pomnožitve sredstev mnogovrstnega medsebojnega izmenjavanja med narodi se človeška družina polagoma zaveda in oblikuje kot eno občestvo sredi vesoljstva. Posledica vsega tega je, da si človek mnoge dobrine, ki jih je nekoč pričakoval predvsem od višjih sil, danes že priskrbi sam s svojo lastno marljivostjo.

2. Spričo tega orjaškega napora, ki prevzema že ves človeški rod, vstajajo med ljudmi mnoga vprašanja. Kaj je smisel in vrednost te marljive dejavnosti? Kako je treba uporabljati vse te reči? Za katerim ciljem težijo naperi posameznikov in združenj? Cerkev, varuhinja tistega zaklada božje besede, iz katerega črpamo načela za reševanje vprašanj verskega in nramnega reda, sicer nima vedno pripravljene odgovora na vsako posamezno vprašanje, vendar želi povezovati luč razodetja z izkustvom vseh; tako bi naj bila razsvetljena pot, na katero je pred kratkim stopilo človeštvo.

34. Vrednost človeške dejavnosti

1. Za verujoče je ena stvar gotova: posamična in skupna človeška dejavnost, to je tisto orjaško prizadevanje, s katerim ljudje v teku stoletij skušajo izboljšati svoje življenjske razmere, se ujema z božjim načrtom. Po božji podobi ustvarjeni človek je namreč dobil naročilo, naj si podvrže zemljo z vsem, kar je na njej, in naj vlada svet v pravičnosti in sveto-
sti; ' in, priznavajoč Boga za stvarnika vseh stvari, naj njemu izroča sam sebe in celotno vesoljstvo, tako da bo ob podrejenosti vseh stvari človeku božje ime čudovito po vsej zemli.²

2. To velja tudi za čisto vsakdanja opravila. Kajti moški in ženske, ki pri skrbi za preživljanje samih sebe in družine svoje delo tako izvršujejo, da na primeren način služijo družbi, morejo po pravici biti prepričani, da s svojimi napori dalje razvijajo Stvarnikovo delo, koristijo blagru svojih bratov in z osebno delavnostjo prispevajo k uresničenju božjega načrta v zgodovini. ³

3. Kristjani zato niti od daleč ne mislijo, kakor da stvaritve človeške bistrosti in moči nasprotujejo božji mogočnosti in kakor da bi z umom obdarjena stvar bila nekakšen tekmeč v odnosu do Stvarnika. Nasprotno, prepričani so, da so zmage človeškega rodu znamenje božje veličine in sad neizrekljivega božjega načrta. A čim bolj raste moč ljudi, tem bolj se razširja področje njihove odgovornosti, tako posameznikov kakor tudi skupnosti. Iz tega vidimo, da krščansko oznanilo nikakor ne odvrča ljudi od graditve sveta, nikakor jih ne žene v zanemarjanje blaginje bližnjega, temveč jih na dolžnosti v tej smeri še tesneje priklepa. ⁴

² Prim. 1. Mz 1, 26-27; 9, 2-3; Mdr 9, 2-3).

³ Prim. Ps 8, 7. 10.

⁴ Prim. Janez XXIII., Okrožnica Pacem in terris: AAS 55 (1963) 297.

4Prim. poslanico vsemu človeštvu, ki so jo koncilski očetje poslali ob začetku 2. vatikanskega koncila, oktobra 1962: AAS 54 (1962) 823.
- (Glej besedilo zadaj stran 103-105).

35. *Urejanje človeške dejavnosti*

1. Kakor človeška dejavnost izhaja iz človeka, tako je tudi naravnana na človeka. Ko človek dela, ne samo spreminja stvari in družbo, ampak tudi sebe dovršuje. Mnogih stvari se nauči, svoje zmožnosti razvija in raste ven iz sebe in nad sebe. Če to rast razumemo prav, je bolj dragocena kakor zunanje bogastvo, ki gaje mogoče nakopičiti. Več je človek vreden po tem, kar je, kakor pa po tem, kar ima. ⁵ Prav tako je vse tisto, kar ljudje store za dosego večje pravičnosti, obsežnejšega bratstva in bolj človeškega reda v družbenih odnosih, več vredno kakor tehnični napredek.

Ta napredek more namreč pripraviti, da tako rečemo, gradivo za povzdigo in božjo voljo ustreza resnični blaginji človeškega rodu in da omogoča človeku kot posamezniku ali kot članu družbe neokrnjeno gojitev in spolnitev njegove poklicanosti.

36. *Upravičena avtonomija zemeljskih stvarnosti*

1. Zdi se, kakor da mnoge naše sodobnike navdaja bojazen, da bo pretesna povezanost med človeško dejavnostjo in vero ovirala avtonomijo ljudi in znanosti.

2. Če pod avtonomijo zemeljskih stvarnosti razumemo dejstvo, da imajo stvari in družbe same samostojne zakone in samostojne vrednote, ki jih mora človek postopoma odkriti, uporabiti in urediti, potem gre za upravičeno zahtevo, ki ni le zahteva ljudi našega časa, ampak je tudi v skladu z voljo Stvarnika. Saj prejmejo vse reči, prav zato ker so ustvarjene, samostojno trdnost, resnico, dobroto, imajo svoje samostojne zakone in samostojen red: vse to mora človek spoštovati s tem, da priznava samostojne metode posameznih znanosti in umetnosti. Zato metodično raziskovanje na katerem

⁵Prim. Pavel VI., nagovor diplomatskemu zboru, 7. jan. 1965: AAS 57 (1965) 232.

koli znanstvenem področju, če se vrši na resnično znanstveni način in v skladu s pravili nravnosti, nikdar ne bo v resnici nasprotovalo veri; sat svetne stvarnosti in stvarnosti vere izvirajo od istega Boga.^o Se več, kdor si ponižno in vztrajno prizadeva, da bi prodril v skrivnost stvarnosti ga Bog, ki vse stvari vzdržuje v bivanju in napravlja, da so to, kar so, tako rekoč vodi za roko, čeprav se človek tega ne zaveda. Zato naj nam bo dovoljeno izraziti obžalovanje nad določeni duhovnimi razpoloženji, ki jih zaradi nezadostnega razumevanja upravičene avtonomije znanosti včasih tudi med kristjani samimi ni manjkalo. Napetosti in prepiri, ki so zaradi tega nastali, so mnoge duhove privedli do mišljenja, kakor da si vera in znanost med seboj nasprotujeta.¹

3. Če pa besede »avtonomija časnih stvarnosti« razume kdo na tak način, kakor da stvari niso odvisne od Boga in kakor da jih človek sme uporabljati brez ozira na njihov odnos do Stvarnika, tedaj čuti vsakdo, ki priznava Boga, kako napačno je takšno naziranje. Saj stvar brez Stvarnika izgine v nič. Sicer pa so vsi tisti, ki verujejo, ne glede na to, kateremu verstvu pripadajo, v govorici stvari vedno slišali božji glas in božje razodevanje. Se več, s pozabo na Boga postane celo stvar sama zatemnjena.

37. Po grehu skvarjena človeška dejavnost

1. V soglasju s skušnjo stoletij pa sv. pismo uči človeško družino, da tvarni napredek, ki je velika človekova dobrina, prinaša s seboj tudi veliko skušnjava. S prevračanjem reda vrednot in z zamešavanjem zlega z dobrim namreč gledajo posamezniki in skupine samo na to, kar je njihovo, ne pa na to, kar je drugih. Tako pride do tega, da svet ni več področje resničnega bratstva, temveč da povečana moč človeštva grozi z uničenjem človeškemu rodu samemu.

^oPrim. *Conc. Vat. I., dogm. konst. De fide cath., cap. III.: Denz. 1785-1786 (3004-3005).*

¹Prim. Pio Paschini, *Vita e opere di Gallica Galilei*, 2 vol.. Vatic., 1964.

2. Vso človeško zgodovino prepleta trd boj zoper moči teme; ta boj se je začel že takoj ob začetku sveta in bo po Gospodovi besedis trajal do zadnjega dne. 'Človek, ki je zapleten v ta boj, se mora neprestano boriti, če naj se drži dobrega; in le za ceno velikih naporov je s pomočjo božje milosti sposoben dosežati notranjo enoto v samem sebi.

3. Zaradi tega Kristusova Cerkev, ki zaupa v Stvarnikov načrt, sicer priznava, da človeški napredek more služiti pravi sreči ljudi; vendar pa si ne more kaj, da ne bi razglašala apostolovo besedo: »Ne ravnajte se po tem svetu« (Rimlj 12,2), to se pravi, po tistem duhu nečimrnosti in hudobije, ki človeško dejavnost, naravnano na službo Boga in človeku, spreminja v orodje greha.

4. Če torej kdo vprašuje, kako je mogoče premagati tisto bedno stanje, izpovedujejo kristjani, da je treba vse človekove dejavnosti, ki jih vsak dan ogrožata napuh in neurejena ljubezen do samega sebe, očiščevati in spolnjevati s Kristusovim križem in vstajenjem. Človek, ki gaje Kristus odrešil in v Svetem Duhu napravil za novo stvar, more in mora ljubiti tudi stvari same, ki jih je ustvaril Bog. Od Boga jih namreč prejema in zato gleda nanje ter jih ceni kot pritekajoče iz božje. Zahvaljuje se zanje božjemu dobrotniku; in ko uporablja ter uživa stvari v duhu uboštvu in svobode, postaja pravi posestnik sveta, kakor bi nič ne imel in vendar ima vse.' »Vse je vaše, vi pa Kristusovi, Kristus pa božji« (1 Kor 3, 22-23).

38. Človeška dejavnost in njena dovršitev v velikonočni skrivnosti

1. Božja Beseda sama, po kateri je vse nastalo, je postalo meso in je bivala med ljudmi na zemlji." Kot popolni človek je stopila v zgodovino sveta in si jo privzela ter povzela v

'Prim. Mt 24, 13; 24-30 in 36-43.

' Prim. 2 Kor 6, 10.

Jn 1, 3. 14.

sebi. " Ta božja Beseda, Kristus, nam razodeva, da »je Bog ljubezen« (1 Jan 4, 8), hkrati pa nas uči, daje temeljni zakon človeške popolnosti in zato tudi preobrazbe sveta nova zapoved ljubezni. Tistim torej, ki verujejo božji ljubezni, pri naša Kristus gotovost, daje vsem ljudem odprta pot ljubezni in da napori za vzpostavitev vesoljnega bratstva niso prazni. Obenem opominja, da je treba hoditi po poti ljubezni ne samo v velikih stvareh, ampak tudi in predvsem v navadnih okoliščinah življenja. Za vse nas grešnike je pretrpel smrt; I ² s svojim zgledom nas uči, da je treba nositi tudi tisti križ, ki ga meso in svet nalagata na ramena tistim, ki se z vnemo trudijo za mir in pravičnost. S svojim vstajenjem je bil Kristus postavljen za Gospoda, kateremu je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji,' in z močjo svojega Duha že deluje v srcih ljudi; in ne prebuja v njih le hrepenenja po prihodnjem veku, ampak že s tem samim tudi oživlja, očiščuje in krepi tiste velikodušne težnje, s katerimi si družina ljudi prizadeva, da bi napravila svoje življenje bolj človeško in bi si v ta namen podvrgla vso zemljo. Toda darovi Duha so različni: nekatere kliče k temu, da bi očitno pričevali za hrepenenje po nebeškem prebivališču in da bi to hrepenenje ohranjali živo v človeški družini; druge kliče k temu, da bi se posvečali zemeljski službi ljudem in s to svojo nalogo pripravljali snov za nebeško kraljestvo. Vse pa osvobaja, da bi se v odpovedi samoljubju in s privzemanjem vseh zemeljskih sil v človeško življenje stegovali nasproti prihodnosti, ko bo človeštvo samo postalo Bogu prijetna daritev.' ⁴

2. Aro za to upanje in popotnico za potovanje je Gospod zapustil svojim v tistem zakramentu vere, v katerem se iz narave vzete po ljudeh predelane prvine spremenijo v poveličano Telo in Kri za obed bratskega občestva in kot predokus nebeške gostije.

¹ Prim. Ef 1, 10.

² Prim. Jn 3, 16; Rim 5, 8-10.

¹³ Prim. Apd 2, 36; Mt 28, 18.

¹⁴ Prim. Rim 15, 16.

39. Nova zemlja in novo nebo

1. Ne vemo za čas dovršitve zemlje in človeštva; ¹⁵ tudi način, kako bo vesoljstvo preoblikovano, nam je neznan. Podoba tega sveta, ki jo je skazil greh, sicer prejde; I ⁶ toda poučeni smo, da nam Bog pripravlja novo bivališče in novo zemljo, na kateri prebiva pravičnost" in katere blaženost bo izpolnila in prekosila vsa hrepenenja po miru, ki se porajajo v srcih ljudi. ' Tedaj bo smrt premagana in božji otroci bodo v Kristusu obujeni k življenju; kar je bilo vsejano v slabosti in minljivosti, si bo nadelo neminljivost. ' Ljubezen in njena dela bodo ostala, ²⁰ in vse stvarstvo, ki ga je Bog ustvaril zaradi človeka, bo rešeno suženjstva ničevosti. ²¹

2. Opomnjeni smo seveda, da človeku nič ne pomaga, če si ves svet pridobi, sam sebe pa pogubi. ²² Vendar pa pričakovanje nove zemlje ne sme oslabiti, marveč spodbuditi vne- mo za delo na tej zemlji, kjer raste tisto telo nove človeške družine, ki že more dati nekak obris novega sveta. Zato je zemeljski napredek treba sicer skrbno razlikovati od rasti Kristusovega kraljestva, vendar pa je ta napredek, kolikor more prispevati k boljši ureditvi človeške družbe, velikega pomena za božje kralj stvo. ²³

3. Vrednote človeškega dostojanstva, bratskega občestva in svobode, vse te odlične sadove narave in našega truda, bomo namreč potem, ko smo jih v Gospodovem duhu in po Gospodovi zapovedi razvijali na zemlji, znova našli, toda očiščene vsakega madeža, presvetljene in preobražene. Zgo- dilo se bo to tedaj, ko bo Kristus izročil Očetu večno in ve-

¹⁵ Prim. Apd 1, 7.

¹⁶ Prim. 1 Kor 7, 31; Sv. Irenej, *Adversus Haereses*, V, 36, 1: PG 7, 1222.

'Prim. 2 Kor 5, 2; 2 Pt 3, 13.

¹⁸ Prim. 1 Kor 2, 9; Raz 21, 4-5.

¹⁵ Prim. 1 Kor 15, 42. 53.

"Prim. 1 Kor 13, 8; 3, 14.

²¹ Prim. Rim 8, 19-21.

²² Prim. Lk 9, 25.

²³ Prim. Pij XI., *Okrožnica Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 207.

soljno kraljestvo: »kraljestvo resnice in življenja, kraljestvo svetosti in milosti, kraljestvo pravičnosti, ljubezni in miru.«²⁴ V skrivnosti je to kraljestvo navzoče že na tej zemlji; doseglo pa bo svojo dovršitev ob Gospodovem prihodu.

* * *

42. Pomoč, ki bijo Cerkev hotela dati človeški družbi

1. Edinost človeške družine dobiva iz edinosti božjih otrok, ki je utemeljena v Kristusu, močno utrditev in dopolnitev.

2. Posebno poslanstvo, ki ga je Kristus zaupal svoji Cerkvi, sicer ni političnega, gospodarskega ali družbenega reda: cilj, katerega ji je določil, spada namreč v verski red.² Toda prav iz tega verskega poslanstva samega pritekajo naloge, luč in moči, ki morejo pomagati k temu, da se človeška družba gradi in utrjuje v skladu z božjo postavo. Prav tako tam, kjer je potrebno in v skladu s časovnimi in krajevnimi okoliščinami, tudi sama more in celo mora prebuditi ustanove, ki so namenjene službi vsem, zlasti revnim, kakor so npr. ustanove za dela usmiljenja ali podobno.

3. Vrh tega Cerkev priznava vse, kar koli je v današnjem družbenem dinamizmu dobrega, zlasti razvoj v smeri edinosti, proces zdrave socializacije ter združevanja na državljanski in gospodarski ravni. Pospeševanje edinosti je namreč v soglasju z najbolj notranjim poslanstvom Cerkve; saj je Cerkev »v Kristusu nekak zakrament ali znamenje in orodje za notranjo zvezo z Bogom in za edinost vsega človeškega rodu«.³ Tako Cerkev sama po sebi kaže svetu, da resnična zunanja družbena zedinjenost priteka iz zedinjenosti duhov

²⁴ Hvalospev na praznik Kristusa Kralja.

I Prim. dogm. konst. o Cerkvi, št. 9: AAS 57 (1965) 12-14.

² Prim. Pij XII., nagovor zgodovinarjem in umetnikom. 9. marca 1956: AAS 48 (1956) 212.

³ Dogm. konst. o Cerkvi, št. 1: AAS 57 (1965) 5.

in src, to je iz tiste vere in ljubezni, s katerima je v Svetem Duhu edinost Cerkve nerazdružljivo osnovana. Kajti moč, ki jo more Cerkev vdihniti današnji človeški družbi, obstoji v tej veri in ljubezni, dejavno uresničevanih v življenju, ne pa v kakem zunanjem gospostvu, izvrševanem z zgolj 'človeškimi sredstvi.

4. Ker razen tega po svojem poslanstvu in svoji naravi ni vezana na nobeno posebno obliko človeške kulture ali politični, gospodarski in socialni red, zato more Cerkev zaradi te svoje univerzalnosti biti kar najtesnejša vez med različnimi človeškimi skupnostmi in narodi; pod pogojem seveda, da ji ti zaupajo in da ji dejansko priznavajo resnično svobodo za spolnjevanje tega njenega poslanstva. Zato Cerkev opominja svoje otroke, pa tudi vse ljudi, naj v tem družinskem duhu božjih otrok premagujejo vse razprtije med narodi in rasami ter dajejo od znotraj trdnost upravičenim človeškim združenjem.

5. Karkoli je torej resničnega, dobrega in pravičnega v najrazličnejših ustanovah, ki si jih je človeški rod ustvaril in jih še ustvarja, na vse to gleda koncil z velikim spoštovanjem. Poleg tega izjavlja, da hoče Cerkev vse takšne ustanove podpirati in pospeševati, kolikor je to od nje odvisno in kolikor je združljivo z njenim poslanstvom. Ničesar Cerkev ne želi bolj goreče kakor to, da bi se v službi blagru vseh mogla svobodno razvijati pod kakršno koli obliko vladavine, ki priznava osnovne pravice osebe in družine ter potrebe skupne blaginje.

43. Pomoč, kijo Cerkev skuša dajati po kristjanih človeški dejavnosti

1. Koncil spodbuja kristjane, državljane obeh družb, naj se vneto trudijo za vestno spolnjevanje svojih zemeljskih dolžnosti in naj se v tem dajo voditi duhu evangelija. Motijo se tisti, ki spričo dejstva, da nimamo tukaj stalnega mesta, marveč da iščemo prihodnjega,⁴ menijo, da zato svoje ze-

⁴ Prim. Heb 13, 14.

meljske dolžnosti lahko zanemarjajo, in se ne zavedajo, da je po veri sami spolnjevanje teh dolžnosti v skladu s poklicem, v katerega je vsak poklican, še bolj stroga obveza.⁵ Toda v nič manjši zmoti niso tisti, ki nasprotno mislijo, da se smejo tako vtopiti v zemeljske posle, kakor da bi ti posli ne imeli prav nič opraviti z verskim življenjem, katero po njihovem naziranju obstoji izključno v bogočastnih dejanjih in v spolnjevanju nekaterih nraavnih dolžnosti. To pri mnogih nastopajočo razklanost med vero, ki jo izpovedujejo, in njihovim vsakdanjim življenjem je treba prištevati med največje zablode našega časa. To sramoto so že v stari zavezi preroki silno grajali⁶ in še mnogo bolj ji je v novi zavezi sam Jezus Kristus grozil s hudimi kaznimi.' Varujmo se torej napake, da bi postavljali v zgrešeno nasprotje z ene strani poklicno in socialno dejavnost, z druge strani pa versko življenje. Kristjan, ki zanemarja svoje zemeljske dolžnosti, zanemarja s tem svoje dolžnosti do bližnjega in celo do samega Boga ter spravlja s tem v nevarnost svoje večno zveličanje. Kristjani naj bodo marveč veseli, ker morejo po zgledu Jezusa Kristusa, ki je opravljal rokodelska dela, vso svojo zemeljsko dejavnost izvrševati tako, da človeška, družinska, poklicna, znanstvena in tehnična prizadevanja povezujejo v življenjsko celoto skupaj z verskimi vrednotami, da se pod njihovim najvišjim usmerjanjem vse naravnav božjo slavo.

2. Svetne naloge in dejavnosti pripadajo posebej, čeprav ne izključno, laikom. Ko torej bodisi posamič, bodisi v skupnostih delujejo kot državljani sveta, jim ne bo pri srcu le to, da se ravnajo po zakonitostih, lastnih vsakemu posameznemu področju, ampak si bodo prizadevali za resnično in pravo strokovno usposobljenost na tistih področjih. Radi bodo sodelovali z ljudmi, ki merijo na iste cilje kakor oni sami. Ob priznavanju zahtev vere in okrepljeni z njeno močjo bodo tam, kjer je prav, brez pomišljanja snovali novosti in

⁵Prim. 2 Tes 3, 6-13; Ef 4, 28.

⁶Prim. Iz 58, 1-12.

⁷Prim. Mt 23, 3-33; Mr 7, 10-13.

jih dejansko izvajali. Njihovi vnaprej primerno vzgojeni vesti pripada naloga, vtisniti božjo postavo v življenje zemeljske družbe. Od duhovnikov pa naj laiki pričakujejo duhovne luči in moči. Vendar naj ne mislijo, da so njihovi dušni pastirji vedno strokovno tako podkovani, da imajo na vsako, tudi na težko vprašanje, ki se pojavi, takoj pri roki pripravljeno konkretno rešitev, ali pa da so za to poslani. Laiki sami, razsvetljeni s krščansko modrostjo in skrbno pozorni na nauk cerkvenega učiteljstva,⁸ naj marveč sprejmejo nase svoj delež odgovornosti.

3. Večkrat jih bo že samo krščansko gledanje na stvari nagibalo h kaki določeni rešitvi v določenih okoliščinah. A drugi verniki, ki jih bo vodila nič manjša iskrenost, bodo morali, kakor se to zgodi večkrat, in sicer pravilno, soditi drugače. Če se primeri, da rešitve, ki jih predlaga ena ali druga stran, mnogi, in to tudi mimo hotenja enih in drugih, kar hitro povezujejo z evangeljskim oznanilom, naj vendar pomislijo, da si v takih primerih nima nihče pravice prilaščati cerkveno avtoriteto izključno v prid svojemu mnenju. Zmerom pa naj si v odkritosrčnem pogovoru prizadevajo drug drugega razsvetliti, pri čemer naj ohranijo medsebojno ljubezen in naj jim bo skupni blagor prva skrb.

4. Laiki, ki imajo dejavno odgovornost znotraj celotnega življenja Cerkev, so ne samo dolžni prepajati svet s krščanskim duhom, ampak so poklicani tudi k temu, da bi bili Kristusove priče v vseh okoliščinah, in sicer sredi človeške družbe.

5. Škofje, ki jim je zaupano vodstvo Cerkev, naj pa skupaj s svojimi duhovniki tako oznanjajo Kristusovo blagovest, da bodo vse zemeljske dejavnosti vernikov prežarjene z lučjo evangelija. Vrh tega naj se vsi (dušni) pastirji zave-

⁸Prim. Janez XXIII., Okrožnica Mater et Magistra IV: AAS 53 (1961) 456-457: prim. I: AAS nav. m. 407, 410-411.

dajo, da s svojim vsakdanjim vedenjem in prizadevanjem⁹ kažejo svetu obraz Cerkve, iz katerega si ljudje napravljajo sodbo o moči in resničnosti krščanskega oznanila. Z življenjem in besedo naj skupaj z redniki in svojimi verniki dokazujejo, da je Cerkev že s svojo samo navzočnostjo, z vsemi darovi, ki jih vsebuje, neizčrpen studenec tistih kreposti, katerih današnji svet najbolj potrebuje. Z vztrajnim študijem naj se tako usposobijo, da bodo mogli izvrševati svojo vlogo v razgovoru s svetom in ljudmi katerega koli naziranja. Predvsem pa naj imajo v srcu besede tega cerkvenega zbora: »Ker se človeški rod danes vedno bolj zrašča v civilno, gospodarsko in družbeno enoto, je toliko bolj potrebno, da duhovniki z združeno zavzetostjo in prizadevanjem pod vodstvom škofov in papeža odstranijo aj o vsakršnem vzroku za razdor, da bi bil ves človeški rod priveden v enoto božje družine.«¹⁰

6. Čeprav je Cerkev v moči Svetega Duha ostala zvesta Gospodova nevesta in ni nikdar prenehala biti v svetu znamenje odrešenja, ji vendar nikakor ni neznano, da med njenimi udi, " naj bodo to kleriki ali laiki, v dolgi vrsti preteklih stoletij ni manjkalo takih, ki so se izkazali za nezveste božjemu Duhu. Tudi v našem času je Cerkvi dobro znano, ko likšna je razdalja med oznanilom, ki ga razglša in med človeško slabostjo tistih, katerim je evangelij zaupan. Naj zgodovina glede teh napak sodi karkoli, gotovo je, da se jih moramo zavedati in se zoper nje odločno boriti, da ne bodo napravljale škode širjenju evangelija. Cerkev prav tako ve, kako zelo mora v oblikovanju svojih odnosov do sveta neprestano zoreti iz skušenj stoletij. Ob vodstvu Svetega Duha mati Cerkev svoje otroke neprenehoma »spodbuja k očiščenju in prenovi, da bi Kristusovo znamenje svetleje zasijalo na obrazu Cerkve«. ¹²

⁹ Prim. dogm. konst. o Cerkvi, št. 28: AAS 57 (1965) 34-35.

¹⁰ Prav tam, št. 28, AAS str. 35-36.

¹¹ Prim. sv. Ambrozij, De virginitate, Cap. VIII, n. 38: PL 16, 278.

¹² Cone. Vat. II.. dogm. konst. o Cerkvi, št. 15: AAS 57 (1965) 20.

44. Pomoč, kijo Cerkev prejema od današnjega sveta

1. Kakor je za svet važno, da prizna Cerkev kot družbeno stvarnost in kot njen kvas, tako tudi Cerkvi ni neznano, koliko je prejela iz zgodovine in razvoja človeškega rodu.

2. Skušnja preteklih stoletij, napredek znanosti, v različnih oblikah človeške kulture skriti zakladi, ki popolneje razodevajo s mo naravo človeka in odpirajo nova pota do resnice, vse to koristi tudi Cerkvi. Ta se je namreč prav od začetka svoje zgodovine naučila izražati Kristusovo oznanilo s pomočjo pojmov in govoric raznih narodov; vrh tega je to oznanilo skušala osvetliti z modrostjo filozofov: vse z namenom, da bi ob upoštevanju pravih meja prilagodila evangelij tako umevanju vsakogar kakor tudi zahtevam izobrazjenih. Takšno prilagajanje oznanjevanja božje besede mora ostati zakon sleherne evangelizacije. Tako se pri vsakem narodu prebuja sposobnost, izražati na sebi lasten način Kristusovo oznanilo; hkrati se pospešuje živo izmenjavanje med Cerkvijo in raznimi narodnimi kulturami. ¹³ Za pomnožitev takšnega izmenjavanja potrebuje Cerkev zlasti v naših časih, ko se stvari tako hitro spreminjajo in ko so načini mišljenja tako različni, zlasti pomoči tistih, ki živijo v svetu in ki se, naj bodo to verni ali neverni, dobro spoznajo v raznih ustanovah ter strokah in razumejo njihovega notranjega duha. Naloga vsega božjega ljudstva, zlasti dušnih pastirjev in teologov je, da ob pomoči Svetega Duha razne načine govorenja današnjega časa pazljivo poslušajo, jih razločujejo in razlagajo ter presojujejo v luči božje besede; tako bo razodeto resnico mogoče vedno globlje dojeti, bolje razumeti in prikladneje podajati.

3. Ker ima Cerkev vidno družbeno sestavo, ki je ravno znamenje njene enote v Kristusu, jo more bogatiti in jo dejansko bogati tudi razvoj človeškega družbenega življenja; to pa ne, kakor da bi ji česa manjkalo v tisti njeni ureditvi,

¹³ Prav tam, št. 13: AAS 57 (1965) 17.

katero ji je dal Kristus, pač pa zato, da bi jo globlje spoznala, bolje izrazila in uspešneje prilagodila našim časom. Cerkev s hvaležnostjo ugotavlja, da takč) v svojem občestvu kakor v posameznih svojih otrocih prejema mnogovrstno pomoč od ljudi katerega koli sloja ali položaja. Vsi tisti namreč, ki na področju družine, kulture, gospodarskega in socialnega družbenega življenja, pa tudi politike, tako narodne kakor mednarodne, prispevajo k razvoju človeškega občestva, dajejo po božjem načrtu nemajhno pomoč tudi cerkvenemu občestvu, kolikor je to občestvo odvisno od zunanjega sveta. Še več, Cerkev priznava, da je celo iz nasprotovanja tistih, ki so ji sovražni ali jo preganjajo, prejela in more prejeti mnogo uslug."

45. *Kristus alfa in omega*

1. Ko Cerkev pomaga svetu in od njega mnogo prejema, teži edinole za tem, da bi prišlo božje kraljestvo in da bi se uresničilo odrešenje vsega človeškega rodu. Vse dobro, kar ga more božje ljudstvo v času svojega zemeljskega potovanja izkazati družini človeštva, pa priteka iz dejstva, da je Cerkev »vesoljni zakrament odrešenja«, ¹⁴ ki razodeva in hkrati uresničuje skrivnost božje ljubezni do človeka.

2. Božja Beseda sama, po kateri je vse ustvarjeno, je namreč postala meso, da bi tako kot popolni človek vse ljudi odrešila in povzela v sebi vse stvari. Gospod je cilj človeške zgodovine, točka, v katero se stekajo vsa hrepenenja zgodovine in civilizacije, središče človeškega rodu, veselje vseh src in izpolnitev vseh njihovih teženj. ¹⁵ Njega je Oče

¹⁴ Prim. sv. Justin, *Dialogus cum Tryphone*, c. 1 10: PG 6, 729; ed Otto, 1897, 391-393; »... kolikor bolj nas tepejo take stvari, toliko več drugih je, ki postanejo po Jezusovem imenu verni in pobožni«. Prim. Tertulijan, *Apologeticus*, c. L, 13: CC I, 171: »Še številnejši postanemo, kolikorkrat nas kosite: kri kristjanov je seme!« Prim. dogm. konst. o Cerkvi, št. AAS 57 (1965) 14.

¹⁵ Dogm. konst. o Cerkvi, št. 48: AAS 57 (1965) 53.

¹⁶ Prim. Pavel VI., nagovor dne 3. febr. 1965.

obudil od mrtvih, ga povišal in posadil na svojo desnico; njega je postavil za sodnika živih in mrtvih. V njegovem Duhu oživljeni in združeni potujemo nasproti tisti dovršitvi človeške zgodovine, ki se popolnoma sklada z načrtom njegove ljubezni: »Prenoviti v Kristusu vse, kar je v nebesih in kar je na zemlji« (Ef 1, 10).

3. Gospod sam pravi: »Glej, skoraj pridem in moje plačilo z menoj, da povrnem vsakemu po njegovih delih. Jaz sem alfa in omega, prvi in poslednji, začetek in konec« (Raz 22, 12-13).

* * *

ŽIVLJENJE POLITIČNE SKUPNOSTI

73. Današnje javno življenje

1. V naših časih opazamo globoke preosnove tudi v ureditvi in ustanovah narodov. Te preosnove so posledica kulturnega, gospodarskega in socialnega razvoja. Velik vpliv imajo na življenje političnega občestva, zlasti kar zadeva pravice in dolžnosti pri uveljavljanju odnosov državljanov med seboj in do javne oblasti.

2. Iz poživljene zavesti človeškega dostojanstva izvira v raznih delih sveta prizadevanje, vzpostaviti tak javno-pravni red, da bodo v njem osebne pravice v javnem življenju bolje zavarovane, tako recimo pravica svobodno se zbirati, združevati, izražati lastna mnenja ter zasebno in javno izpovedovati vero. Zaščita osebnih pravic je namreč nujni pogoj, da morejo državljanji, bodisi kot posamezniki, bodisi kot skupine, dejavno sodelovati v življenju in pri voilstvu države.

3. Vzporedno s kulturnim, gospodarskim in družbenim življenjem se pri mnogih krepi hotenje, prevzeti večji delež pri oblikovanju življenja državne skupnosti. V zavesti mno

gih se večja težnja, da bi zavarovali pravice narodnih manjšin, upoštevajoč seveda njihove dolžnosti do državne skupnosti; vrh tega vedno bolj narašča spoštovanje do ljudi drugačnega nazora ali druge vere; hkrati se večja skupno prizadevanje, da bi mogli vsi državljani in ne le nekateri privilegirani dejansko uživati svoje osebne pravice.

4. Obsoditi je pa treba vse take vrste državnih ureditev nekaterih dežel, ki onemogočajo državljsko ali versko svobodo, množe žrtve pohlepa in političnih zločinov in ki oblast, namesto da bi služila javni blaginji, zlorablja v korist določene stranke ali celo oblastnikov samih.

5. Za vzpostavitev zares političnega življenja ni nič boljšega, kakor negovati notranji čut za pravičnost, dobrohotnost in službo skupni blaginji ter krepiti osnovna prepričanja glede pravega bistva državne skupnosti kakor tudi glede namena, pravilne uporabe in mej javne oblasti.

74. Narava in namen državne skupnosti

1. Posamezniki, družine in razne združbe, ki sestavljajo državno skupnost, se zavedajo, da vsaka zase niso zmožne uresničiti življenja, ki bi bilo v polni meri človeško, in uvidevajo nujnost širše skupnosti, v kateri bi stalno združevale svoje moči, da bi vedno popolneje uresničevale skupno blaginjo.¹ Zato si ustanavljajo državne skupnosti različnih oblik. Državna skupnost je torej osnovana zaradi skupne blaginje, od nje dobiva svojo popolno upravičenost in svoj smisel, iz nje črpa svojo prvobitno in posebno pravico. Skupna blaginja pa je vsota vseh tistih pogojev družbenega življenja, ki so potrebni, da morejo posamezniki, družine in združenja čim bolje in čim hitreje doseči svojo lastno popolnost.¹

2. Ljudje, ki se strnejo v državno skupnost, pa so mnogoštevilni in različni, zato je upravičeno, da imajo različne

¹ Prim. Janez XXIII., Okrožnica Mater et Magistra: AAS 53 (1961) 417.

² Prim. prav tam.

pogleda. Da bi se zaradi razhajajočih se mnenj državna skupnost ne razbila, je potrebna oblast, ki usmerja sile vseh državljanov v skupni blagor, ne na slepo ali nasilno, marveč predvsem kot npravna sila, ki so ji za podlago svoboda in zavest, da nosi breme odgovornosti.

3. Iz tega se vidi, da je državna skupnost in javna oblast utemeljena v človeški naravi in da potemtakem izvira iz reda, ki ga je postavil Bog, čeprav je določitev državne ureditve in izbira voditeljev prepuščena svobodnemu odločanju državljanov.³

4. Iz tega sledi, da je treba javno oblast, bodisi v skupnosti kot taki bodisi v ustanovah, ki državo predstavljajo, izvajati vedno le v mejah npravnega reda in z namenom, da se doseže skupna blaginja, ki pa jo je treba pojmovati dinamično - v skladu s pravnim redom, ki je že zakonito uveden ali ki gaje treba šele vzpostaviti. Tedaj so pa tudi državljanji v vesti dolžni ubogati.⁴ Po vsem tem je odgovornost, dostojanstvo in pomembnost državnih voditeljev očitna.

5. Kjer pa so državljanji zatirani odjavne oblasti, ki prekrši svojo pristojnost, naj zategadelj ne odrečejo tega, kar dejansko zahteva od njih skupna blaginja; a pravico imajo, da pred zlorabo oblasti branijo svojo pristojnost, naj zategadelj ne odrečejo tega, kar dejansko zahteva od njih skupna blaginja; a pravico imajo, da pred zlorabo oblasti branijo svoje in svojih sodržavljanov pravice, da le ne prekoračijo mej, ki jih jezačrtala npravna in evangeljska postava.

6. Stvarni načini, kako si državna skupnost zgradi svojo ustavo in uskladi javna oblastva, pa morejo biti z ozirom na različen značaj narodov in na zgodovinski razvoj raznoliki; vendar morajo v vsakem primeru služiti oblikovanju omikanege, miroljubnege, do vseh požrtvovalnege človeka, ki bo v korist vsej človeški družini.

³ Prim. Rim 12, 1-5.

⁴ Prim. Rim 13, 5.

75. Sodelovanje vseh v javnem življenju

1. S človeško naravo se v polni meri sklada, da se najdejo take pravno-politične ureditve, ki omogočajo vsem državljanom vedno večjo in za vse državljane brez razlike enako možnost, da so stvarno, svobodno in dejavno udeleženi tako pri postavljanju pravnih temeljev državne skupnosti kakor tudi pri vodstvu države in pri določanju območja in ciljev raznih ustanov ter pri volitvi voditeljev. ⁵ Vsi državljani naj se torej zavedajo pravice, ki je hkrati dolžnost, da uporabijo pri volitvah svojo svobodo v prid skupne blaginje. V očeh Cerkve je trud tistih, ki se ljudem v korist žrtvujejo za dobro države in sprejemajo bremena te službe, vreden vse hvale in spoštovanja.

2. Da bo moglo sodelovanje državljanov, zavedajočih se svojih dolžnosti, v vsakdanjem javnem življenju dosegati zaželeni učinek, je potreben tako izdelan pravni red, da bo zagotovil pametno delitev služb in ustanov javne oblasti, hkrati pa učinkovito in povsem neodvisno pravno zaščito. Vsem osebam, družinam in združenjem je treba pravice in njihovo izvajanje priznati, zajamčiti in večati, ⁵ zabičevati pa tudi dolžnosti, ki vežejo vse državljane. Posebej je treba omeniti dolžnost, delati državi tvarne in osebne storitve, ki jih zahteva skupna blaginja. Vladajoče osebe naj pazijo, da družinskih, socialnih in kulturnih skupnosti, vmesnih društev ali ustanov ne bodo ovirale niti jim kratile izvrševanja njihove zakonite in učinkovite dejavnosti: rade naj jo marveč na urejen način pospešujejo. Državljani pa, bodisi kot posamezniki, bodisi v skupnostih, naj pazijo, da javni oblasti ne bodo dali prevelikih pooblastil, pa tudi da ne bodo izsiljevali od nje čezmernih ugodnosti in pod-

⁵ Prim. Pij XII., radijski nagovor, 24. dec. 1942: AAS 35 (1943) 9-24; 24. dec. 1944: AAS 37 (1945) 11-7. Janez XXIII., Okrožnica *Pacem in terris*: AAS 55 (1963) 263, 271, 277, 278.

Prim. Pij XII., Radijski nagovor, 1. jun. 1941: AAS 33 (1941) 200. Janez XXIII., Okrožnica *Pacem in terris*: nav. m. str. 273 in 274.

por ter tako zmanjševali odgovornost oseb, družin in družbenih skupnosti.

3. Zaradi vedno bolj zamotanih razmer našega časa je državna oblast primorana pogosteje posegati v socialne, gospodarske in kulturne zadeve, da bi ustvarila kar najbolj ugodne pogoje, ki naj bi pomagali državljanom in združenjem v svobodi učinkoviteje uresničevati celotni blagor človeka. Z ozirom na različnost krajev in razvitost narodov je mogoče na različne načine zamisliti odnos med socializacijo¹ in med avtonomijo ter napredovanjem osebe. A kjer se uživanje pravic spremene, čim prej znova vzpostavi. Nečloveško je, če državna oblast zapade v totalitarne ali diktatorske oblike, ki kršijo pravice oseb in združenj.

4. Državljeni naj gojijo do domovine velikodušno in zvesto ljubezen, vendar brez ozkosrčnosti, to je tak, da bodo imeli hkrati pred očmi blagor vse človeške družine, ki obsega na mnogovrstne načine povezana plemena, ljudstva in narode.

5. Vsi kristjani naj se v državni skupnosti zavedajo posebne, prav njim lastne poklicanosti, ki zahteva od njih, da so drugim svetel zgled, kako dela za rast skupne blaginje človek, ki ga obvezuje vest, da izpolni svojo dolžnost. Naj tudi z dejanji pokažejo, kako je mogoče uskladiti oblast s svobodo, osebno pobudo s povezanostjo in zahtevami vsega družbenega telesa, potrebno enotnost s koristno raznolikostjo. Priznavajo naj upravičena, čeprav med seboj razlikujoča se mnenja glede urejanja časnih zadev in naj spoštujejo državljanke, tudi združene, ko ta svoja mnenja dostojno branijo. Politične stranke so se dolžne zavzemati za to, kar je po njihovi sodbi potrebno za skupno blaginjo; lastna korist jim nikoli ne sme biti več kakor skupna blaginja.

6. Prav skrbno se je treba ukvarjati z državljansko in politično vzgojo, ki je danes potrebna tako vsemu ljudstvu kakor zlasti mladini, da bodo mogli vsi državljeni prispeva-

Prim. Janez XXIII., Okrožnica Mater et Magistra: AAS 53 (1961) 415-418.

ti svoj delež v življenju državne skupnosti. Tisti, ki so sposobni ali se morejo usposobiti za težko in hkrati nad vse častno politično dejavnost,⁸ naj se nanjo pripravljajo in naj se ji z vneto predajo, ne da bi gledali na lastno ugodje in gmotne koristi. Proti krivici in zatiranju, proti samovoljni gospodovalnosti in nestrpnosti, bodisi posameznika ali politične stranke, naj nastopajo z neoporečno značajnostjo in preudarnostjo; iskreno in nepristransko, z ljubeznijo in političnim pogumom naj se posvete blagru vseh.

76. Državna skupnost in Cerkev

1. Zelo važno je, posebno v družbah, ki jih sestavljajo privrženci različnih nazorov, da pravilno pojmujeemo odnos med državno skupnostjo in Cerkvijo in da jasno razlikujemo to, kar vrše kristjani, bodisi posamezno bodisi po združenjih, v svojem imenu kot državljani, ki jih vodi krščanska vest, od tistega, kar vrše v imenu Cerkve skupno s svojimi duhovnimi pastirji.

2. Cerkev, ki je glede njene naloge in pristojnosti nikakor ne smemo zamenjavati z državno skupnostjo in ki ni povezana z nobeno družbeno ureditvijo, je hkrati znamenje in zaščita presežnega značaja človeške osebe.

3. Državna skupnost in Cerkev sta na lastnem področju druga od druge neodvisni in avtonomni. Vendar služita obe, čeprav različni po svojem poslanstvu, osebnostni in družbeni poklicanosti istega človeka. To službo bosta vršili tem učinkoviteje v prid vsem, čim bolj zdravo bo njuno sodelovanje; pri tem bosta seveda upoštevali krajevne in časovne okoliščine. Človek nikakor ni omejen samo na časne zadeve; kljub temu, da živi v človeški zgodovini, ostaja njegova poklicanost za večnost neokrnjena. In Cerkev, ki ima svoj temelj v Odrešenikovi ljubezni, mnogo pripomore, da se znotraj meja

⁸ Prim. Pij XI., nagovor voditeljem katoliške visokošolske zveze: *Discorsi di Pio XI*: ed. Bertetto, Torino, vol. 1 (1960) 743.

vsakega naroda in med narodi vedno močnejše razraščata pravičnost in ljubezen. S tem da uči evangeljsko resnico in da razsvetljuje vsa področja človeške dejavnosti s svojim naukom in s pričevanjem vernikov, hkrati spoštuje in pospešuje tudi politično svobodo in odgovornost državljanov.

4. Ker so apostoli in njihovi nasledniki s svojimi sodelavci poslani, da oznanjajo ljudem Kristusa, odrešenika sveta, zato se pri svojem apostolskem delu opirajo na božjo pomoč, ki neredkokdaj prav v slabosti oznanjevalcev javlja življenjsko silo evangelija. Kdor koli se namreč posveti službi božje besede, mora uporabljati pota in sredstva, ki so lastna evangeliju in ki se v mnogočem razlikujejo od sredstev zemeljske države.

5. Gotovo je to, kar je zemeljskega, tesno povezano s tistim, kar v človeškem življenju presega ta svet, zato Cerkev sama uporablja časne reči, kolikor to zahteva njeno posebno poslanstvo. Vendar svojega upanja ne stavi na kake izjemne pravice, ki jih ji daje državna oblast; da, uživanju nekaterih pravic, dasiravno zakonito pridobljenih, se bo celo odrekla, kjer se bo videlo, daje zaradi njihove uporabe postala dvomna iskrenost njenega pričevanja ali da nove okoliščine zahtevajo drugačno ureditev. Vedno in povsod ji pa mora biti zagotovljena pravica, da zares svobodno oznanja vero, uči svoj nauk o družbi, neovirano vrši svojo nalogo med ljudmi ter izreka nravno sodbo, in to tudi glede zadev s političnega področja, kadar to zahtevajo osnovne osebne pravice ali zveličanje duš, pri čemer seveda uporablja vsa tista in samo tista sredstva, ki so glede na različnost časov in okoliščin v skladu z evangelijem in z blagrom vseh.

6. S tem da se drži evangelija in vrši svoje poslanstvo v svetu, krepi Cerkev, katere naloga je gojiti in pospeševati vse, kar je v človeški skupnosti resničnega, dobrega in lepega,⁹ mir med ljudmi Bogu v čast.'

⁹ Prim. Dogmatična konstitucija o Cerkvi, št. 13.
Lk 2, 14.

Papež Pavel VI.

APOSTOLSKO PISMO OB OSEMDESETLETNICI (1971)

3. Kristjani delujejo po volji ali po sili v razmerah, ki so zelo različne glede na pokrajine, glede na družbenopolitične ustroje in glede na civilizacijo. Nekje so obsojeni na molk, jih sumničijo in so, da tako rečemo, potisnjeni na rob družbe, brez svobode v totalitarnem sistemu. Druge predstavljajo slabotno manjšino, katere glas se komaj sliši. Pri drugih narodih, kjer Cerкви priznavajo pomembno, včasih celo uzakonjeno in javno mesto, je pa sama izpostavljena udarcem krize, ki pretresa družbo; tam nekatere njene člane vara misel na korenite in nasilne ukrepe, s katerimi upajo uspešnejše rešiti nastala vprašanja. Nekateri niso zaskrbljeni ob krivicah in si prizadevajo ohraniti obstoječe stanje, drugi pa se vdajajo zapeljevanju revolucionarnih ideologij, ki jim v varljivem prividu obetajo dokončno boljši svet.

4. Spričo tako različnih razmer nam je težko z eno samo besedo nakazati rešitev, ki bi imela splošno veljavo. To ni ne naša namera ne naše poslanstvo. Naloga krščanskih skupnosti je, da stvarno presodijo posebne razmere svoje dežele, da jih osvetlijo z lučjo nespremenljivih besed evangelija, da poiščejo načela za razmišljanje, smernice za presojanje in za delo v luči socialnega nauka Cerkvje. Ta nauk Cerkvje je nastajal v teku zgodovine posebno v industrijski dobi po zgodovinskem dnevu poslanice Leona XIII. o »položaju delavcev«, katere obletnico s ponosom in veseljem danes obhajamo. Te krščanske skupnosti naj s pomočjo skupnosti Svetega Duha, v povezanosti s pristojnimi škofi, v dialogu z drugimi krščanskimi brati in vsemi ljudmi dobre volje izberejo pota in prevzamejo ustrezne obveznosti za izvedbo so-

cialnih, političnih in gospodarskih preosnov, ki so nujne in pogosto neodložljive.

Pri tem prizadevanju morajo kristjani najprej spet obnoviti svoje zaupanje v moč evangelija in izvirnost njegovih zahtev. Evangelij ni zastarel, ker so ga oznanjali, zapisali in živeli v drugačnem družbeno-kulturnem okolju. To, kar uči in navdihuje in je obogateno z živo izkušnjo stoletja trajajočega krščanskega izročila, je stalno nov vir spreobračanja ljudi in napredka življenja v družbi; ne smemo pa ga le zlorabljati za omenjene časne cilje in pozabljati na vesoljno in večno poslanico evangelija.

Posebno poslanstvo Cerkve

5. V nemirih in negotovosti sedanjega časa nudi Cerkev ljudem posebno oznanilo in jim daje oporo pri prizadevanjih, ko jemljejo v roke svojo prihodnost in jo skušajo oblikovati. Odkar je okrožnica »Rerum novarum« z živo prodornostjo ožigosala sramotni položaj delavcev v porajajoči se industrijski družbi, je razvoj stvari spravlil na površje, kakor sta že ugotovili okrožnici »Quadragesimo anno« in »Mater et Magistra«, druge razsežnosti in druga vprašanja socialne pravičnosti.

Nedavni vesoljni cerkveni zbor se je zavzel za reševanje teh vprašanj posebno v pastoralni konstituciji »Gaudium et spes«. Mi sami smo te smernice razvijali v okrožnici »Populorum progressio«, ko smo rekli: »Najvažnejše dejstvo, katerega se mora danes vsakdo zavedati, je to, da je socialno vprašanje postalo svetovno.« Ker Cerkev jasneje in globlje spoznava in presoja, kaj o tej stvari nujno terjaja Kristusov evangelij, je čutila dolžnost, da se ponudi ljudem v službo, da jim pomaga razumeti vso razsežnost tega težkega vprašanja in jih prepriča o nujnosti skupnega nastopa na tem odločilnem prelomu zgodovine človeštva.«

Živo se zavedamo te naloge in to nas danes spodbuja, da predložimo nekatere misli in nasvete, ki izvirajo iz obsežnih vprašanj sedanjega časa.

24. Dvojna težnja - smo rekli - po enakosti in soodločanju teži za uresničenjem neke vrste demokratične družbe. Več vzorcev se ponuja in nekatere že preizkušajo. Nobeden od njih pa ne daje polnega zadovoljstva, zato se raziskovanje med teoretičnimi mnenji in praktičnimi preizkusi še vedno nadaljuje. Dolžnost kristjanov je udeleževati se teh raziskav ter urejanja in življenja politične družbe. Človek kot socialno bitje gradi svojo prihodnost v več posameznih skupnostih, ki nujno potrebujejo za svojo dopolnitev in nadaljnji razvoj širšo družbo vseobsežnega značaja, to je politično družbo. V to razširjeno družbo mora biti vključeno vsako prizadevanje posameznih oseb in prav zaradi tega ono prispeva k skupni blaginji. To pa poudarja tudi pomen tiste vzgoje za življenje v družbi, ki poleg posredovanja znanja o pravicah slehernega človeka opozarja na to, kar je s pravicami nujno povezano: priznanje medsebojnih dolžnosti. Zaveza in prevzemanje obveznosti sta močno odvisni od premagovanja samega sebe, od sprejemanja bremen in načinov, ki posameznikom in posebnim skupinam določajo meje svobode.

25. Politična dejavnost - ni treba poudarjati, da gre tu za dejavnost in ne za kak nazor - mora sloneti na zamisli nekega družbenega reda, zamisli, ki jasno določa potrebna sredstva in sprejema smernice, izvirajoče iz celotnega človekovega namena in iz vseh oblik, v katerih ta namen odseva v človeški družbi. Niti država niti politične stranke, ki bi skrbale samo zase, ne smejo vsiljevati nazorov z načini, ki prinašajo s seboj zaslužnjevanje duha, najhujše od vseh zaslužnjevanj. Samo kulturnim in verskim skupinam je lastno - seveda le v spoštovanju svobode članov, - da nesebično in na svoje načine ohranjajo in gojijo sredi družbe jasna in določena prepričanja o naravi, izvoru in namenu človeka in družbe.

Glede tega je primerno, da spomnimo na načelo, ki ga je razglasil drugi vatikanski koncil: »Resnica ne sili ljudi k priznavanju drugače kakor z močjo resnice same, ki blago in hkrati krepko prodira v duhove.« (2 Vat: DH, 1.)

Krščanski pomen. političnega delovanja

46. Ali se ne razodeva v tem ozka omejenost gospodarstva? Gospodarska dejavnost, ki je vsekakor potrebna, more »biti vir bratstva in znamenje Previdnosti«, če le služi človeški osebi; (Prim. *Populorum progressio*, 86.) daje priložnost za določeno izmenjavo med ljudmi, za priznanje pravic, za izkazovanje in sprejemanje uslug in za uveljavljanje človeškega dostojanstva pri delu. Gospodarske zadeve, čeprav so prizorišče nasprotovanja in nadvlade, morajo vendar pospeševati pogovor in spodbujati k sodelovanju. Vendar obstoji nevarnost, da čez mero zajamejo človeške sposobnosti in svobodo. (Prim. 2 Vat: GS, 63.) Zato je nujno, da gospodarske zadeve povežemo s političnim urejanjem. Govorjenje o politiki more gotovo voditi v različna pojmovanja, ki povzročajo nejasnost in jih je treba zato opredeliti; toda vsi vedo, da na socialnem in gospodarskem področju tako narodnem kakor mednarodnem pripada poslednja odločitev politični oblasti.

Ta politična oblast, ki je nekaka naravna in nujna vez za zagotovitev notranje trdnosti družbenega telesa, mora skrbeti za uresničevanje skupne blaginje. Ob spoštovanju zakonitih svoboščin posameznikov, družin in raznih skupnosti učinkovito ustvarja vsem ljudem življenjske pogoje, potrebne za dosego prave in celotne človekove blaginje, vključno njegov duhovni cilj. Ta oblast deluje v mejah svoje pristojnosti, ki morejo biti različne glede na posamezne dežele in ljudstva. V dogajanja posega vedno iz skrbi za pravičnost in zaradi skupne blaginje, za katero prevzema zadnjo odgovornost. Posameznikom in različnim združenjem zato seveda nikakor ne odteguje posebnega področja dejavnosti in njihovih lastnih obveznosti, s katerimi si ti s svoje strani prizadevajo za uresničevanje skupne blaginje. Vsakršno socialno prizadevanje mora po svoji moči in naravi pomagati udom družbenega telesa, nikakor pa jih ne sme uničevati niti ne nadomeščati. (*Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 203; prim. *Mater et magistra*: ASS 53 (1961) 414, 428 2 Vat: GS, 74-63.)

Po svoji lastni poklicanosti se mora politična oblast znati osvoboditi skrbi za delne koristi, da more prevzeti odgovornost za uresničevanje vsem ljudem skupnega blagra celo onstran državnih meja. Resno jemati politično urejanje - na njegovih različnih krajevnih, pokrajinskih, državnih in ves svet obsegajočih področjih - pomeni pritrjevati nalogi človeka in sicer slehernega človeka, da spozna, kaj je in koliko je vredna svobodna izbira, ki mu je dana na voljo, M da tako prispeva svoj delež k uresničevanju blaginje svojega mesta, države in človeštva. Politična dejavnost daje kristjanu težko in resno, čeprav ne edino priložnost za izpolnjevanje velike dolžnosti služiti drugim. Gotovo ta dejavnost ne more rešiti vseh vprašanj, vendar se trudi za uspešno reševanje odnosov med ljudmi. Njeno široko in obsežno področje ne izključuje drugih. Neomejeno in nebrzdano poseganje političnih dejavnosti na vsa področja pa vodi v veliko nevarnost. Kristjani, ki se nameravajo vključiti v politično dejavnost, čeprav se ta ravna po svojih zakonih, si bodo zato zelo prizadevali svoje odločitve vskladiti z evangelijem in ob različnih ter zakonitih sklepih in mnenjih pričati posamič ali skupno, da je njihova krščanska vera prava in iskrena, ko jih uspešno spodbuja k nesebičnemu delu za blaginjo drugih ljudi.

Razdelitev odgovornih nalog

47. Pri obravnavi političnega področja osvetlimo tudi zahtevo današnjih ljudi po večji udeležbi pri prevzemanju soodgovornosti in soodločanju. Ta upravičena zahteva je toliko večja, kolikor bolj raste kulturna raven, se razvija čut za svobodo in se ljudje bolj zavedajo, kako velik vpliv imajo že sedaj na prihodnost stvari, ki se danes z negotovim upanjem odločamo zanje. V okrožnici »Mater et Magistra« (Mater et magistra: AAS 53 (1961) 420-422.) je Janez XXIII. poudaril, da je dostop do odgovornih mest predvsem zahteva človekove narave, jasno opredeljeno uresničenje svobode in hkrati pot k razvoju slehernega. Nakazal je, kako mor abiti v gospodarskem življenju, posebej še v podjetjih, zagotov-

ljena udeležba pri prevzemanju odgovornih nalog. (Prim. 2 Vat: GS, 68, 75.) Danes je to področje širše in se razprostira na družbeno in državno območje, kjer je treba uresničiti in okrepiti pravično razdelitev odgovornosti in odločitev. Seveda so možnosti, o katerih je treba odločati, vedno bolj zapletene; vidiki, ki jih je treba upoštevati, so mnogoteri: kakšni bodo učinki, je odvisno od slučajev, ki se ne dajo predvideti, čeprav si nove panoge znanosti prizadevajo v teh kočljivih trenutkih osvetliti svobodno odločitev.

Te težave pa, četudi so včasih omejitve potrebne, nikakor ne smejo zavirati udeležbe vedno večjega števila ljudi pri izdelavi načrtov, kakor tudi pri odločanju in izvajanju. Kot protitež rastoči tehnokraciji je treba uvesti nove oblike današnjemu času ustrezne demokracije, ne le da more vsak človek spoznati zadevo in se o njej izraziti, ampak da skupno, z drugimi prevzame tudi odgovornost in obveznost. Tako se združenja ljudi počasi preobražajo v skupnosti medsebojnega deleženja in življenja. Tako svoboda, ki se pogosto uveljavlja z zahtevami po neodvisnosti in nasprotovanjem svobodi drugega, raste v svoji najgloblji človeštvu primerni naravi: ko si vsakdo prizadeva in se razdaja za uresničenje vzajemnosti v delovanju in življenju. Resnično svobodo pa po krščanskem mišljenju doseže človek le tedaj, ko se preda Bogu, ki ga osvobodi; to je svoboda, prenovljena v Kristusovi smrti in vstajenju.

Potreba vključevanja v dejavnost

48. Na socialnem področju je Cerkev hotela dvoje: po eni strani razsvetljevati ljudi, da bi jim pomagala priti do resnice in spoznati varno pot sredi raznih mikavnih naukov, po drugi strani pa si prizadevati učinkovito služiti ljudem. Ali ni zato, da bi bila zvesta temu hotenju, Cerkev poslala na apostolsko delo med delavce nekatere duhovnike, ki hočejo biti med njimi pričevalci njene skrbi in prizadevanja s tem, da v celoti sprejemajo nase delavsko življenje?

Zato znova in s poudarkom pozivamo vse kristjane k dejavnosti. V okrožnici o razvoju narodov smo vse spodbu-

dili k delu takole: »Laiki morajo sprejeti prav njim pripadajočo nalogo: prenovitev časnega reda na zemlji. Če je hierarhija poklicana za nalogo, da avtentično (verodostojno) uči in razlaga načela, ki se jih je treba na tem področju držati, potem je njihova dolžnost, da po lastni pobudi, ne da bi šele čakali naročil in navodil, začno prekvašati s pravim krščanskim duhom miselnost in nravi, postave in ustroj svoje skupnosti.« (Populorum progressio, 81.) Vsakdo naj presodi sebe, da spozna, kaj je doslej storil in kam mora še storiti. Ne zadostuje opozarjati na načela, zgolj razglašati namene, obsojati velike krivice in s preroško drznostjo izrekati obtožbe: vse to bo zares nekaj veljalo le, če bo v vsakomur združeno z bolj živo zavestjo lastne dolžnosti in s čisto določeno dejavnostjo. Zelo lahko je zvrčati odgovornost za sedanje krivične razmere na druge, če človek hkrati ne spozna svojega deleža pri tem in da je zato najprej potrebno osebno spreobrnjenje vsakega človeka. To ponižno zadržanje je prvi pogoj; odstranilo bo iz dejavnosti vsako nestrpnost in vsakršno pristranost; izogibalo se bo tudi malodušnosti spričo skoraj neizmerne naloge. Kristjana naj spodbuja najprej zavest, da je Gospod Jezus sam sredi sveta z nami na delu, ko v svojem Telesu, ki je Cerkev - in po njej v vsem človeštvu - nadaljuje odrešenje.

Papež Janez Pavel II.

OKROŽNICA OB STOLETNICI (1991)

Država in kultura

44. Leon XIII. je zelo dobro vedel, da je potreben zdrav nauk o državi, če naj zagotovimo normalen razvoj človeških dejavnosti, duhovnih in gmotnih, ki sta obe nenadomestljivi. V posebnem poglavju Rerum novarum predstavlja organizacijo družbe v treh oblasteh - zakonodajni, izvršilni in sodni. To je bilo tedaj v nauku Cerkve nekaj novega. (Prim. prav tam, n. d., 121 sl.) Ta ureditev izraža realistično presojo človekove narave, ki za varnost svobode vseh zahteva ustrezno zakonodajo. V ta namen je bolje, da je vsaka oblast do druge oblasti ter pristojnostih področij primerno opredeljena in se drži v pravih mejah.

V nasprotju s tem pojmovanjem pa v sodobnem času totalitarizem v svoji marksistično-leninistični teoriji zagovarja mnenje, da nekateri ljudje globlje doumejo zakone družbenega razvoja ali so zaradi stika z izvorom kolektivne zavesti prosti zmote in zato lahko zahtevajo pravico po absolutni oblasti.

Temu dostavljamo, da totalitarizem v objektivnem smislu nastaja iz zanikanja resnice; če ni presežne resnice, ki naj jo človek posluša, da doseže svojo polno identiteto, potem ni nobenega zanesljivega načela, ki bi zagotavljalo prave medčloveške odnose. Razredni, skupinski in nacionalni interesi jih neizogibno tirajo v medsebojna nasprotja. Če pa ni priznana presežna resnica, potem prevladuje nasilje in vsakdo teži za tem, da bi čim bolj zase uporabil sredstva, ki so mu na voljo, da bi ne glede na pravice drugih prodril s svojimi koristmi in s svojim nazorom. Človeka samo toliko

spoštujejo, kolikor ga morejo uporabiti za svoje sebične namene. Korenina modernega totalitarizma tiči torej v znikanju duhovnega dostojanstva človeka kot vidne podobe nevidnega Boga. Prav na temelju svoje narave je nosilec pravic, ki jih nihče ne sme kršiti: ne posameznik, tudi ne skupina, razred, narod ali država. Tudi družbena večina ne sme tega storiti, ko bi nastopila zoper manjšino, jo izobčila, zatirala, izkoriščala ali pa jo poskušala iztrebiti.¹

45. Kultura in praksa totalitarizma zanikata vlogo Cerkve. Država ali stranka, ki verjame, da mora v zgodovini uresničiti absolutno dobro in se povzdigniti nad vse vrednote, ne more dopustiti, da bi bilo priznano neko objektivno merilo za dobro in slabo zunaj volje oblastnikov, ki bi moglo pod določenimi okoliščinami celo služiti temu, da bi njihovo ravnanje kritično presojali. To razloži, zakaj totalitarizem teži za uničenjem ali vsaj za usužnjitvijo Cerkve, ki jo skuša spremeniti v svoji ideološki aparat.²

Totalitarna država še vedno stremi za tem, da bi narod, družbo, družino, verske skupnosti in ljudi same »posrkala vase«. Z obrambo svoje svobode Cerkev hkrati brani človeka, ki mora Boga bolj poslušati kakor ljudi (prim. Apd 5,29), brani družino, različne družbene organizacije in narode; vse to so stvarnosti, ki posedujejo sebi lastno območje samostojnosti in suverenitete.

46. Cerkev ceni demokratični sistem, kolikor zagotavlja udeležbo državljanov pri političnih odločitvah in podložnikom zagotavlja možnost, da svoje vlade volijo in nadzirajo kakor tudi to, da jih, kadar se pokaže potreba, miroljubno zamenjajo. Cerkev zato ne more odobravati ustanavljanje ozkih skupin, ki iz posebnih interesov ali ideoloških namenov sebi prisvajajo državno oblast.

Prava demokracija je možna samo v pravni državi in na osnovi pravilnega nazora o človeku. Zahteva oblikovanje

Prim. Leon XIII., *Libertas praestantissimum*, n. d., 224-226)

² Prim. prav tam, 29; Pij XII., Radijski govor, Sveti večer, 24. decembra 1944, v: AAS 37 (1945) 10-12.

potrebnih predpogojev za napredek vzgoje in izobraževanja tako posameznega človeka kakor tudi priznanje »subjektivitete« družbe z ustanavljanjem struktur udeležbe in soodgovornosti. Danes prenekateri nagibajo k trditvi, da sta agnosticizem in skeptični relativizem filozofija in temeljna drža, ki ustrezata demokratičnim političnim oblikam. Vsi, ki so prepričani, da poznajo resnico in v njej vztrajajo, z demokratičnega stališča niso vredni zaupanja, ker ne sprejemajo, da večina določa resnico oziroma glede na različno politično ravnovesje omahuje. V tej zvezi je treba reči: če ni nobene zadnje resnice, ki vodi politično delovanje in mu kaže smer, je mogoče ideje in prepričanja z lahkoto zlorabiti za namene moči. Kakor dokazuje zgodovina, se demokracija brez vrednot lahko spremeni v odkrit ali prikrit totalitarizem.

Cerkev ne zapira oči pred nevarnostjo fanatizma ali fundamentalizma tistih, ki verjamejo, da morejo v imenu neke navidezno znanstvene ali verske ideologije drugim ljudem vsiliti prepričanje o tem, kaj je resnica in kaj dobro. Krščanska resnica ni takšna. Krščanska vera ni nobena ideologija in si zato ne prisvaja pravice, da bi slikovito politično stvarnost utesnila v strog vzorec. Priznava, da se je ljudsko življenje v zgodovini razvijalo pod različnimi in ne vedno popolnimi pogoji. Zato spada k ravnanju Cerkve, da poudarja presežno dostojanstvo osebe in spoštovanje človekove svobode.³

Toda svoboda doseže svojo polno vrednost šele tedaj, ko sprejme resnico. V svetu brez resnice izgubi svoboda svojo podlago in človek je izpostavljen nasilnim strastem ter odkritim in skritim pogojenostim. Kristjan živi svobodo in ji služi s tem, da vedno znova izvršuje svoje poslanstvo v zvestobi resnici, ki jo je spoznal. V dialogu z drugimi ljudmi bo izkazoval spoštovanje vsakemu prispevku resnice, ki ga srečuje v življenjski zgodovini in kulturi posameznikov in narodov; ne bo se pa odpovedal temu, kar sta ga naučila vera in zdrava pamet.⁴

³ Izjava o verski svobodi.

⁴ Prim. Janez Pavel II., *Odrešenikovo poslanstvo*, 11.

Drago Ocvirk

LJUBEZEN DO BOGA IN POLITIKA

Izjava Socialne komisije francoskih škofov *Rehabilitati politiko* je dobro izhodišče tudi za nas slovenske katoličani in vse, ki v srcu dobro mislijo, za vnovičen razmislek o naši skupni odgovornosti za sedanost in prihodnost slovenskega naroda in države. V tej razpravi se dotikam nekaterih temeljnih in perečih vprašanj v zvezi z vero M politiko, da bi tako podal nekaj izhodišč za nadaljnji razmislek. V prvem delu razmejim področje ekonomije, politike in etike, ko hkrati pokažem njihovo prepletanje in samostojnost. Sledi razmislek o veri v političnem življenju skupnosti s teološkega in političnega vidika. V zadnjem delu spregovorim o odnosih med Cerkvijo in državo.

Za intonacijo v naše razmišljanje pa sem izbral misel češkega predsednika Vaclava Havla. Kot kritik »nemoralne narave totalitarnega sistema« je izdelal pojem »nepolitične politike«; to je politika »kot nesebično služenje soljudem, kot uresničevana morala, ki je utemeljena v vesti in resnici«. Sedaj, ko je na čelu češke demokracije, pravi: »Kljub političnim stiskam, s katerimi se srečujem vsak dan, sem še vedno globoko prepričan, da politika ni bistveno sramotno opravilo, kolikor pa to je, je le zaradi ljudi, ki jo za tako naredijo. Strinjal bi se, da lahko bolj kot kako drugo področje človekovega delovanja zapelje človeka k zlim dejanjem in zato postavlja pred ljudi višje zahteve. Vendar nikakor ni res, da mora politik lagati ali spletkariti. To je popoln nesmisel; širijo ga ljudje, ki hočejo - Bog ve zaradi kakšnih razlogov- odvrniti druge, da bi se zanimali za javne zadeve. (...) Skratka, če je tvoje srce na pravem mestu in imaš pravo mero, ne le da boš obvladal politiko, marveč si zanjo

ustvarjen. Če si skromen in te oblast ne privlači, ne le da si ustvarjen za politiko, ampak ji absolutno pripadaš. *Sine qua* non politika ni zmožnost laganja; le čutiti in vedeti mora, kdaj, komu in kako povedati, kar je treba. Ni res, da načelen človek ne more pripadati politiki; dovolj je, da svoja načela prekvasi s potrpljenjem in preudarnostjo. Ni res, da so lahko v politiki uspešni le neobčutljiv cinik, nadutež, zgaga in vulgarnež; take res privlači politika, toda na koncu bosta vedno bolj cenjena spodobnost in prava mera. Menim in to potrjujeta moja izkušnja in opazovanje, da je politika kot uresničevanje morale možna. Nikakor pa ne trdim, da je vedno lahko iti po tej poti.«¹

Tako ob izkušnji komunističnih zaporov kot ob izkušnji predsedniške palače je prišel Havel do spoznanja, da v sedanji večplastni krizi »rešitev zagotovo ni v slepi veri v civilizacijo, ki je v bistvu ateistično tehnološka,« pa tudi ne v tem, »da bi zavrgli sodobno civilizacijo, zapustili vse, kar je prinesla dobrega, in se poskušali vrniti nekakšnemu minulemu plemenskemu življenju.«² Izhod iz te krize vidi v obnovljeni zavesti o presežnem. »Kadar koli razmišljam o presežnem, ne glede na kontekst, moram vedno zaključiti, da bi bilo treba prav v tej smeri iskati takó oblike sožitja na našem planetu kot rešitev človeštva pred številnimi nevarnostmi za njegovo preživetje, ki jih poraja naša civilizacija. Iskati bi morali nova pota, kako obnoviti čut za to, kar človeštvo presega in daje smisel svetu okrog njega kakor tudi človeškemu življenju samemu. (...) Naj bodo pota, ki so jih ubirale različne civilizacije, še takó različna, lahko najdemo v srcu večine verstev in kultur v zgodovini isto temeljno sporočilo: ljudje bi morali častiti Boga kot pojav, ki jih presega; morali bi spoštovati drug drugega in ne bi smeli prizadeti svojih vrstnikov. Po mojem je razmišljanje o tem sporočilu edina pot iz krize, v kateri je sodobni svet. Zagotovo, to raz-

¹ V Havel, *The Art of Impossible. Politics as Morality in Practice*, New York, Fromm International, 1998. 82 in 84-85.

² V. Havel, n. d., 194-195.

mišljanje mora biti brez predsodkov in kritično, ne glede na to, kdo bi mogel biti tarča te kritike.«³

1. Prekrivanje in samostojnost ekonomije, politike in etike

Časopisni komentatorji pri nas vedno znova prepričujejo bralstvo, kako je država podjetje, politiki pa menedžerji ali - kot pravi predsednik države - upravljavci. Dober politik je uspešen upravljavec, dobra država je donosno podjetje: tak je refren skrajne neokapitalistične »misli« ali - kot ji pravijo na Zahodu - »edine misli«. Toda kaj je potem z državljanom v tem podjetju, kaj z njegovo besedo in vplivom? Ali ni skrčen na delavca-porabnika, politika pa na ekonomijo? Najvišje in zadnje zakonitosti so tržne, drugih ni ali jih vsaj naj ne bi bilo, da ne bi motile trga. Toda kaj še ostane v tem primeru od človekovega dostojanstva in skupne blaginje, ki zagotovo nista cilja trga? Če hočemo danes odkriti, kaj je politika in kakšno je njeno poslanstvo, potem je najbolje, dajo najprej soočimo z ekonomijo, kateri jo nekateri kratko malo podrejajo. Tako bomo odkrili, kje se ti dve dejavnosti prekrivata, kje pa sta druga od druge neodvisni in se ravnata po svoji logiki ter zasledujeta vsaka svoje cilje.

1.1. Ekonomija

Ekonomsko-družbeno področje se vzpostavlja v glavnem na boju proti naravi, organizaciji dela in racionalizaciji razmerij med proizvodnjo, kroženjem dobrin in njihovo porabo. To področje je abstraktno, se pravi, ni vezano na določeno zgodovinsko skupnost oz. narod. To je vidno še zlasti danes, ko je ekonomija ustvarila globalno ekonomsko družbo, medtem ko se zato niso nič zmanjšale posebnosti

³ V. Havel, n.d., 197.

posameznih narodno kulturnih skupnosti. Prej se je zgodil nasprotno, celo največje med njimi (Kitajska, Francija, Nemci) čutijo potrebo, da v globalni ekonomski družbi znova poudarjajo in ščitijo svojo skupinsko, narodno posebnost. Pri naravi in organizacija dela sta človeka vzgajala k razumu, ker sta ga prisilila k obvladovanju samovolje z disciplino. Ko govorimo o moderni politiki in državi, ne moremo prezreti, da se je modernost pojavila s širjenjem ekonomsko-družbenega področja nekaterih zahodnih narodov. Zato lahko rečemo, da je moderna država povsod tam, kjer je družba dela organizirana za človekov sistematični boj proti naravi. Za moderno družbo je ta boj, skupaj z računico in učinkovitostjo, nekaj svetega, oziroma edino sveto, ali če obrnemo, družba, ki bi se dojemala zgolj skozi ekonomijo, bi bila povsem profana.

Če je sodoben človek v bistvu nezadovoljen, potem je to njegovo nezadovoljstvo povezano s prevlado ekonomsko-družbene logike. Družba, ki se namreč razume predvsem ali samo skozi ekonomijo, je družba bojev in tekmovanja, v kateri posamezniki ne pridejo ali pa le po hudih bojih do sadov svojega dela, in kjer se skupine in razredi spopadajo brez razsodnika. Posameznik ima občutek, da se mu dogajajo krivice, da ga vsi izigravajo in izkoriščajo, da je na koncu koncev prepuščen samemu sebi in nemočen. Zato je tudi delo v ekonomski družbi tehnično gledano racionalno, človeško gledano pa nesmiselno. Tu se že dotikamo še drugega razloga za nezadovoljstvo človeka v moderni družbi dela. V boju proti naravi in povečevanju učinkovitosti ne vidi nobenega smisla. Če je nekoč delo vzgajalo k racionalnosti, tega ne opravlja več, zato išče misel in smisel drugod.

Zaradi tega dvojnega nezadovoljstva se človek vrača k živemu izročilu svoje zgodovinske skupnosti. Prav to pa poskuša globalna družba organiziranega dela razpustiti. Tako smo danes v paradoksnem položaju, ko se morajo moderni narodi vključevati v procese globalizacije, da bi preživel, hkrati pa so v enaki meri, kot se v te procese vključujejo, izpostavljeni razkroj itvenemu delovanju globalizacij skih pro-

cerov. Ta paradoks se pri nas zastavlja v obliki dileme: iti ali ne iti v Evropo. Sodobnik je zmeden na tem križišču ekonomije in politike, kjer ga pritiskata nasprotni logiki, zato se največkrat odloči zase, za zasebnost.

Zato je pomembno, da- v nasprotju s prevladujočim prepričanjem pri nas, kako se politično razkroji v ekonomskem ali pa kako mu je podrejeno - zopet pokažemo na njegovo samostojnost in potrebnost. Ta je v tem, da je racionalno delovanje smiselno in da je njegov smisel povezan z etično namero. Kaj imamo v mislih?

1.2. Politika

Politično je v glavnem določeno z osrednjim položajem države v zgodovinski skupnosti. Spomnimo se, kako pomembno je bilo za naš narod, da smo dobili svojo državo in smo s tem postali nosilec in oblikovalec naše skupne nacionalne usode. Široka definicija države, ki jo dolgujemo Ericu Weilu, razkriva, kakšna je vloga in namen politike: »Država je organizacija zgodovinske skupnosti; skupnost, organizirana v državo, **je** zmožna sprejemati odločitve.«⁴

Ko govorimo o zgodovinski skupnosti, se premaknemo iz abstraktne, splošne družbe in stopimo na tla konkretne narodno-kulturne skupnosti, kakor se je izoblikovala v zgodovini. Skratka, tu gre za takšne skupnosti, kot so slovenska, kitajska, malgaška ... Pripovedna in simbolna identiteta takšne skupnosti se ohranja z lastnimi običaji, skupnimi pravili in simboli. Takšna skupnost se organizira v državo, ko poveže vse svoje življenjsko pomembne sestavine v celoto in kot celota tudi deluje. V tem primeru posameznik ni več samo posameznik ali član skupnosti, marveč postane tudi državljan, nosilec racionalne dejavnosti skupnega odločanja, delovanja in preživetja. Tako ta veliki aparat, ki je država, ni nekakšna umetna tvorba (Hobbes) niti nekaj

⁴ E. Weil, *La philosophie politique*, Paris, Vrin 1984, *Proposition 31*, 131.

povsem samovoljnega in tiranskega, marveč je sredstvo, s katerim zgodovinska skupnost oblikuje svojo zgodovino. V tem smislu je prav država središče odločanja in nobena druga ustanova v narodu. To, o čemer država odloča, je preživetje in trajnost zgodovinske skupnosti, zato tudi ukrepa proti vsem grožnjam tako od zunaj kot od znotraj.

Na tej točki se razmislek o državi loči v dve smeri: prva poudarja obliko, druga moč, silo. V prvi perspektivi je v ospredju pravna država, tista torej, ki zagotavlja državljanom enake pravice pred zakonom in tudi svojo moč in pristojnosti ureja z zakoni. V tem primeru bo svojo razumnost izvajala tako, da bo povezovala dve racionalnosti: in sicer racionalnost tehno-ekonomskega in razumnost, ki se je nabrala v zgodovini običajev. Tako bo država sinteza med racionalnim in zgodovinskim, učinkovitostjo in pravičnostjo. Njena krepost bo preudarnost, s katero bo povezovala kriterij učinkovitega računa in kriterij živih izročil, ki dajejo skupnosti njeno identiteto: posebnost in enkratnost. V tem kontekstu ima država tudi vlogo vzgojiteljice s svojim šolstvom, univerzo, kulturo, mediji ...

Toda tu je še drugi vidik države, ki ga jasno izpostavi tudi izjava *Rehabilitirati politiko*, in to je država kot moč ali sila. Moderna država si je namreč prisvojila monopol nad silo in z njo edina legitimno razpolaga. Oblasti ne gre enačiti z nasiljem, četudi ji, in samo njej, priznavamo pravico do uporabo sile. Čeprav je res, da je moderna država, gledana zgodovinsko, nastala z uporabo sile proti drugim in nasilja proti svojim državljanom, tudi slovenska, in da se v državi skriva nasilje v neenaki navzočnosti družbenih slojev v državnem aparatu. Sleherna država, naj bo še tako pravna, daje določene privilegije in koristi vladajočemu razredu, kar pa nikakor ne pomeni, da bi bila možna država le kot razredna država brez minimalnih skupnih interesov. Če govorimo npr. o meščanski državi, smo s tem povedali dvoje, in sicer, da gre za državo z več razredi, a tudi, da je to država državljanov. Ko se določena skupina povzpne na oblast, se dvigne s tem tudi v območje konkretne splošnosti in se preseže kot

posamična skupina. S tem uresniči krhko ujemanje splošne funkcije in dominantnega položaja. Tu lahko najdemo razlago, zakaj ostaja bolj ali manj prikrito nasilje v odnosu vseh do oblasti. Politično življenje je neizogibno zaznamovano z bojem za oblast in njenim ohranjanjem; politično življenje je boj za politično nadvlado.

Nekatere vidike tega neodpravljivega boja za oblast nakaže Paul Valadier v svojem branju Machiavellijevega *Vladarja* skozi očala sodobnega spraševanja o politiki. »Vladar izvaja svojo oblast v igri pretanjenih oglede. Vse ni odvisno od njega, ampak od konstitutivnih videzov političnega prostora. (...) Vladar ne more in ne sme delovati mimo političnih pogojev, iz katerih vlada. Zato ni nekega pravega ravnanja, ki bi ga bilo mogoče prenesti v vse razmere in vse okoliščine, ampak je potrebno upoštevati elemente, ki so pred izvajanjem oblasti. Vladarjeve dejavnosti ne veže samo to, kar lahko imenujemo konstitutivni dejavnik, marveč je prav toliko vezana z notranjo ureditvijo družbe ali kneževine. Vladar ne more ignorirati, od koga je odvisna njegova oblast, ali na koga se je opiral, da jo je osvojil ali da jo izvaja. (...) Oblast se nikoli ne izvaja v praznini, ampak ima oporo v skupinah ali družbenih razredih: noben vladar ne more ignorirati te pomembne danosti in hlapčevstev, ki mu jih naloži. Njegova oblast se ne more požvižgati na podpore, s katerimi jo je zavzel in s katerimi jo ohranja.«⁵

Poleg konstitutivne in razredne odvisnosti mora oblast upoštevati še javno mnenje. Toda ker je to hudo muhavo, kajti razpoloženje družbenih kategorij se naglo spreminja, je potrebna previdnost. »Vladar, ki bi se pustil voditi tem neposrednim pričakovanjem, bi se izpostavljal nevarni nestabilnosti, medtem ko mora iskati predvsem legitimnost, ki jo priznavajo vsi. Le tako namreč omogoča državi trdnost, iz katere prihaja dolgoročno zadovoljstvo vseh. Svojo oblast sme postavljati v odvisnost od neposrednih pričako-

P. Valadier, *Machiavel et la fragilité du politique*, Paris, Seuil, 1996, 75 in 77-78

vanj toliko manj, ker ljudje hitro pozabijo pretekle ugodnosti: žDokler podpiraš njihov interes, so vsi na tvoji strani, ponujajo ti svojo kri, premoženje, življenje in svoje otroke, če je potreba po tem daleč; toda kakor hitro pa se približa, se upirajo. Vladar, ki se je v celoti opiral na njihovo besedo, se znajde gol in obsojen na propad, če ni podvzel drugih ukrepov' (18. pogl.). Zato se ne more zadovoljiti z 'ljubeznijo' svojih članov, ampak - poznavajoč njihovo obračanje po vetru - mora znati vzbujati tudi strah in to v skrbi za trajnost države, ne pa za zadovoljevanje partikularnih interesov. Iz tega lahko torej sklepamo, da se politične kreposti ne morejo navezovati na zasebne kreposti prijateljstva in vzajemnega zaupanja: javni prostor je namreč tak, da bi vladar, ki bi zamešal ti področji, ne bil dober politik ... To je verjetno tudi razlog, da so dobri vladarji tako redki in da uporaba zasebnih kreposti v javnem življenju povzroča propad države.«⁶

Naj za Valadierjem še povem v zvezi z oblastjo kot močjo in odvisnostjo, ki jo zna nekakšen romantizem ali spiritualizem, tudi krščanski, gladko zaobiti, da Machiavellijev vladar »nima nič skupnega s tiranom, ki bi brezpogojno vsilil svojo voljo ali upogibal družbo po mili volji. (...) Odvisen je vrste dejavnikov- nekateri so stalni, drugi se spreminjajo ('razpoloženje' družbe, mednarodno življenje idr.)- ki jih ne ustvarja, ampak so tam in se mora z njimi uskladiti, bodisi s premetenostjo in spretnostjo, bodisi tako, da potrpežljivo poskuša spremeniti položaj s svojo *utrti*. Ko Claude Lefort poudarja vladarjevo razmerje z videzom, zelo upravičeno pravi, da 'vladar obstaja samo za druge, njegovo bitje je zunanaj'. Ta odvisnost od 'zunanjega' je zelo značilna za Machiavellijevega vladarja: označuje okvir njegove dejavnosti, etiko torej, ki se ji mora podvreči.«⁸

P Valadier, n. d., 79.

C. Lefort, *Le Travail de l'oeuvre Machiavel*, Paris, Gallimard, 1986, 408. Vredno je temeljito prebrati Lefortovo delov *Prigode demokracije, Izbrani spisi Clauda Leforta*, Ljubljana, Liberalna akademija, 1999.

⁸ P. Valadier, n. d., 79-80.

Če zapustimo to osvetlitev boja za oblast, ki jo daje srečanje z »razsodnim in vzgojiteljskim predhodnikom« moderne politike Machiavellijem, in se vrnemo k napetosti med tehnno-ekonomskim in političnim, bomo videli, da ta napetost poraja nasilje celo v državi, ki je kolikor se da blizu idealni pravni državi. Vsaka država je namreč po svojem bistvu partikularna, posebna, konkretna, posamična, ker je ohranjanje identitete politične skupnosti njena naloga, medtem ko je tehnno-ekonomska struktura v načelu svetovna, splošna. Ni ene same svetovne pravne države, tako kot je danes ena sama svetovna ekonomija. Tudi sedanje združevanje, denimo Evrope, se ves čas spotika ob suverenostih in pristojnostih držav, ne ob gospodarstvu. Prav tako ni veliko uspeha pri dodeljevanju večje moči, učinkovitosti in vpliva OZN, kajti tega, kar države držijo in kar jih drži skupaj, težko spustijo iz rok, ker ne vedo, kaj bo potem z njimi. Eric Weil dvomi, da bomo kdaj odpravili nasilje, ker »je bilo in je še gonilni vzrok zgodovine«, hkrati pa »napredovanje k nenasilju definira smisel zgodovine za politiko«. ⁹ S tem tudi nakaže na nedvomno trajno ambivalentnost države, ki mora računati tako s tem, da je forma, kot z onim, da je sila, moč.

1.3. Etika

Doslej smo si ogledali politiko v njenem razmerju do tehnno-ekonomije, da bi ti področji razmejili in se tako izognili danes največji nevarnosti, ki visi nad politiko: njena razkrojitev v tehnno-ekonomskem. Usodna posledica tega bi namreč bila, da o državi in državljanskih zadevah ne bi več odločali državljanji, marveč tehnokrati in ekonomokrati. To seveda ne bi bila več politična ureditev, kjer ima oblast ljudstvo, marveč »podjele«, ki bi zasledovalo lastni dobiček, ne pa skupne blaginje in preživetja nacionalne politične skupnosti.

Naslednje vprašanje, ki ga moramo razrešiti, lahko nakažemo z mislijo Vaclava Havla, ki je zaradi svoje boleče

⁹ E. Weil, n. d., 281 in 233.

izkušnje s totalitarizmom še kako pozoren na absolutizacijo politike, ki se zlahka sprevrže v absolutizacijo razreda in nazadnje vladarja. Zato za Havla politika ni samo tehnologija vladanja niti uveljavljanje kake ideološke ali politične zamisli, še manj dejavnost, kjer cilj opravičuje sredstva. »Nasprotno, prepričan sem, da lahko politika reši svet, če izvira iz človekovega močnega in osebnega čuta odgovornosti za svet in iz zavesti, da nihče od nas - kot posameznik - ne more rešiti sveta kot celote, vendar pa mora sleherni od nas ravnati, kot da to zmore. Gotovo mi ni treba poudariti, da je vir takega čuta odgovornosti metafizičen.«^{1°}

Če smo prej zavrnilo podrejanje politike tehnoko-ekonomskemu, je sedaj treba enako odločno zavrniti neposredno podrejanje politike morali, kot da bi bila ta le podaljšana roka in izvrševalka morale, brez lastne namembnosti in lastnih sredstev. Tudi tu je potrebno ugotoviti razmerje med politiko in etiko, tako da vsaka ohrani svoje pristojnosti in hkrati sodelujeta pri oblikovanju človeka vrednega življenja.

V srcu etike je zapisana svoboda. Tej temeljni etični nameri omogoča pravna država s svojim iskanjem racionalnosti in obljubo racionalnosti, da se uresniči in postane del vsakdanjega življenja ljudi. Druga bistvena zahteva etične namere je zahteva po vzajemnem priznanju. Skladno s to namero človek izjavlja drugemu: »Tvoja svoboda je prav toliko vredna kot moja!« In prav v tem je etika politike: vzpostavljanje prostorov svobode. Etična namera vsebuje še tretjo razsežnost, ki jo Paul Ricoeur imenuje »nevtralno tretje«. ¹ To tretje, ki je med nama, je denimo v občevarstvu jezik, v skupnosti pa zakon, ki ni ne na moji ne na tvoji strani, ampak se mu morava oba podrejata, če hočeva živeti skupaj,

^{1°} V. Havel, n. d., 112.

¹ Prim. P Ricoeur, *Avant la lot morale: l'ethique, v: Encyclopaedia Universalis, Symposium*, Paris, E.U., 1985, 42-45. »Tako bomo določili pol-jaz, pol-ti, pol-ono (nevtralno), ki vsi skupaj sestavljajo trikotnik temelja etike. Izraz etična namera hranim za interakcijo med temi tremi poli. Tretji pol pripravlja vstop v igro zakonu, ki nas popelje od etike k morali« (str. 42).

če hočeva, da bo skupnost obstajala. V tem smislu je pravna država udejanjanje etične namere v območju političnega. Civilno pravo določa, odreja in postavlja v odnose različne vloge (zakonec, lastnik, upnik idr.) tako, da zakonodaja enako obravnava nosilce enakih vlog. Razume se, da za maksimaliste to ni dovolj, vendar nas zgodovina uči, da je že to izjemno visok prag, ki ga je zelo težko doseči. Večina človeštva ga še vedno ni prestopila in tam, kjer gaje, si mora nenehno prizadevali, da ga ohranja. Kam pelje zahteva po tem, da bi država dajala vsem po njihovih potrebah, je pokazala komunistična utopija, ki je veliki večini vzela še tisto malo, kar so imeli, da niti ne govorimo o svobodi in pravni enakosti!

Doslej smo bili pozorni na razmerje med državo in etiko, sedaj pa se je treba obrniti še k državljanom, t.j. k njihove- mu angažiranju v politiki, kajti brez njega ni demokracije. Po svoji nameri je demokracija etična, pa naj jo obravnavamo v njenem razmerju do konflikta ali do oblasti.

V zvezi s konfliktom si demokratična država ne zada za cilj, da ga bo odpravila, kar normalno vodi v še večje nasilje, temveč si zastavi za cilj ustvarjanje procedur, skozi katere se bodo konflikti izražali in se bo mogoče o njih pogajati. V tem smislu je pravna država država organizirane svobodne razprave. Ta ideal narekuje strankarski pluralizem po eni strani, po drugi strani pa živo in razvejeno civilno družbo, v kateri državljani izražajo svoje poglede in hotenja prek civilnih združenj. Tak odnos do konfliktov je edina pot, da se v moderni državi izognemo njenim patologijam, kot sta diktatura in totalitarizem ali totalitarizmu. Prostori demokratične razprave so možni le, če si nihče ne prisvaja zadnje besede, sklicujoč se ali na znanost ali religijo ali ideologijo idr., ampak se zaveda, da je politični diskurz v najboljšem primeru pravilno mnenje, ne pa resnica, zavezujoča brez najmanjše razprave. »Zame je bistveno, da se demokracija ustanavlja in se ohranja tako, da *ukinja vse znake gotovosti*. S tem začenja zgodovino, v kateri doživljajo ljudje neko zadnjo nedoločeno tako glede temeljev Oblasti, Zakona in Vednosti kakor glede temelja za odnos *drugega z drugim*

na vseh področjih družbenega življenja. To me sili k sodbi, da se v družbeni praksi razvija, ne da bi nosilci zanj vedeli, spraševanje, na katero nima nihče odgovora in katerega ne more odpraviti niti vsa ideološka dejavnost, ki se trudi, da bi ponovno ustvarila gotovost.«¹² Eden od pogojev, da se takšna področja demokratične razprave lahko vzpostavijo, pa je medijski pluralizem in svoboda.

Razmerje do konfliktov nas neogibno vodi k drugi etični značilnosti demokracije, to je razmerje do oblasti. Demokracijo lahko opredelimo tudi kot ureditev, v kateri ima kar največje število (če že ne vsi: to je ideal) možnost odločanja. To je režim, v katerem se manjša razdalja med oblastnikom in državljanom. To se najprej zgodi z delitvijo oblasti na izvršno, sodno in zakonodajno tako, da se ne more več zgoditi zlitje teh treh v enem samem nosilcu. To tudi pomeni, da je skupna blaginja preveč resna zadeva, da bi mogla v današnjem kompleksnem svetu biti prepuščena zgolj strankarski politiki: predstavniška demokracija mora vse bolj postajati udeleženska, partipativna. Prav na tem področju imajo oblastne elite v pokomunističnih deželah še veliko težav, saj se jim zdi, da je predstavniška demokracija vrhunec demokratičnega razvoja in kulture. Dejansko pa si tako prisvajajo oblast, ki ni njihova, ampak od *demosa*, ljudstva.

Kakor ne sovpadata tehno-ekonomija in politika, tako ne sovpadata niti etika in politika, čeprav je res in tudi potrebno, da se v določeni meri ta tri področja prekrivajo. Zato pogledjmo še, kateri del etike pušča politika zunaj svojega območja.

Najprej velja omeniti, da je etična podlaga kake politične skupnosti omejena samo na vrednote, okrog katerih se je doseglo soglasje, pri tem pa se ta skupnost ne ukvarja z utemeljitvijo teh vrednot in njihovimi viri. Primer: četudi se marsikateri ateist strinja, da je zamisel o človekovem dostojanstvu zakoreninjena v judovsko-krščanski podobi člo-

¹² C. Lefort, *Essais sur le politique (XIXe-XXe siècles)*, Paris, Seuil, 1986, 27-28.

veka, ustvarjenega po božji podobi, ga to versko ozadje ne zanima: zadošča mu zamisel o dostojanstvu, ki je podlaga človekovih pravic. Viri vrednot so številni in konfliktni, zato se pluralna družba s tem vprašanjem preprosto ne ukvarja in se nima za pristojno.

Drugo, bolj pereče vprašanje za življenje demokracije je silno slabljenje etičnega prepričanja, in to v trenutku, ko se vsaj del politike sklicuje na moralo in poskuša izdelati moralni minimum, ki bi ga bilo treba spoštovati tudi v politiki. Težava je v tem, da se takšna morala dejansko postavlja na pesku, ker je v območju kulturnega ustvarjanja in iskanja - predvsem v filozofiji in literaturi - etika tako rekoč tabu v številnih primerih celo zasmehovana in zavržena. Kolikor je etično prepričanje še trdno, pa se mora ob vstopu v politično območje zaradi pluralnosti in tolerance odpovedati prav tistemu, kar mu daje moč in trdnost: verskemu ali idejnemu navdihu.

Po drugi strani zalezuje demokracijo druga, lahko bi rekli, nasprotna nevarnost. V številnih sodobnih družbah namreč opazamo nekak prenos religijskega v politično. Od politike se zahteva, naj spreminja življenje. Ta vdor nekakšne svetne religije v politiko je, kot kaže, neizogiben. Vsaka skupnost potrebuje nekako civilno sveto, ki se kaže ob spominjskih slovesnostih, praznikih, dviganju in izobešanju zastave, prepevanju himne ... in v spoštljivem odnosu do teh pojavov. V nekakšno civilno čaščenje izpostavlja določene ljudi, ki da so za skupnost sveti. Pomislimo pri nas na slovesnosti v zvezi z 200. obletnico rojstva Prešerna, pa povzdigovanje protestantov s Trubarjem na čelu, vedno novo malikovanje revolucije, sedaj v podobi NOB ... Gorje, če bi kdo proti temu izrazil kak pomislek ali kritiko: te zadeve so za politično skupnost preprosto svete. Priznati moramo, da smo tu v zadregi in ni jasno, kako bi bilo mogoče pospeševati pripadnost tem skupnim idealom brez neke minimalne svetne ali civilne religije? Pripadniki religij morejo biti zaradi tega v težavah in razumeti, da jih država sili v malikovanje. To se je zgodilo kristjanom v rimskem cesarstvu, ko so zavračali

državni cesarski kult, danes denimo zavračajo manifestacije civilne religije jehovci. Tako lahko pride civilna religija v nasprotje s človekovo vestjo in versko svobodo, po drugi strani pa se tu izraža neka skupna potreba vse skupnosti, da more kot takšna tudi obstajati v lastni posebnosti in identiteti.

V svoji znameniti konferenci *Politika kot poklic* je Max Weber pokazal, da politika razdeli etiko na dvojce: na eni strani je morala prepričanja, na drugi pa morala odgovornosti. Prva se sklicuje na izjemnost in izrednost boljšega, druga se ozira za tem, kar je uresničljivo in izvedljivo v določenem družbeno-zgodovinskem kontekstu in tega ni mogoče uresničiti brez razsodne in zmerne uporabe sile, nasilja. Ker ti dve morali ne moreta nikoli sovpadati, tudi ne moreta sovpadati etika in politika, čeprav, kot smo pokazali, se v določenem segmentu prekrivata. To prekrivanje je potrebno toliko bolj poudariti danes, ko se cinizem hrani iz tega očitnega in priznanega prepada med moralnim idealizmom in političnim realizmom in hote prezre tisto področje, kjer se etika in politika srečujeta.

2. Krščanska vera v življenju politične skupnosti

Izjava *Rehabilitirati politiko* nakaže, kako ima vera tudi politične razsežnosti in je ni mogoče zapreti za zidove zasebnosti ali notranje izkušnje, ne da bi to škodilo vsej skupnosti in njenim članom, pa tudi veri sami. Zato bomo sedaj pogledali, kako stopa vera v politični prostor.

2.1. Srečanje vere in politike v etiki

Naj spomnim na tri razsežnosti etične namere, o katerih je že bil govor: uresničenje človekove svobode, medsebojno priznanje in pravilo, kateremu je podvržen tako posameznik kot odnosi med posamezniki. Izhodišče etike ni tedaj neki abstraktni red ali sistem, marveč konkretno življenje, kjer vedno znova odkrivamo, kako se človeku krati svobo-

da, kako se postavljajo vedno nove ovire vzajemnemu priznavanju in kako pravilo ni nevtralno oz. je v službi partikularnih interesov in samovolje. Vse to globoko rani človekovo dostojanstvo in vzbuja pri ljudeh, ki jim ni vseeno, kaj se dogaja s človekom, zgroženost in zgražanje, odpor in zavračanje, protest in upor. iskanje in ustvarjanje drugačnih odnosov. Iz teh negativnih izkušenj uničevanja človeka, nesreče in krivic vzniknejo naperi, da bi se človeka nevredne razmere spremenile, od tod delo za osvoboditev in spravo.

Nad to zgroženostjo in protestom nima nihče monopola: zgodi se lahko komur koli: zatiralcu ali zatirancu, bogatemu ali revnemu ... vernemu ali nevernemu. V tem smislu je etika globoko človeška in človekoljubna, je pred kakršno koli pripadnostjo (narodno, razredno ...) tudi religijsko; zato je kritična tudi do zatiranja, ki jih znajo povzročiti religije in njihovi moralni sistemi. Za krščanstvo lahko celo rečemo, da nima svoje etike, v nasprotju z drugimi verstvi npr. islamom, ampak je odprto prav za to temeljno in izhodiščno človeškost, ki jo vsi vedno in povsod iščemo in po njej hrepenimo. Samostojnost človeške etike je med teologi odločno zagovarjal npr. [sv. Tomaž Akvinski](#).¹³ Ljudje nameč ne potrebujemo Boga kot neposrednega temelja za etično delovanje. V srcu avtonomne morale gre za človeško vrednost slehernega, *etsi Deus non daretur* (kakor če ne bi bilo Boga) in s tem za etično odgovornost slehernega človeka in vsega človeštva. No, to seveda ne pomeni, da smo se odkrižali Boga v etičnem življenju.

Kristjan gleda na samostojnost etike v okviru delovanja, ki je skladno z Božjim kraljestvom, v katerega upa. Duhovnost, ki navdihuje človeško etiko kristjanov, usmerjeno v človekovo dostojanstvo, je v teologalnem življenju, v toplem odnosu z Bogom v dejavni veri, upanju in ljubezni. Takšno življenje se obhaja v liturgiji, se odloča ob kritični rabi razuma in se uresničuje v vsakdanjem življenju kristjana. Vera ostri čut za človeka - naj pogledamo izkušnjo Izraelcev, še zlasti prerokov, ali Jezusovo delovanje ali vrsto svetnikov

¹³ Tomaž Akvinski, *Summa Theologiae, I-II*, Q. 107, a.4.

od Krizostoma prek Vincencija Pavelskega do matere Terezije - in daje tako etiki moč in polet. Upanje na uresničitev Božjega kraljestva in Božjih obljub pomaga človeku, da sredi krivic ne obupa in ne dvigne nemočno rok, kakor da se ne da nič narediti in je vse zaman, ker da tako ali tako vedno zmaga krivica; etika črpa v upanju vztrajnost v delu za človekovo dostojanstvo, ker ve, da z Bogom osvoboditeljem to delo ni zaman. Etičen odnos do človeka podkrepi kristjan končno še z ljubeznijo, s katero Bog ljubi in sprejema človeka, ljubezen, ki jo lahko človek sprejema od drugih in jo drugim tudi izkazuje.

Zato vera v krščanskega Boga nič ne odvzame avtonomnosti etične namere, ampak jo, nasprotno, okrepi z Božjim angažiranjem v prid človeku in obrambo njegovega dostojanstva. V središču evangelija so zatirani in obrobni, revni in ponižani, s katerimi se enači Jezus, da bi jih osvobodil, vrnil v skupnost, kjer bodo spet lahko ljudje med ljudmi in drug za drugega; nenazadnje, zato je tudi njega doletela usoda ponižanih in zavrženih. Spomin njegovega trpljenja in ponižanja kot tudi spomin na njegov odnos do ponižanih in trpečih ne dovoli Jezusovemu učencu in učenki, da bi se odvrnila proč od tistih, ki jim ali drugi ali strukture odrekajo človeškost in dostojanstvo. V zvestobi Jezusu in človeku so kristjani večni protestniki in »zdraharji«, »nezadovoljneži« in »ne od tega sveta«, ljudje torej, ki se nikoli ne morejo zadovoljiti z doseženim in se delati, kakor da je napočila svoboda za vse in ni več zatiranih in ponižanih.

Vere ni mogoče zvesti na etiko, vendar pa vera ne živi več, če pozabi na človeka in ne deluje osvobodilno in pravno. Prav tu se preverja verodostojnost in resničnost krščanske molitve, liturgije in zakramentov, praznovanja in posta ... ali nas zbližujejo z Bogom, ki človeka ljubi in osvobaja, ali pa z Bogom, ki mu ni mar, kaj je z ljudmi. Za kristjana je odločilno uresničevanje Božjega kraljestva, ki je v solidarnosti z vsemi, s posebno pozornostjo in skrbjo za dostojanstvo vseh. Od tod zahteva, da se Jezusovi učenci prednostno opredeljujejo za revne in zatirane, jih poiščejo in najdejo, so z

njimi solidarni in skupaj z njimi delajo za osvoboditev vseh: zatirancev M zatiralcev in spravo z vsemi. »Moji bratje, svoje vere v našega Gospoda Jezusa Kristusa, Gospoda veličastva, ne združujte s pristranskostjo. Če pride k vašemu shodu mož z zlatim prstanom in v bleščeči obleki, pride pa tudi revež v umazani obleki, M se ozrete na tistega, ki nosi bleščečo obleko ter rečete: »S&I sem kaj na udoben sedež,« revežu pa rečete: »Ti stopi tja,« ali: »S&I k mojim nogam': - mar niste delali razlike med seboj in postali sodniki s hudobnimi mislimi? Poslušajte, moji ljubi bratje! Ali ni Bog izbral tistih, ki so revni na svetu, a bogati v veri in dediči kraljestva, ki ga je obljudil vsem, kateri ga ljubijo?« (Jak 2 1-5).

Zdi se mi potrebno, da tu opozorim na ne dovolj premišljeno trditev, ki jo zagovarjajo verni vseh vrst, da potrebujemo nekega »boga« za utemeljitev etike in posledično za angažiranje pri delu za mir, osvoboditev in sodelovanje. Ob tem mi prihaja na misel prilika o bogatinu in ubogem Lazarju (Lk 16,19-31). Bogatin sploh ni opazil sestradanega Lazarja na svojem pragu, kaj šele, da bi mu dal jesti. Ko je po smrti trpel v podzemlju in videl, da je Lazar v Abrahamovem naročju, je zaprosil Abrahama, naj opozori njegove brate, kaj jih čaka, če se ne bodo drugače delali z reveži. Dobil je dogovor: »Če ne poslušajo Mojzesa in prerokov, se ne bodo dali prepričati, četudi kdo vstane od mrtvih.« In sedaj v demokraciji lahko dodamo: »Č' e ne spoštujejo zakonov, ki so si jih sami dali ...«

Če ljudje nočemo videti človeka v sočloveku, nam noben »bog« ne bo odprl oči in nas spremenil, oz. poskuša nam jih odpreti ravno po tistem človeku, po njem nas hoče počlovečiti. Zato mislim, da za etično delovanje ni toliko potreben »bog« kot to, da nas kdo ali kaj naredi občutljive za ljudi, nam usmerja in odpira pogled. Duhovnik in levit iz prilike o usmiljenem Samarijanu sta bila po službi in položaju blizu Bogu, a za ranjenca ob potu se nista zmenila. Nasprotno pa je Samarijan, ki je veljal za odpadnika, slabšega od pogana, ranjencu pomagal: njega, »krivoverca«, daje Jezus za zgled.

Ko razmišljamo o razmerju med etiko in krščanstvom, se mi zdi pomembno predvsem to, s kakšnim Bogom imamo opravka. Ali je to »bog«, mašilec lukenj, na katerega se človek sklicuje, ko mu zmanjka znanja, volje ali moči? Ali je to tiranski in samovoljni »bog«, ki vsiljuje svojo voljo in postavo, kakor da ne bi bilo človekovo dostojanstvo neposredni temelj etike, ampak on sam? Je to »bo«, ki ga potegnemo iz rokava kot kronski dokaz za svoj prav, ko nam zmanjka argumentov? Iz zgodovine vemo, da je bilo božje ime več kot enkrat zlorabljeno, nenazadnje tudi v Jezusovem primeru, saj je bil obsojen za bogokletje! Nemaalokrat bi bilo ljudem in Bogu bolj v čast, ko se ne sklicevali nanj! Zato je pomembno vprašanje v našem primeru: na kakšnega Boga se sklicujemo in zakaj? Kristjani se sklicujemo na Boga, ki ljubi človeka, kar tako, zastonj, za nič ... iz ljubezni: v tem je njegova in naša veličina, v tem ga Jezusovi učenci hočemo posnemati, oziroma na njegovo ljubezen lahko odgovorimo le tako, da brate in sestre ljubimo. Če kaj potrebujemo za utemeljitev etike, je to vnetost za človeka, ki ima eno samo mero: Božjo milost, njegovo »noro, nerazsodno« in križano ljubezen (Katarina Sienska).

Predanost Bogu takšne ljubezni do človeka, srečanje in združenje z njim, skratka »poznanje« Boga ni beg pred ljudmi in svetom, ampak je prinašanje v ta svet več pravičnosti in ljubezni. »Gorje mu, kdor si zida hišo brez pravičnosti, in gornje sobe brez pravice; kdor pusti svojega bližnjega garati brez plačila in mu ne da njegovega zaslužka« (Jr 22,13). »Boga ni nikoli nihče videl. Če se med seboj ljubimo, ostaja Bog v nas in je njegova ljubezen v nas postala popolna« (1 Jn 4,12). Tudi mistika, ta vrhunec združenja z Bogom, ne izstopa iz pravkar omenjene logike vere.

2.2. Mistika kot služenje

Med kristjani je vse preveč nekakšnega nepremišljenega dualizma, po katerem naj bi šla ljubezen do Boga v eno smer, ljubezen do človeka v drugo, ali kot to nekateri geo-

metrično slikajo: prva je vertikalna, druga pa horizontalna.¹⁴ Da bi presegli, tak dualizem in pokazali, do kake mere je vera v Jezusovega Boga vpeta v delo za človeka, se bomo nekoliko zadržali pri mistiki. To tradicionalno razumemo kot ljubezensko združenje z Bogom v logiki inkarnacije, ne pa bega iz sveta in izmikanju odgovornosti zanj. Morda bo kdò presenečen, če rečem, da je mistična izkušnja sad trdega dela in nadgradnja drugih, bolj skromnih religiozних izkušenj.

Religiozna izkušnja ima po Vergotu štiri stopnje. Prva je intuitivno spoznanje, ko npr. človek pravi: »Nekaj mora biti, neka nadnaravna moč, morda celo Bog.« Na tej stopnji je doživetje »svetega«. Na drugi stopnji, ki je zelo čustvena, se človek nenadoma, nepričakovano sreča z nadnaravno resničnostjo; ta ga iznenadi in lahko za vedno ali začasno spremeni njegovo življenje. Takšno izkušnjo je opisal Pascal v svojem *Po mniku*¹⁵ Tretja stopnja religiozne izkušnje je sad osebnega daljšega razmerja, ko človek sčasoma bolje pozna svojega »partnerja«, razume, za kaj gre, in vidi, da to razmerje bogati njegovo življenje. Podobno kot pravi žena, da pri tretjem otroku že ve, kaj se pravi biti mati, tudi oseba, ki prakticira vero, polagoma ve, kaj se pravi biti kristjana, s kakšnim Bogom je v navezi. Zadnja, četrta stopnja religiozne izkušnje je mistična. Ta zavestno povzema prejšnje in se hkrati od njih razlikuje po »vztrajnem in sistematičnem prizadevanju mistikov, da bi se usposobili za sprejemanje ždaru' izkustvenega združenja«¹⁶ z Bogom, po katerem hrepenijo.

Iz zapisov mistikov je mogoče razbrati te stopnje izkušnje in njihovo prizadevno in zavestno nadgradnjo. Tako je mistična izkušnja najprej odkritje izvira. To odkritje je nekaj

¹⁴ Prim. A. Vergote, *Explorations de l'espace theologique. Etudes de theologie et de philosophie de la religion*, Leuven, University Press, 1990, 525-548.

¹⁵ B. Pascal, *Misli*, Celje, MD, 1999, 197-198.

¹⁶ A. Vergote, *Religion, foi, incroyance, Etude psychologique*, Bruxelles, Pierre Mardaga, 1983, 119.

absolutno bistvenega: uvid ali razsvetljenje, ki temeljito spremeni osebnost, njeno delovanje, poglede in dojemanje. Te silne izkušnje ni mogoče izraziti v uveljavljenih besednih zvezah in pomenih, potrebni so novi: svetloba, ogenj, nič, Ti, Ljubimec, vse in nič, temna svetloba ... Skratka, izkušnja potešenosti, celote, sprave in miru. Toda ta »medeni mesec« zna biti kratek. Sledi obdobje dvomov o resničnosti odkritja, ljubezenski polet se upeha. Je vse skupaj le privid, samoprevara? To očiščevalno obdobje vodi k še večji zbrani, pozornosti in razpoložljivosti ... a na koncu vseh prizadevanj je ponavadi noč, puščava, zapuščenost. Resnična mistika ni ugodje, ampak pretresljiv boj s samim seboj in svojim okoljem! Končno mistik vendarle odkrije poteze Ljubega, »čut« njegovo bližino, dotik ... čeprav nepotešenost ostaja, saj je vse le bežno, nejasno.

Mistično izkušnjo in pot je mogoče živeti v različnih okoliščinah in dejavnostih: v naravi ali družbi, ob prebiranju Svetega pisma ali pred Kristusovo podobo, v zakonski ljubezni ali potapljanju vase ... in vse več ljudi prihaja do te izkušnje v delu za tako ali drugače »uboge«. Vedno pa je to izkušnja celote, občutek, daje vse tu, strnjeno, zbrano in prenovljeno okrog izvira. Mistika nikakor ne pomeni, Bog in le jaz sam, kakor bi morda lahko prehitro sklepal ob branju Pascalovega *Pomnika* (»Pozaba sveta in vsega, razen Boga.«). V resnici pa je znano, da je Pascal potem, ko se je srečal z Bogom Abrahama, Izaka in Jakoba, z Bogom Jezusa Kristusa, pomnožil svojo delovanje v svetu. Če v prvem hipu pade mistiku vse iz rok in ne obstaja nič več kakor le »Ljubi«, vendar vse znova odkrije in dobi nazaj v zastonjski Božji ljubezni, ki jo nato razdaja v svojem delovanju okrog sebe. V Jezusovi šoli mistik tudi ne more biti drugačen: se pravi hkrati mistik in prerok, iskalec in prinašalec Božje osvobajajoče ljubezni.

Vera je tako tudi v svojem mističnem vrhuncu, in še zlasti tedaj, obrnjena k človeku, se čuti zanj po božje odgovorna in hoče delati njemu v prid. Tu, prek etike, se vera neizogibno sreča tudi politiko, zaradi etične razsežnosti je ne more zaobiti in se v določenem segmentu z njo prekriva.

Bog judov in kristjanov hodi po tem svetu z ljudmi in med njimi; vedno znova jih vabi, naj vzamejo s seboj druge ljudi in ves svet, ko jih zapuščajo, da bi srečali Boga, naj jih vzamejo s seboj iz sužnosti, krivic in neodrešenosti in naj tako anticipirajo prihod Božjega kraljestva.

2.3. Vera, upanje in ljubezen v politični izvedbi

Prav to delo za prihod Božjega kraljestva med ljudi v tem svetu narekuje Jezusovim učencem, da se ne ukvarja vsak samo s seboj ali s svojo notranjostjo, marveč da sleherni od njih in vsi skupaj kot Cerkev zaživijo svoj odnos z Bogom polno, z vso osebnostjo. Osebnost pa je v svoji enkratnosti neukinljivo telesna in kulturna, zgodovinska in družbena, ali pa je ni. Vernik prinaša tako v odnos z Bogom tudi vse te razsežnosti, zato je mistika kot združenje z Bogom mogoča ne le v samoti in molitvi, marveč tudi v trdem, brezkompromisnem preroškem boju za človekovo dostojanstvo.

V preteklosti so mistiko enačili s kontemplacijo in askezo. Človek se je z molitvijo in s postom, s premišljevanjem in z liturgijo, največkrat v kakšnem redu, povsem izročil češčenju Boga in se po tej poti družil z njim. Pri tem ne gre pozabiti, da se je to dogajalo v Cerkvi, v občestvu vernih, kjer ni nihče sam in izoliran, marveč je duhovno in fizično povezan z drugimi verniki. Prav ta skupnost mu je omogočala, da razvija in daje na razpolago vsej Cerkvi svoje posebne darove in se tako osebno uresniči v izmenjavi z drugimi v občestvu Jezusovih učencev. Če se morda zdita kontemplacija in askeza na prvi pogled beg iz sveta, pa sta v Cerkvi služenje tako Bogu kot ljudem. Mistika te vrste je v večini primerov vplivala na osebne odnose in jih spreminjala, v nekaterih primerih pa je posegala tudi širše. Nekateri veliki mistiki so bili redovni reformatorji (Janez od Križa) ali pa da so imeli velik vpliv na tedanje vladarje (Katarina Sienska). V primerjavi s starimi se danes zavedamo, da znajo poleg osebnih odnosov zaslužnjevati tudi družbeni in da so vedno znova tudi velika ovira za uresničevanje prvin Božjega

kraljestva, kot so mir in svoboda, pravičnost in solidarnost. Kristjani bi Božji ljubezni odrekli svoje moči in svojo pamet, če se ne bi lotili spreminjanja človeka nevednih razmer in struktur in bi se delali, kakor da tega ne vidimo ali da smo pred tem nemočni in bi se pred družbenimi problemi zapirali v individualne gete, svet in ljudi pa prepustili same sebi.

V judovsko-krščanskem izročilu je Bog vedno v skrbeh za slehernega človeka, ne le juda ali kristjana, marveč išče slehernega brez izjeme.¹⁷ Njegova odrešujoča ljubezen je vesoljna in je s tem tudi upanje za vse. Katoličani obhajamo to ljubezen, se je veselimo in se zanjo zahvaljujemo pri evharistiji (maši). Toda ta praznična simbolno-obredna dejavnost je le en vidik vere, osmišljajoč in osrečujoč, a še zdaleč ne edini. Sam zase se sprevrže v ritualizem, obrednost zaradi obrednosti, brez resničnega naboja tako na intelektualnem kot tudi družbeno-praktičnem področju. Evharistija je ponavzročujoči spomin Jezusove smrti in vstajenja ter njegovega prihoda v slavi. Ta spomin se v družbenem življenju kaže kot zavzemanje za človekovo dostojanstvo, še zlasti tistih, ki jim je bilo dostojanstvo odvzeto, poteptano ali zanikano kakor Jezusu. Evharistični spomin ima silno motivacijsko moč, saj razodeva, kje danes Jezus trpi in umira, in narekuje, naj že vendarle kaj storimo, da bo v teh razosebljenih, nepriznanih trpinih spet vstajal in znova prihajal med nas v slavi ... če drži, da je živ človek Božja slava.

Skrb za ljudi v stiski, naj so revni, vdove, bolni ali kako drugače prizadeti, opažamo od samih začetkov krščanske skupnosti. Novo je to, da se v sodobni družbi skrb za človeka ne da več zvesti na osebne odnose in karitativno dejavnost; proti strukturam, ki porajajo zlo, se je treba boriti organizirano in z alternativnimi programi. Posamezni verniki ali skupine vernih se lahko organizirajo na različne načine v prid človeku, tudi strankarsko, se razume, saj so odgovorni in polnopravni državljani politične skupnosti. Vsa Cerkev

¹⁷ Prim. A. Heschel, *Dieu en qu'ete de l'homme. Philosophie du judaïsme*, Paris, Seuil, 1986.

kot nedržavna in nestrankarska organizacija s svojo institucijo vred pa sodi v civilno družbo; delovala bo v njenih okvirih in skladno s pravili demokratične razprave in kulture. Preden v zadnjem delu osvetlimo to vprašanje delovanja Cerkve v družbi, pa je treba še pokazati, kako je delo za človekovo dostojanstvo v sodobnem svetu tudi ljubezen do Boga, (z)druženje z njim: mistika.

Izkušnja vere v družbenem in političnem angažiranju za skupno blaginjo in v prid človeka vsebuje vse tiste značilnosti, ki smo jih našli v zvezi z mistično izkušnjo. Prav tako je namreč potrebno osebno spreobrnjenje, nov pogled na stvarnost okrog nas (*metanola*), enaka askeza in odpovedovanje sebi, enake stiske in temne noči. Krščanska družbeno-politična ljubezen ima danes svoja velika imena (Janez Pavel II., dom Helder Camara, nobelovec timorski škof Belo), celo mučence (salvadorski nadškof Romero, poljski duhovnik bl. Popieluško). Pri nesebičnem zavzemanju za revne, zatirane, obrobne in druge kot uresničevanju ljubezni do Boga ni vernemu z ničimer prizanešeno. Tudi njega obletavajo dvomi, ki nimajo nič manj očiščevalne moči kot doživetja klasičnih mistikov; tudi družbeno-politično področje je polno pasti in nevarnosti, skušnjav in iluzij, enako kot notranji boj s »hudičem«, ki ga je bojeval klasični mistik. Prav zaradi teh nevarnosti je potrebno, da se tudi na tem področju preverja in kali vera, in kolikor je uspešna, odpira nove možnosti političnega služenja ljudem. Koliko tudi sreče, doživljanja Božje bližine in pomoči v naporih po ljubezenskem združenju z Bogom, ko vleče človek vse stvarstvo v območje njegove osvobajajoče ljubezni! Kako neizmerno se človek veseli nad Bogom in ga uživa, ko vidi, da se je nekaj vendarle spremenilo, da so revni manj revni, zapuščeni manj zapuščeni, obrobni manj na robu ... Ali ne vidi tedaj, združen s svojim Gospodom, da se je splačalo, kajti ubogi so dosegli nekaj prvin Božjega kraljestva, lačni so končno nasičeni, jokajoči se spet smejiijo? In vse sovraštvo, izobčevanje in sramotenje zaradi Sina človekovega (prim. Lk 6,20-23), vsa razočaranja in vsa grenkoba, ves

žolč in vsi dvomi, vse se vsaj za trenutek umakne pred veseljem zaradi neverjetnega, najlepšega »plačila«: nekaj več Božjega kraljestva med nami.

3. Cerkev in država

Demokratske ureditve poznajo različne oblike odnosov med državo in Cerkvijo. V deželah z islamskim ali budističnim izročilom je v večini primerov uradna religija ena od teh dveh, v evropskih državah s protestantsko večino so te Cerkve državne, v deželah s katoliško večino ni državne religije, čeprav v večini primerov tudi ne poznajo ustavne ločitve med državo in Cerkvijo. Pri nas takšna ločitev je, pa tudi v Franciji in ZDA, vendar je treba takoj povedati, da tam to pomeni samo razlikovanje pristojnosti, ne pa izločitve tako iz državnih struktur kot iz družbenega življenja na sploh. Vendar dosega verska svoboda v ZDA in Franciji vključno z delovanjem v civilni družbi in ob finančnih ugodnostih enake standarde kot tam, kjer sta država in Cerkev bolj povezani.¹⁸

V slovenskem primeru ni sporno ustavno določilo samo, čeprav je zgodovinsko gledano preživelo, ampak sta sporna njegovo tolmačenje in predvsem praksa. Če bi šlo samo za sovraštvo do Cerkve ter za ideološko in politično-pravno nasilje nad njo, bi Cerkev pač nastavila še drugo lice in prenašala udarce, čeprav ne rada. Sam sicer sploh ne mislim, da je takšno vedenje evangeljsko, ker ga je odločno zavrnil sam Jezus (prim. Jn 18, 22-23). A to je že druga zgodba. Vrnimo se k misli, da pri izrivanju Cerkve iz družbenega življenja še zdaleč ne gre samo za Cerkev. V ozadju potiskanja Cerkve v zasebnost je hotenje nekaterih oblastnih krogov po popolni oblasti nad družbo in od tod napori, da se ne bi

¹⁸ Prim. W. C. Durham, Jr., *Perspectives on Religious Liberty: A Comparative Framework*, v: J. D. van der Vyver, J. Witte, Jr., ed., *Religious Human Rights in Global Perspective. Legal Perspectives*, The Hague, M. Nijhoff Pub., 1996, 1-44.

vzpostavila močna civilna družba, ki bi ji gledala pod prste, zahtevala račune in prihajala s predlogi, ki so v prid vsem, ne ustrezajo pa oblastni garnituri.

3.1. Civilna družba

Že v prvem delu smo nakazali, da predstavniška demokracija danes ni več kos izzivom in je v krizi. Ta ima številne med seboj povezane obraze: tu je najprej kriza predstavništva, ki se izraža v razvrednotenju »politične srenje«, sledi ji kriza sodelovanja, ki se vidi v nizki volilni udeležbi in v zatonu strankarskega aktivizma, še globlje je kriza družbene in politične vezi, ki jo opazimo v množičnem begu v zasebnost, izgubi skupnih referenc in poglobljanju socialnih razlik. Če bi bila za to kriva samo votlost političnega govora in pomanjkanje trdnih prepričanj, bi bilo mogoče krizo odpraviti že z novim diskurzom in novo ideologijo. Toda vzroki krize so globlji in zadevajo same temelje reprezentativne demokracije. »Po eni strani gre za omejevanje vsemogočnosti predstavnikov ljudstva, po drugi strani pa za preseganje reprezentativne logike z aktiviranjem demokratičnih mehanizmov.«¹⁹

V to smer kaže vse bolj odločno poudarjanje pravne države in s tem krepitev sodne veje oblasti, ki naj bi vse bolj bedela tudi nad tem, kako izvoljenci ljudstva spoštujejo zakone pri izvajanju zaupane jim oblasti. Pravna država je tako uresničevanje bolj pristnega pojmovanja demokracije, ker ne dopušča, da bi predstavniški sistem enačili z demokratično ureditvijo. Ta je namreč več kot samo večstrankarski sistem in svobodne volitve. »Nova vloga sodnika ni brez posledic za demokratično logiko. Ko namreč poudarja prednost prava, relativizira legitimnost, ki jo zagotavljajo volitve. Ta razvoj istočasno pospešuje silen vzpon sodne oblasti, ki

¹⁹ J. Chevallier, *Le gouvernement representat ne parat plus suffisant pour repondre a l'exigence de democratique*, v: *Le nouvel etat du monde*, Paris, La decouverte, 1999, 158.

smo mu priče danes. Sodnik je videti kot varuh določenih temeljnih vrednot, ki ne smejo biti na dosegu izvoljencev, in kot branilec pravic državljanov proti samovolji oblastnikov. Ta nova zamisel demokracije ima še druge vidike: opiranje na izvedence pri osvetlitvi pomena izbir, poslušanje modrih pri oblikovanju uresničljivih rešitev in iskanju poti do soglasja, ustanavljanje neodvisnih regulativnih avtoritet, da bi se zagotovila boljša zaščita pravic in razsojanje med različnimi interesi. Vse to kaže, da se poleg izvoljencev postavljajo še novi akterji demokracije in to na drugih načelih legitimnosti, kot so volitve.«²⁰

Iz tega novega zornega kota se predstavniška vlada izkaže za nesposobno, da bi sama zadostila demokratičnim zahtevam, ker omejuje politične pravice državljanov zgolj na volitve predstavnikov. Demokratični ideal pa nasprotno predpostavlja, da imajo državljanji dejansko besedo pri odločitvah in izbirah, ki se tičejo vseh, državljanstvo pa v tej luči postaja aktivno in zato nespravljivo s kakršnim koli odvzecom oblasti iz njihovih rok. Predstavniška demokracija je tako dopolnjena z elementi napol neposredne demokracije, da bi se preprečile njene zlorabe in zmanjšala razdalja med vladajočimi in vladanimi. Teoretiki participativne demokracije so tu odkrili načelo subsidiarnosti (pomočništva), ki ga je izdelal katoliški družbeni nauk. Po tem nauku so višje instance zaradi nižjih, njim v pomoč tam, kjer npr. posameznik, družina, lokalna skupnost idr. ne morejo učinkovito opravljati določenih nalog v prid svojih članov in skupne blaginje. »Tako v demokratični družbi oblast ne upravlja družbenega 'telesa', ki ga animirajo dejavnosti teh vmesnih skupnosti, ampak mu služi. Papež Pij XI. je takole formuliral načelo subsidiarnosti: Oblast 'mora po svoji naravi poskrbeti za pomoč (*subsidium*) članom družbenega telesa in jih ne bi smela nikoli uničiti ali posrkati vase'.²¹ Civilna družba je prvi prostor, kjer se uresničuje človeška solidar-

²⁰ J. Chevallier, n. d., 158.

²¹ Pij XI. *Quadragesimo Anno*, § 79.

nost. Njena moč je bistvenega pomena za uspešnost participativne oblasti. () Civilna družba je pogoj za 'delovanje demokracij e'. «²² Zaradi te pomočniške vloge višje instance ne morejo biti povsem neodvisne od nižjih, brez poslušanja zanje, ampak se morajo vedno vračati nazaj k njim, k njihovim stališčem in težnjam. Prek takega delovanja demokracije se ustvarja nova civilna vez, ki stoji na večjem sodelovanju posameznikov v skupnih izbirah.

Tu ne gre za nikakršno ukinjanje države, za njeno zamenjavo z drugimi akterji, niti ne za boj za oblast, kot znajo to prikazovati (naši) oblastniki s svojimi izvedenci in mediji. V bistvu gre za vnovično definiranje politike, v kateri država ne more več edina zagotavljati avtoritete. Stopamo namreč v dinamično kombinatoriko, v kateri so angažirani država, zasebni akterji M civilna družba v kompleksnih logikah, ki jih sestavljajo konflikti in sodelovanja. Država ostaja osrednji akter, vendar se mora preoblikovati, da bi bila kos novim izzivom in nalogam. Kakor si ni več mogoče zamišljati politične demokracije izključno s predstavniško demokracijo, tako ni več mogoče enačiti političnega delovanja z državo."

Pogrom, ki ga oblast na Slovenskem izvaja nad Cerkvijo, dejansko ni uperjen proti njej zato, ker je Cerkev, ampak zato, ker je od nje neodvisna ustanova, ki razmišlja po svoje in mimo oblastnih interesov in je zato moteč dejavnik v narkotizirani slovenski družbeni sferi. Evangeličanski cerkvi je, nasprotno, lepo postlano in mediji jo cenijo; ker je pač že od nekdaj navajena, da ji vlada knez in jo uporablja za svoje namene, se tudi danes ne zna postaviti na lastne noge in prenehati z udinjanjem oblastem. Pri nas moti vse, kar uhaja nadzoru oblasti, zato se to slika kot sovražnik tudi danes, ko smo sicer formalno demokratična ureditev in pluralna družba, kjer ni sovražnikov, marveč le upra-

²² J. A. Coleman, *Deprivatizing Religion and Revitalizing Citizenship*, v: P. J. Weithman, ed., *Religion and Contemporary Liberalism*, Notre Dame, University of Notre Dame Press, 1997, 295.

²³ Prim. Z. Laidi, *Le Sacre du present*, Paris, Flammarion, 2000.

vičena in dobrodošla različna mnenja in skupnosti. Problem, ki se skriva za nedemokratičnim ravnanjem s Katoliško cerkvijo, je problem avtoritarnih oblasti, ki jih omogoča predstavniška demokracija in potiskanje državljanov v zasebno sfero in politično nedejavnost." Takšno ravnanje je v nasprotju s težnjami participativne demokracije in pravne države, ki kar kliče po živi in dejavni civilni družbi, da bi se mogla uspešno spopadati z izzivi *glokalizacije* (globalizacije in lokalizacije), kjer je takšna država pomemben vmesni dejavnik med makro in mikro svetom. V civilni družbi pa so poleg, denimo, sindikatov, nevladnih organizacij, dobrodelnih organizacij in drugih civilnih združenj tudi Cerkve in verske organizacije.

3.2. Cerkve kot družbeno koristne ustanove

Cerkve nikakor niso nebodijih treba, marveč so še kako potrebne za zdravo družbeno življenje iz več razlogov. V nadaljevanju si bomo nekatere ogledali, nikakor pa ne mislim podati izčrpnega pregleda človeške in družbene, kulturne in narodne koristnosti teh ustanov.

Gotovo je, da Cerkve osmišljujejo posameznikovo in skupno življenje, delo in napore, požrtvovalnost in solidarnost. V politično skupnost, ki si jo povsem podrejuje tehnoko-ekonomске zakonitosti, vnašajo čut za dar, zastonjsko in milostno, drugačno, odvečno in nepotrebno; ustvarjajo prostore in čase za praznovanje, veselje in druženje. Ni nepomembno, da s svojim šolstvom omogočajo uresničevati staršem njihovo osnovno pravico do vzgoje in izbire. S svojim bogatim obrednim, umetniškim, idejnim, pripovednim in etičnim izročilom utrjujejo tako skupna civilizacijska ob-

" Na takšen odnos do civilne družbe naletimo v vseh pokomunističnih deželah, kjer so se stare komunistične elite vrnile na oblast in hočejo prek predstavniške demokracije ohraniti stare privilegije in pridobiti nove. »Žametna« diktatura jim bolj ustreza kot delitev odgovornosti za družbo in državo z aktivnimi državljani in polaganje računov za svoje delo.

zorja kot omogočajo identiteto velikemu številu ljudi. Tako so še en pomemben in potreben glas v pluralni harmoniji/disharmoniji, dejavnik povezovanja in razlikovanja v družbi. A vse to je potrebno, da lahko govorimo o pluralni demokraciji.

Cerkve so še zlasti s svojim človekoljubnim delom in solidarnostjo s potrebnimi nenadomestljive. Ker mi ni znano, da bi pri nas bila narejena kakšna študija na tem področju, naj zgolj v premislek navedem Johna Colemana, ki je ta pojav študiral v ZDA. »V pravem pomenu so bile Cerkve izvirne ustvarjalke civilne družbe vsaj v anglosaksonskem svetu. Ta je njihova hčerka. (...) Celo danes prihaja večina ameriških prostovoljcev, članov majhnoskupinskih gibanj, darovalcev za človekoljubne namene, dobrodelnikov iz Cerkva ali usmerja svoje dobrodelne dejavnosti k njim. Cerkve priskrbijo večjo stopnjo angažiranja kot katera koli druga civilna ustanova z izjemo države. Nobena druga organizacija ne more sklicati toliko ljudi vsak teden. Nobena druga prostovoljna organizacija ne zbere toliko denarja ali časa od svojih članov in ne poraja toliko prostovoljnih dejavnosti zunaj svojega kroga. Nihče tako ne spremlja svojih članov od zibeli do groba, niti mu je do tega, da bi v istem duhu oblikoval značaj in naredil človeka za učenca. Po Putnamu so ameriške Cerkve izjemen 'družben kapital za vso družbo. (...) Nikakor ne mislim, daje zgolj naključno, da so se skupnost-organizirajoče skupine v Ameriki obrnile k Cerkvam kot bistvenemu sidru njihove dejavnosti. Organizatorji skupnosti so prišli do spoznanja, da noben drug vir - ne soseska ne druge civilne ustanove - ne more tekmovati s Cerkvami pri preskrbi z mrežami solidarnosti in z zaupanjem, od česar so organizatorji skupnosti odvisni, ko gradijo svoje skupnosti. Prav tako menim, da ni bilo zgolj naključje, da so Cerkve spodbudile ali močno podpirale družbena gibanja v 80-ih letih, bodisi v oporečniški vzhodni Evropi bodisi v Latinski Ameriki, ki so hotela zgraditi nove civilne družbe.«²⁵

" J• A. Coleman, n. d., 286-87.

Težko bi zanikali, da niso Cerkve tudi v Evropi pomemben, verjetno tudi tu najpomembnejši »družbenega kapitala«, t.j. goste mreže združenj, učinkovitih norm enakosti, civilnega angažiranja in zaupanja ter strpnosti. Res pa je, kot smo že omenili na slovenskem primeru, da Katoliško cerkev v nekdanjih komunističnih deželah zelo ovirajo v njenih prizadevanjih, da bi se spet vzpostavila civilna družba, v kateri bi skupaj z drugimi civilnimi združenji enakopravno delovala v prid ljudem in vse politične skupnosti. Da gre pri tem za strah oblastnikov, da bi delili oblast z državljanji, ki jim pripada, je mogoče ponazoriti z učinki angažiranja v civilnih združenjih.

»Vredno je opaziti, da se je zdelo, kako je le malo razlike med tem, ali so ta civilna članstva naravnost politična ali le usmerjena k politiki. Tako Putnam opaža, da vsi: pevski zbori, skupine ptičarjev, bratovščine ali nogometne ekipe učijo samodisciplino in sodelovanje. Njegov jasni sklep je: 'Gosta mreža drugotnih združenj obenem vključuje družbeno sodelovanje in k njemu prispeva.'²⁶ Putnamov splošen sklep podkrepi mojo lastno ugotovitev, da je državljanstvo sprva in v glavnem doma v civilni družbi: 'Norme splošne vzajemnosti in mreže civilnega angažiranja spodbujajo družbeno zaupanje in sodelovanje ker ... zmanjšujejo negotovost. Zaupanje je prav toliko pomembna značilnost družbenega sistema kot osebna lastnost.'²⁷ Ta zadnji stavek bi moral dati jasno vedeti, da ni toliko res, da imajo državljanji takšno vlado, kakor jo hočejo ali zaslužijo (kajti splošno znano je, da se ljudje *e pousod* pritožujejo zaradi gluhe ali skorumpirane vlade), kolikor drži, da imajo takšno politiko in vlado, kakršni zagotavljajo njihove strukture civilnih ustanov in jima dajejo moč. Paradokсно, bolj učinkovito bi krepili demokratično državljanstvo, če bi usmerjali našo pozornost bolj k spodbujanju državljanov, naj dejavno po-

²⁶ R. Putnam. *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*, Princeton, Princeton University Press, 1993, 90.

²⁷ R. Putnam, n. d., 177.

dpirajo prostovoljno združenje po lastni izbiri (tudi če ni neposredno politično), kakor pa v napore, naj gredo volit (kakor koli je to že pomembno za demokracije). Volilna udeležba bo samodejno narasla z rastjo števila civilnih združenj. (...) Ključ za prenavo demokratičnega državljanstva ne bomo našli toliko v preštevanju števila ljudi, ki volijo, kolikor v številu kontekstov, tudi če so zunaj politike. kjer se pravica do glasovanja- ali kar ji ustreza v pravici do glasu in dostojanstva kot družben položaj in vpliv- dejansko izvršuje.^{<28}

Na koristnost Cerkev v družbenem življenju lahko pogledamo še z druge plati: Kaj se zgodi, če se Cerkev pustijo potisniti v zasebno sfero in niso kritične do države? Strašna izkušnja totalitarnih režimov v 20. stoletju je bila mogoča tudi zaradi tega, ker so se evropske Cerkev pod pritiski razsvetljske in liberalne ideologije pustile izriniti iz javnosti. Res pa je tudi, da so do oblasti razvile servilen odnos, kot priznava pastor Niemoeller: »Zaradi slabo razumljenega luteranstva smo verjeli, da imamo do države le eno dolžnost: to, da jo ubogamo, to, da kristjanom oznanjamo pokorščino, in to, da za to pokorščino vzgajamo, in to vse dokler država ni zahtevala od nas očitnega greha. «²⁹ Očitki, ki so po vojni leteli na Cerkev zaradi njihove pasivnosti do nacizma in fašizma, razodevajo, daje evropsko prebivalstvo računalo na njihovo moralno avtoriteto in od njih še vedno pričakuje, da bodo v kriznih obdobjih ali ko izgine politična oblast. odigrale pomembno družbeno vlogo. Eslin noče biti v svoji kritiki krščanstva med zadnjo vojno pristranski, zato spomni, da »je vendarle najbolj vznemirljivo pri pasivnosti to, da se je sodobni liberalizem, tako teološki kot politični, v razmerju do nacizma pogosto izkazal tako šibek in tako zavajajoč kot avtoritarne verske doktrine, če ne še bolj.«³⁰

²⁸ J. A. Coleman, n. d., 284-85.

²⁹ Navaja J.-C. Eslin, *Dieu et le pouvoir. Theologie et politique en Occident*, Paris, Seuil, 1999, 235.

³⁰ J.-C. Eslin, n. d., 242.

In končno, kaj je mogoče na splošno reči o procesu sekularizacije: je pridobitev ali izguba za politiko? »Francois Furet omenja obstoj mase ljudi 'brez Boga'. Za Hannah Arendt je pri analizi totalitarizma in tudi vse modernosti pomenljivo dejstvo, da se je porušilo verovanje v nebesa in pekel. Verjetno nič bolj radikalno ne razlikuje sodobnih množic od preteklih, kakor izguba vere v poslednjo sodbo. Najslabši se izgubili strah, najboljši pa upanje.' Ta misel, pa naj jo razumemo kot sodbo o naši dobi ali kot sodbo o krščanstvu, zadošča, da začutimo, kako se je zgodil prelom v sodobni politiki. Tako kot oblasti so tudi množice pripravljene na vse. Najmanj, kar lahko rečemo, je to, da pojav sekularizacije ni koristil politiki. Oslabil je religijske sile, ne da bi okrepil politično zavest. «³¹

Še bi lahko naštevali, kako in koliko prispevajo Cerkve in druga združenja civilne družbe h kakovosti življenja in skupni blaginji v demokratični družbi, vendar daje misliti že pravkar povedano.³² Zdi pa se mi umestno, da tu opozorim še na dva vidika liberalne demokracije, ki je ostala edini in zmagoviti model demokracije po propadu alternativnih modelov, kot sta bila 'ljudska' demokracija v socialističnih deželah in 'pristna' demokracija v nekaterih deželah tretjega sveta.

Kot prvo, liberalna demokracija izhaja iz predpostavke o družbeni pogodbi, ki so jo na začetku, *in illo tempore*, sklenili posamezniki zaradi prednosti in koristi, ki jih pogodba prinaša vsem pogodbenikom. Toda težava se začne, ko pogledamo, kdo so ti pogodbeniki, in se vprašamo, kaj je s tistimi, ki ničesar ne morejo dati v zameno drugim pogod-

³¹ J.-C. Eslin, n. d., 230.

³² bi bilo zanimivo videti, kako so Cerkve, še zlasti Katoliška, v zgodovini prispevale k iznajdbi in uveljavitvi moderne države. Tako npr. pokaže Antonio Padoa-Schioppa (*Justice et legislation*, Paris, PUF, 2000), kako je bila cerkvena ureditev za vzorec moderni državi, ali pa Jean-Claude Eslin (n. d.), kako je dosledno katoliško razlikovanje med svetnim in duhovnim področjem omogočilo osamosvojitve politike.

benikom in so le koristniki. Vse teorije o družbeni pogodbi izhajajo iz navidez nedolžne teze, da so pogodbeniki sposobni odrasli pri moči, ali kot pravi John Locke: »Svobodni, enaki in neodvisni.«³³ Ko ameriški filozof David Gauthier govori o »ljudih, ki zmanjšujejo povprečno raven življenjskega standarda v družbi«, trdi, da ljudje s posebnimi potrebami »niso udeleženi pri moralnih odnosih, ki jih utemeljuje pogodbeni teorija.«³⁴ Podobno so za Johna Rawlsa državljanji le tisti »člani družbe, ki v njej sodelujejo vse življenje.«³⁵ Teorija liberalne demokracije kakor žal tudi praksa ne upošteva vseh ljudi: očitno so izvzeti in diskriminirani ljudje, ki ne morejo poskrbeti sami zase. Teh pa je vedno več: po eni strani so to vedno večje množice ostarelih, po drugi strani pa ljudje s posebnimi potrebami: bolni in umsko ali telesno prizadeti. Praksa kaže, da trg prišteva med tiste, ki ne morejo nič dati v zameno in so odvisni od drugih, tudi vse, ki nimajo kupne moči in nimajo kaj ponuditi v zameno, oz. nihče noče njihove »delovne sile«.

Rawls, ki je sicer spisal *Teorijo pravičnosti*, jo tako nekatere, in to najbolj nemočnim in neobgljenim, odreka. Razlog

³³ J. Locke, *Second Treatise on Government*, 8. pogl., § 95, v: D. Wootton, ed., *Political Writings of John Locke*, New York, Penguin, 193, 309. Ko smo že pri Locku, naj spomnim, da je ta veliki zagovornik svobode v *Eseju o toleranci* odreka pravico do verske svobode in tolerance katoličanom, ki jih po protestantsko imenuje papiستي. »Kar se tiče papistov, je gotovo, da se ne sme trpeti širjenje večine njihovih nevarnih mnenj, ki so absolutno destruktivna za vsako oblast razen papeško. Sodnik je dolžan ta mnenja in tistega, ki jih bo širil ali tiskal, prepovedati toliko, kot je potrebno, da jih zatere. (...) Če zatiranje papistov ne zmanjša naših sovražnikov (...), pa povečuje število in krepi roke naših prijateljev ter močnejše povezuje vso protestantsko stran za našo pomoč in obrambo. Kajti koristi kralja Anglije kot glave protestantov se bodo povečale, če bo papizmu med nami ugasnil pogum.« *An Essay Concerning Toleration* (1667), v: D. Wootton, n. d., 202-204.

³⁴ D. Gauthier, *Morals by Agreement*, Oxford, Oxford University Press, 1986, 18.

J. Rawls, *Political Liberalism*, New York, Columbia University Press, 1996, 183.

za to je v njegovem opiranju na Kanta. In tu pridemo do drugega vidika liberalne demokracije, pred katerim se kristjan zdrzne. Za Kanta sta človekovo dostojanstvo in moralna sposobnost, ki je vir dostojanstva, radikalno ločena od narave. Zanj je človek bistveno razklano bitje: racionalna oseba in živalsko bitje. Ta pogled vsebuje kar nekaj negativnih posledic za človeka. Najprej ne upošteva, da je naše dostojanstvo dejansko dostojanstvo nekakšne živali. Zato tega dostojanstva ne bi moglo imeti kakšno neranljivo in neumrljivo bitje, podobno kot še tako lep biser ne more imeti tulipanova lepote. Drugič zanika, da bi živalskost mogla imeti neko dostojanstvo, izniči vrednost našega telesa in razvrednoti pozitiven odnos do živali. Tretjič nas navaja k misli, da smo v bistvu samozadostni, odvisni morda le od sreče. Vendar iz izkušnje vemo, da zdravje in staranje prizadeneta tudi našo moralno razsodnost in [pamet.ne](http://met.ne) le telesno gibčnost in spretnost. In končno, prikazuje nas kot bitja, ki se jih čas ne dotakne in jih ne spreminja. Kakor da življenjskega kroga poleg odraslosti in samostojnosti ne sestavljajo tudi obdobja nemoči in odvisnosti, zaradi česar so tudi »normalni« podobni tistim, ki so odvisni od drugih vse življenje.

Seveda govorimo o socialni državi, a hkrati ugotavljamo, da je predraga, da ni denarja za ljudi s posebnimi potrebami. In kolikor država vse bolj podreja socialno vprašanje samo tržni logiki, se bo vedno bolj pereče kazala potreba po solidarnosti med ljudmi in ustanovah civilne družbe, ki jo znajo spodbuditi in organizirati ... predvsem na prostovoljni podlagi. Družbeno gledano, nimajo ljudje s posebnimi potrebami, bolni in ostareli nič kaj dobre javne podobe: kot so dejansko izrinjeni na rob, tako je tudi njihova podoba negativna, tako da neodvisni in samostojni čutijo do njih odpor in jih neradi vidijo. Posledica tega je tudi neustrezno vrednotenje skrbi za te ljudi. V povprečju ima v Evropi in ZDA vsako peto gospodinjstvo kakšnega člana, ki je odvisen od drugih. Zanj v veliki večini primerov skrbijo ženske, ne da bi jim bilo to delo družbeno priznано in

cenjeno, kaj šele plačano. S tistim, ki je na robu življenja, je tja potisnjena tudi ženska, ki zanj skrbi. Pravičnost? Enakost?

Na tem področju lahko krščanstvo, verjetno pa tudi druga verstva, storijo marsikaj. Kristjani namreč verujemo, da je človek enovito bitje, ne le duša ali duh ali pamet idr., ampak telesno (ustvarjeno iz zemlje, in to zelo dobro) in zavezniško bitje (moža in ženo ju je ustvaril). Verujemo v učlovečenje Božjega Sina (Beseda je *meso* postala!), v njegovo fizično in duševno trpljenje, smrt in vstajenje, v vstajenje mesa in da bomo sojeni po tem, ali smo dali lačnemu jesti, žejnemu piti; ali smo bolnega obiskali, nagega oblekli ... Povsod je v ospredju telo in skrb zanj! Verujemo v Svetega Duha, Duha ljubezni, ki nas druži in povezuje, vzpostavlja med ljudmi zaveze in zavezništva, prebuja k odgovornosti in spodbuja solidarnost. In to ne le solidarnost med ljudmi, ampak z vsem stvarstvom, ki skupaj z nami vzdihuje v porodnih bolečinah in pričakuje odrešenja, ko ne bo uničeno, ampak preustvarjeno v novo nebo in novo zemljo. Zato je lakomnost- nespametno in nerazsodno uničevanje, goltanje življenjskih virov - smrtni greh, t.j. napad na Boga in človeka. V tej perspektivi imajo živali dušo, sicer umrljivo, a vendarle dušo, in je zato slabo ravnanje z njimi greh ...

Ce sem v zvezi s temeljem etike rekel, da je z Bogom ne utemeljimo nič bolj, kakor je že utemeljena v sebi, pa je treba tu opozoriti na moč vere. Vera more namreč v ljudeh izostriti etični čut, oziroma jih usposablja, da sčasoma vendarle prepoznajo človeka v slehernem človeškem bitju (drugračnemu, odvisnemu, tujcu, sovražniku) in mu priznajo dostojanstvo in z njim pravice, ki mu gredo. To ni samo po sebi umevno in je vedno stvar vzgoje. Ce v čem, je bilo krščanstvo uporno dosledno v učenju, da smo vsi ljudje božji otroci, sestre in bratje med seboj in da je odrešenje za vse, vesoljno. In ta nauk o enakem dostojanstvu vseh ljudi se ne prime enkrat za vselej, marveč ga je treba privzgojiti vsaki generaciji posebej; samo kolikor se ta nauk prime tudi da-

nes, ima demokracija prihodnost, jo ima tudi človeštvo. Naj so torej oblasti naklonjene ali ne krščanstvu in Cerkvi, ki ga uteleša in podaja naprej, je to v prid konkretni politični skupnosti in vsemu človeškemu rodu tudi danes.

3.3. Cerkev v demokratični razpravi

Za konec je treba spregovoriti še o tem, kako naj se Cerkev obnaša v demokratični družbi, kdaj in kako naj v javnosti nastopa. Glas Cerkve in podobnih skupnosti je v demokratični razpravi vedno dobrodošel, ko ne gre za čisto tehnična politično-strankarska ali državniška vprašanja, ampak ko se vsaj implicitno zastavlja vprašanje: *Za kakega človeka naj se odločimo? Za kakšno človeštvo?* To vprašanje se danes jasno zastavlja na več področjih, ki so usodna za preživetje človeštva: genetsko inženirstvo, oboroževanje in uporaba jedrskega orožja, spoštovanje človekovih pravic, solidarnost in pravičnost, mednarodni dolg najrevnejših dežel in njihov razvoj, ohranjanje stvarstva in ogroženih kultur, medverski dialog, pospeševanje miru idr.

Tako so se npr. ameriški škofi odločno angažirali na štirih področjih: v prid življenja proti splavu, za človekove pravice, v razpravi o ameriški zunanji politiki in o jedrskem vprašanju. Škof Malone je razložil, da oblikujeta logiko škofovskega javnega angažiranja dva dejavnika: prvič so ta vprašanja pomembna moralna vprašanja in, drugič, ta vprašanja so nadvse pomembna za ameriško družbo. »Ce bi o katerem od teh vprašanj molčali, bi to pomenilo opuščanje pastoralne dolžnosti in državljansko neodgovornost. «³⁶ Vendar ti posegi škofov v javno razpravo nimajo nič avtoritarnega in tudi ne ozko teološkega. Ko škofi stopajo v demokratično razpravo, veljajo tudi zanje pravila te razprave. »V javni areni pluralne družbe se verski voditelji soočajo z enakimi preizkušnjami racionalnosti kot vsak drug posa-

³⁶ Mgr. J. Malone, *Au Carrefour de l'opinion public et de la politique, v: La Documentation catholique*, n. 1889 (3. fevrier 1985), 187.

meznik ali ustanova. Naš vpliv na javnost bo direktno sorazmeren s prepričljivostjo naših stališč. Ne zahtevamo nobenega posebnega statusa in nam ga nihče nima dati. (...) Pokazati bi morali, da je mogoče imeti trdno prepričanje glede moralnih načel in ostati vljuden do svojih zaveznikov in nasprotnikov v javni razpravi.«³⁷

Cerkev stopa v javno razpravo ne le iz pastoralnih razlogov, marveč tudi državljskih, zaradi demokracije same, njenih zahtev in njene logike. 'Pojem demokracije je smiselno samo v primeru, če vsak sprejeme, da se ga tičejo vsi drugi in problemi vseh, ne da bi se prehitro prepustil oblasti, ki da je menda edina sposobna dojeti 'resnične' razsežnosti problemov naroda, ali bi se zaupal strankam ali organizacijam, ki se razglašajo za predstavnice 'množic'. Demokracija ni v tem, da damo oblast tej imaginarni stvari, ki jo imenujemo 'ljudstvo', ampak v poklicanosti vsakega, da iz svoje partikularne zakoreninjenosti pove svojo željo in svoj pogled na razvoj skupnosti, kjer živi. Tudi tu je upoštevanje partikularnosti bistvenega pomena za živo demokracijo.

Ker v pluralni demokratični družbi ni priveligiranega položaja, ali ker tisti, ki trdijo, da govorijo v imenu drugih, trgujejo z ljudsko lahkoovernostjo, tudi razumemo, zakaj različnost situacij in pristopov neizbrisno zaznamujepotitične *posege*. Povedano drugače: ko zavzamejo škofje neko stališče v politični zadevi, je za demokracijo zelo pomembno, da je zorni kot, ki jih usmerja in iz katerega vidijo vprašanja, jasno označen. Pri tem ko jasno povedo svoje stališče, se nikakor ne vmešavajo (v politiko). Kajti ne vidimo, zakaj bi bilo treba imeti za normalna in zaželeno zavze-manja stališč feministk ali ekologov, in zavračati kot nepri-merne izjave skupine odgovornih in družbeno razpoznavnih ljudi. Škofovske intervencije pa nasprotno postanejo nesprejemljive (iz demokratičnega zornega kota), ko se predstavljajo kot govor, ki velja za vse in je tako rekoč obvezujoč.

³⁷ mgr. J. Malone, n. d., 187 in 191.

Nič bolj normalnega, in, povejmo glasno, tudi potrebnega za demokracijo, da škofje, odgovorni za družbeno pomembno Cerkev v deželi, jasno povedo, kako vidijo družbene probleme, kakšne vrednote se jim zdijo v igri, bistvene zanje ali za tradicijo, v kateri so utemeljeni njihovi življenjski razlogi, ali da povedo, katere želje morajo izraziti z vidika interesov skupnosti vernikov. Tudi tu ne vidimo, zakaj ne bi odgovorni neke Cerkve (kakor tudi odgovorni drugih verskih skupnosti, ne glede na njihovo številčno pomembnost) povedali, kaj so legitimni interesi njihove skupnosti.

Politična skupnost nima tu kaj presojati skladnosti teh intervencij s sistemom vrednot skupine-Cerkev, ampak mora spoštovati pravice te skupine kakor pravice kogar koli drugega, kolikor so utemeljene.

Tudi ne vidimo razlogov, zakaj ne bi odgovorni v Cerkvi povedali, kaj mislijo o skupni usodi naroda in o poteh, ki se jim zdijo najustreznejše za odpiranje prihodnosti za vse. Samo po se bi se razume, da morajo ti odgovorni, ki sprejemajo demokratično igro, pričakovati, da se bo o njihovih stališčih razpravljalo in se jim kdaj tudi oporekalo. S takim delovanjem bodo prispevali k vitalnosti demokracije in pomagali, če je mogoče, pri razjasnjevanju skupne volje do življenja.

Vsak govori torej iz svojega zornega kota, tako da se 'resnica' vprašanja ne doseže z odstranitvijo partikularnosti pogleda. Nasprotno, ko vemo, da so tisti, ki govorijo, podjetniki, ali vlada, ali sindikati, lahko resnično razumemo, kaj pravijo in v imenu koga to pravijo. Nihče od družbenih akterjev nima zadnje in dokončne resnice o skupni prihodnosti ali o resničnem temelju družbe. Vendar ima sleherni od njih del te prihodnosti, če lahko tako rečemo; politična resnica se oblikuje v interakciji med temi različnimi pristopi.«³⁸

P. Valadier, *Agir en politique. Decision morale et pluralisme politique*, Paris, Cerf, 1980, 87-88.

Kazalo

Izjava socialne komisije francoskih škofov	
REHABILITIRATI POLITIKO	5
UVOD	5
Prvo poglavje	
JASNOVIDEN POGLED NA POLITIČNO STVARNOST	7
I. Razvrednotena politika	7
Vtis nemoči	7
Oddaljitev centrov odločanja	8
»Afere «	8
II. Cilji politike	9
Uresničevati skupno življenje	9
Iskati skupno blaginjo	9
Obvladovati nasilje	10
Ovrednotiti politično delo	10
III. Luč krščanske vere	11
Krščanska vera daje smisel	11
Krščanska vera daje smernice	11
Krščanska vera daje upanje	13
Drugo poglavje	
SKUPNO ŽIVLJENJE V DEMOKRACIJI	15
Demokraciji grozi anemičnost	15
Zahteve demokracije	16
Demokratsko vedenje in ustanove	17
Učna doba demokracije	18
Kaj Cerkev uči o demokraciji?	19
Tretje poglavje	
EVROPA IN PROCES POENOTENJA SVETA	21
NOVE RAZSEŽNOSTI	21
I. Evropa - avantura, ki jo velja nadaljevati	21
Lep uspeh	21
Določiti jutrišnje cilje	22
Delo za mir v svetu	23

V življenju udejanjiti določeno predstavo o človeku	23
Odprtost v svet	23
2. Globalizacija - izziv za demokracijo	24
Navidezna zla usoda	24
Usodo je treba obvladati skupaj	25
Izzivi, vredni človeštva	25
POZIV	27
DODATEK	29
Iz pisma Diogenetu: KRISTJANI V SVETU	29
Drugi vatikanski vesoljni	
PASTORALNA KONSTITUCIJA	31
Papež Pavel VI.	
APOSTOLSKO PISMO OB OSEMDESETLETNICI (1971)	52
Papež Janez Pavel II.	
OKROŽNICA OB STOLETNICI (1991)	59
Drago Ocvirk	
LJUBEZEN DO BOGA IN POLITIKA	62
Kazalo	101

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

1. Papeški govori v Mehiki. Poslanica škofov iz Pueble (1979)
2. Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
3. Papež Janez Pavel II., Na Poljskem (1979)
4. Veselje in veličina življenja (1980)
5. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o katehezi (1980)
6. Janez Pavel II., Na Irskem in v ZDA (1980)
7. Janez Pavel II., Afriški govori (I 1980)
8. Janez Pavel II., Govor v UNESCO (1980)
9. Janez Pavel II., Sveti Benedikt (1981)
10. Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
11. Janez Pavel II., V ZR Nemčiji (1981)
12. Janez Pavel II., Na daljnem Vzhodu (1981)
13. Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
14. Mednarodno leto prizadetih (1982)
15. Redovniki v Cerkvi (1982)
16. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
17. Janez Pavel II., Sveto leto odrešenja (1983)
18. Duhovni poklici (1983)
19. Nemški in francoski škofje o miru (1984)
20. Janez Pavel II., V Avstriji (1984)
21. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o odrešenjskem trpljenju (1984)
22. Smernice za vzgojo človeške ljubezni (1984)
23. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o redovništvu (1984)
24. Navodilo o teologiji osvoboditve (1984)
25. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
26. Janez Pavel II., Apostolsko pismo vsem mladim sveta (1985)
27. Janez Pavel II., Okrožnica apostola Slovanov (1985)
28. Dostojanstvo človeka, Bioetika (1985)
29. VI. simpozij evropskih škofov (1986)
30. Škofovska sinoda: 20 let koncila (1986)
31. Navodila o krščanski svobodi in osvoboditvi (1986)
32. Janez Pavel II., Okrožnica o Svetem Duhu (1986)
33. Kristološka vprašanja (1987)
34. Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
35. Ekleziološka vprašanja (1987)
36. Navodilo o daru življenja (1987)
37. Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
38. Tisoč let krščanstva v Rusiji (1988)
39. Veselo oznanilo evangelija in vzgoja v veri (1989)
40. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o dostojanstvu žene (1989)
41. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)
42. Mir v pravičnosti (1989)
43. Škofje ZDA - Papeški svet: AIDS (1990)
44. O meditaciji: Studij cerkvenih očetov (1990)

45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrješnikovo poslanstvo (1991)
47. MSK: Kateheza odraslih v krščanski skupnosti (1991)
48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bojn pastirjev (1992)
49. Škofovska sinoda o Evropi: Katoličani v Evropi (1992)
50. Papeški svet za družbeno obveščanje: Na pragu novih časov (1992)
51. Mednarodna teološka komisija: Eshatološka vprašanja (1993)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
53. Ekumenski pravilnik (1994)
54. Janez Pavel II., Pismo družinam (1994)
55. Carlo Maria Martini, Cerkev in javna glasila (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
57. Bratsko življenje v skupnosti (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (1995)
59. Cerkev in kultura (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
61. Komisija Pravičnost in mir pri SŠK, Izjave (1995)
62. Mednarodno leto žensk (1996)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
64. Janez Pavel II., Govori v Sloveniji (1996)
65. Janez Pavel II., Posinodalna apost. spodbuda Posvečeno življenje (1996)
66. Papeški svet za družino, Človeška spolnost - resnica in pomen (1996)
67. Janez Pavel II., Govor na 50. generalni skupščini OZN (1996)
68. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Luč z Vzhoda (1996)
69. Papeški odbor za medil. evhar. kongrese: Evharistija in svoboda (1997)
70. Janez Pavel II., Papeški svet za družino, Zakrament sprave (1997)
71. Papeški svet za družino, Priprava na zakon (1997)
72. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika oglaševanja (1997)
73. CEI, Direktorij družinske pastorale za Cerkev in Italiji (1997)
74. Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov (1998)
75. Splošni pravilnik za katehezo (1998)
76. Novi duhovni poklici za novo Evropo (1998)
77. Spominjamo se: Premišljevanje o holokavstu (1998)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)
79. Janez Pavel II., Skrivnost učlovečenja (1999)
80. Janez Pavel II., Okrožnica Vera in razum (1999)
81. CEI, Načrtovanje novih cerkva in Preureditev cerkva (1999)
82. Janez Pavel II., Pismo umetnikom (1999)
83. Papeški svet za laike, Dostojanstvo starejših ljudi (1999)
84. Janez Pavel II., Pismo starejšim (1999)
85. Papeški svet za kulturo, Za pastoralo kulture (2000)
86. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik za tretje tisočletje (2000)
87. Papeška bilična komisija, Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi (2000)
88. Papeški svet za past. zdravstvenih delavcev, Listina zdravstvenih delavcev (2000)
89. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika v družbenem obveščanju (2000)
90. Izjava socialne komisije francoskih škofov, Rehabilitirati politiko (2001)

DRUŽINA

9 789612 223403